BERBANG

KOVARA FEDERASYONA KOMELÊN KURDİSTANÊ LI SWÊD

TEVGERA RİZGARİYA KURDİSTAN

1988

KURDİSTAN LİBERATİON MOVEMENT
(TEVGER)

6/88

www.arsivakurdi.org

BERBANG

Organa Federasyona Komelên Kurdistanê
Li Swêdê
Organ för Kurdiska Riksförbundet

Berpirsîyar
Mahmûd Lewendî

Redaksîyon
Bavê Nazê, Dara Reşîd,
M. Lewendî, Mueyyed Teyib, S. Rêving

Sättning och layout
Broyé Macir, Bavé Rojbin

Adress
Box 45205
S-104 30 Stockholm

Telefon
08/68 60 60

Postgiro
64 38 80-8

Abonetî/Prenumeration
Kes/Enskilda 100 Skr /sal-år
Meqam/Myndigheter 200 Skr /sal-år

Îlan/Annons
Rûpela paşîn/Baksida 2000 Skr
Rûpelên navîn/Insidor 1000 Skr

Ansvarigutgivare: M. Lewendî
Redaktion: B. Nazê, D.Reşîd,
M. Teyib, S. Rêving

Redaksiyon ne berpirsiyarê nivîsarên bi îmze û axaftinên Federasyonê ye. Nivîsarên ku ji Berbangê re tên şandin, heke çap jî nebin, li xwedî nayên vegerandin

ISSN-0281-5699

Sal:7, Hejmar:6/88(51), 30.06.1988

Berî her tiştî du mizgînî li ser hev bo me hemû kurdan; ya pêşî li Kurdistana Iraqê di nav hemû hêzên welatparêzên kurdan de cepheyek hate danîn. Ya duduya jî di nav heşt hêzên Kurdistana Tirkiyê de bi navê TEVGER (Tevgera Rizgariya Kurdistan) yekîtîyek çêbû. Heta niha daxwaza me hemû kurda ew bû ku rêxistinên me di cepheyekê de, di yekîtîyekê de bigihîjin hev. Em hêvîdarin her du cephên me jî dê di xebatên xwe de pêşde herin û bi ser kevin.

Di vê hejmarê de me beyana TEVGER'ê di beşê kurmancî de û beyana cepha Kurdistana Iraqê jî di beşê soranî de çap kir.

Hin nivîsên din yê beşê soranî ev in: Nivîsa heval Çalak ku li ser grewa girtiyên siyasî yên Dîyarbekrê nivîsîye, helbestek bi navê "Sirûdî Helebçe" ya Y. Werzêr, yek jî binavê "Hetav dê helêt" ya F. Ferûxzad e, nivîsek li ser çekên kîmyewî ku ji alîyê Cengo ji farisî hatiye tercume kirin. Dîsa bi navê "Sîyasetî Kolonyalî li Kurdîstanî Iraq" ji alîyê Şêrxan, nivîsek jî li ser şaîrê millî Cîgerxwîn ku ji aliyê K. Mustafa Maaruf hatiye nivisîn. Û nivîsek din jî li ser kovara "Kurdistan Bulletinen" ku ew jî ji aliyê Mehabad Kurdî ve hatiye nivîsîn.

Maqala "Kî kêr, kî penêr" a heval N. Kirîv heta niha me mecal ne dît ku em çap bikin, lê di vî hejmarî de em wê jî pêşkeşî we dikin.

Wekî me di hejmara 3/88'an de dabû diyar kirin ku bi navê "Berbi rênivîseke rast û yekgirtî" me quncikek vekiribû, ji ber hin sedeman me nikarîbû ew quncik berdewam bikira. Lê di vê hejmarê de di wê quncikê de em dîtinên redaksîyona rojnama "Armanc"ê pêşkeşî we xwendevanan dikin. Her weha divê hevalên redaksîyona Armancê jî bibexşînin ku me ev roportaja wan bi derengî xist.

Tiştekî din ku divê haya xwendevanan jê hebe; heval A. Riza Alan maqaleyek[1] li ser bûyera helepçê û roportajek ku bi Celal Talabanî re kiribû, ji me re şandibû, ya rastî me jê xwestibû da ku çap bikin. Lê mixabin çi maqale û çi roportaj, her du jî ji ber hin sedeman nehatin çapkirin.

Li gel silav û rêz.

Berpirsiyar

www.arsivakurdi.org

Konferansa Yekîtiya Ciwanan

Foto: C. Elbakî

Wezîrê biyanîyan George Andersson di konferansê de

Rojên 15-16'ê Nîsana 1988'an de konferansa Yekîtîyên Ciwanên Federasyonên biyanî li bajarê SIGTUNA, li Swêdê civîya. 26 Federasyon û yêkîtîyên ciwanên ser bi Federasyonên bîyanî, hemû komele û Yekîtîyên ciwanên partîyên Swedî, LO.(Tevgera Kargerên Giştî), STATENS UNGDOMSRÅD (Meclîsa Ciwanên Biyanîyan), ARBETSMARKNADSTYRELSEN (Daîra Bazara Kar), SKOLÖVERSTYRELSEN (Daîra Giştî a Dibistana), INSTITUTET FÖR FRAMTIDSSTUDIER (Instituta ji bo lêkolînên pêşeroj), SVERIGES RIKSRADIO (Radyo'ya Merkezî a Swêd), UMEÅ UNIVERSITET (Danişgeha Umeå), STATENS INVANDRARVERKET (Daîra biyanîya a Dewletê) KOMMUN FÖRBUNDET (Federasyona Belediyan), WEZÎRÊ çANDINÊ, WEZÎRÊ CIWANAN, WEZÎRÊ KAR, di gel pisporên wezaretan beşdarî konferansê bûn.

Berî konferansê biçar mehan Komîta Amadekirina Konferansê ava bûbû. Nûnerê Yekîtîya Ciwanên Kurd jî ji bo vê komîtê hatibû hilbijartin. Her wiha li ser pêşnîyara yekîtîya Ciwanên Kurda bi ser Federasyonê, anketek hat hazirkirin. Ev anket ji bo hemû federasyonên bîyanî hat şandin ku di gel 20 endamên xwe ên ciwan roportajan bikin. Encamên vê ankêtê bûn bingehê gift û go û minaqeşên konferansê.

Komîta amadekirina konferansê ji beşdaran daxwaz kir ku konferans bibe palderek mezin ji bo biryarên konkret û pêwîst yên ku bibin alîkar bo çareserkirina problemên yekîtîyên Ciwanan û Komele û Federasyonên bîyanî.

Konferansa Yekîtîyên Ciwanan li ser probelmên, xwendin û fêrbûn, zimanê zikmakî, swêdî ji bo bîyanîyan, fêrkirin û gihandina mamostan, erêkirina xwendin û tecrûba bîyanîyan a li welatên xwe bi dest xistin, bazara kar, dijminkarîya li dijî bîyanyan, tengazî û gelşên rêxistinên bîyanî rawesta û li ser van babetan biryarên giring girtin. Her wisa li ser probelmên ciwanên bîyanî di civaka swêdê de hat peyivin. Ji bo her babetekî grub hatin hilbijartin û her grubekê jî li ser problemên jorî dîtin û pêşnîyarên xwe pêşkêş kirin.

Yekîtîya Ciwanên Kurd bi awayekî aktîf di komîte û karên konferansê de beşdar bû. Bi navê yekîtîya ciwanên kurda heval Norşîn di konferansê de peyîvî.

Norşîn, li serpirs û pirsgirekên ciwanên bîyanî yên li swêdê axaft. Ji konferansê û ji cihên berpirsîyar daxwaz kir ku, ji bo xweşkirina rewşa ciwanan, bi karûbarên pêdevî rabin, astengên li pêş newekhevîya misteWayê jîyana ciwanên Swêdî û bîyanîyan bên maliştin

Norşîn eşkere kir ku ji bo bi cî anîna van tiştan, Swêd ji bo bîyanîyan mihtacî poltîtîkayeke rast û ciddî ye, divê cihên rismî û berpirs pitir guhdarîya pêşniyar û biryarên Federasyon û komêlên bîyanî bikin.

Li dawîya konferansê biryar hat girtin ku her ew komîta amadekirina konferansê hebûna xwe piştî konferansê jî bidomîne û wek komîteyeke çavdêr kontrola bicihhatina biyrarên konferansê bike.

Konferansa Yekîtîyên Ciwanan bi pêşnîyar û daxwazên serketinê bidawî hat.

Cemîl Elbakî

www.arsivakurdi.org

BER BI RÊNIVÎSEKE RAST Û YEKGIRTÎ

Xwendevanên hêja!
Di vê hijmarê de em li ser rênivîsa zimanê kurdî, a bi tîpên latînî têt nivîsîn, hevpeyvîneke bi redaksîyona rojnama "Armanc"ê re, pêşkeşî we dikin. Tevî ku hevpeyvîna me ji çarçewa quncikekê mestir e, belê em bawer dikin ku xwendavan wê sûdê jê bibînin.

BERBANG: Wekî hûn dizanin, me di Berbangê de li ser navê redaksîyonê, bi navê "Ber bi rênivîseke rast û yekgirtî" quncikek vekir. Wek redaksîyona rojnameke kurdî nêrîna we li ser vê quncikê çi ye? Û we ji bo Armancê hin qanûnên rênivîsê tesbît kirine an ne?

ARMANC: Helbet redaksîyona her kovar an rojnameyekê di kovar an rojnama xwe de hin qaîdên giramatîk û rastnivîsînê didin ber çavê xwe. Loma jî tiştekî durist e: Divê her redaksîyon li gor usûla rênivîsê ji xwe re bigihe qeneetekê û li gor wê bimeşe.

Di warê nivîsandina latînî de, mirov dikare bibêje kurmancî ji nû ve şikil dide xwe, ji nû ve çêdibe û digihîje. Hîn gelek esasên rênivîsê hene ku rûneniştî ne, loma jî di warê nivîsandinê de sergêjîyek peyda dibe: Gelek caran şik dikeve nava însanan, gava tiştekî dinivîsin. Gelo bi vî hawî an bi hawakî din binivîse. Ev problem heye, lewra jî bivê nevê redeksîyon an nivîskar dema lê dinêrin, vê sergêjiyê dibînin. Ev yeka jî dide xuyakirin ku divê di warê rênivîsa kurdî de munaqeşe bê kirinû li ser hin tiştan li hev bê kirin. Da ku zimanê kurdî (kurmancî) xweştir were nivîsîn, karibe bê xwendin û bê fêmkirin.

Belê, bi baweriya me redaksîyona Berbangê berî ku ji rênivîsê re hinek qaîdan wek biryarekê derxe û bêje em ê bi vî hawayî binivîsin, çetir bû wek pêşnîyar banîya ku munaqaşe vekira. Her weha me yê mêzekira da ku dawîya munaqeşê dê bigihîşta kû derê. Em nabêjin ku di demek kurt de wê muneqeşe bigihîje derekê, na, dibe ku bi deh salan jî bajo. Lê, çiqa bi awakî ciddî bê munaqeşekirin, wê gavine baş bên avêtin. Lewra munaqeşe pir baş e.

Tiştekî din jî: Berbang a Federasyonê ye û her sal piştî kongra Federasyonê, redaksîyoneke nû têt hilbijartin. Gava her redaksîyoneke nû were û hinek pirensîban derxe û bike wekî biryarekê û bibêje: "Em ê li gora van binivîsin", wê wextê îstîqrara Berbangê dikare biheje...

Redaksîyona Armancê jî bi qasî ku dizane, helbet wê jî bivê nevê rênivîsek daye ber xwe. Bi tevayî jî ew esasên ku Celadet Bedirxan danîye, em berê xwe didin wan. Lê dîsa jî ev nayê wê manê ku Celadet Bedirxan çi danîbe, wê li ser wan bê meşîn, an em qet jê venagerin. Helbet Celadet Bedirxan li gor wê demê û li gor zanebûna xwe hin usûl anîne, îro piştî ku zimanê kurdî pirtir tê nivîsîn û xwendin, hin tiştên din derdikevin meydanê ku kêmasîyên wî nîşan didin, an jî hin tişt derdikevin û wî behs ne kiribe. Bi ya me divê mirov ji tiştên weha re hinek vekirîbe.

Armanc
SERXWEBUN DEMOKRASI SOSYALIZM
Di zindana Diyarbekir de grewa mirinê
Almanya Federal
Konferans
Li Ser Rewşa Kurda

Me, wekî we di Berbangê de dest pê kirîye, weha hişk dest pê nekirîye, û qaîde dananîye. Lê di nav xebatê de, peyder pey hin tişt çêbûn: Bi munaqeşê, bi tecribegirtinê me xwe gihand vê niqtê. Em bawer dikin, ji niha pê ve jî tiştin hebin ku me berê bi kar danî, wê bikaribin biguhêrin, eger rastîya wan derkeve.

Lê hin tişt hene ku Berbangê wek bend nivîsîne, îro piranîya kurda welê nanivîsin. Bi bawerîya me hin bendên ku we tesbît kirine, bi xwe re gelşan jî tîne....

Heval dikarin bibejin her tiştên ku Celadet Bedirxan danîye, an jî yên bi piranî bi kar tên, gelo munaqaşa wan nabe? Bê guman dibe. Lê ew kesên ku munaqaşê dikin divê ji alî zanebûnê de bi qasî wan kesên ku bingeh danîne zane bin. Struktura zimanê kurdî zanibin, devokên kurdî baş zanibin û problemên zimanê kurdî zanibin.

www.arsivakurdi.org

BERBANG: Carê ji navê quncikê bi xwe jî xuya ye "Ber bi rênivîseke rast û yekgirtî" mebesta me jê ew e ku îro bêserûberîyek di rênivîsa kurmancîya jorî ya bi tîpên latînî de heye. Carna çar-pênc awayên rênivîsê peyda dibin. Wek redaksîyon em gihîştin encamekê, divê em qet nebe bikaribin serûberekê têxin rênivîsa Berbangê û ji bo munaqeşê gavina bavêjin. Anku biryara serûberxistina kovarekê an daxwaza destpêkirina munaqaşê nayê wê manê ku em zanabûna xwe bidin ber zanabûna Celadet Badirxan an Qanatê Kurdo, an em ji wan zanatir in. Em dixwazin munaqaşayekê vekin, ger munaqaşe vebibe bê guman em ê bigihên armanca xwe. Ji ber vê jî me gotîye: "Heta dawîya munaqaşan" Berbang wê li gor van prensîban bê weşandin.

Ya din, rast e, redaksîyona Berbangê her salê carekê têt guhertin. Bi ya me bi vê munaqaşê em ê feydeyekê bigihînin redaksîyona piştî me jî.

Ez dibêjim niha jî em derbasî bendên rênivîsê ên di Berbangê de çap bûne, bibin.

ARMANC: Mesela di niqtekê de we gotîye em ê daçekan cuda binivîsîn. Li gor qeneeta me ev yek rast e.

Lêkera "bûn"ê jî wekî we gotîye anku "gul sor e", lêker cihê bê nivîsîn, rastir e. Bê guman wexta em dibêjin "rast e" divê hin prensîb jî hebin. Gelo çima cuda, çima bi hev re. Gava ku qaîde jî tên danîn, divê heta ku mumkun be, zimanê axaftin û nivîsandinê nêzî hev bin. Sade bin. Barê kesê ku fêrî xwendin û nivîsandinê dibe, giran neke.

BERBANG: Ji bo lêkera "bûn"ê hinek kes dibêjin gava ku dema niha a vê lêkerê têt nivîsîn, bi hev re bê nivîsîn, "gul sore" xwendina wê hêsantir e. Heta li swêdê hin mamostên zimanê kurdî jî hene ku gazinda dikin. Dibêjin gava di cumlê de lêkera bûnê cuda têt nivîsîn zarok wê bi zehmetî dixwînin, çewt telafuz dikin. Ji ber ku di xwendinê de gava dor tê ser "sor e", zarok bihnekê dixin nava "sor" û "e" yê.

ARMANC: Bi ya me mamostan bi xwe ev giranî derxistîye pêşîya zarokan. Gava di destpêkê de lêkera "e" ya ku tê dawîya sîfet an navan, tê xwendin bêhnekê an nîv bêhnekê nedin xwe, wekî ku meriv dipeyîve bixwînin, zarok jî wê her wisa bixwînin. Anku ev yeka di destê mamostan de ye. Helbet ev problem ne tenê ji bo mamostan e. Promlem ew e ku xwendin û nivîsandina kurdî hîn baş bi cî nebûye û mamostên ku em dibêjin an em hemû, me di zaroktîya xwe de tu mekteb û tedrîsad bi kurdî nexwendine. Her kes li gor îmkanê xwe fêr bûye...

Formê negatîv jî wekî we nivîsîye rast e, yanê bi lêkeran re, bi hev re.

Niqta çaran, navek gava ji lêker, daçek û rengdêrekî çêdibe, divê bi hev re bê nivîsîn, lê gava bû lêker divê cihê bê nivîsîn.

Paşpirtika "bû" jî bi bawerîya me, wekî we jî nivîsîye: Gava ku bi lêkeran re tê, divê bi hev re bê nivîsîn. Anku "min xwaribû". Ger em "xwaribû" yê bikin "xwari bû", "xwari" bi serê xwe kêm dimîne. Di mesela navên taybetî -yên ku wek sîfetekê tên bikaranîn- de, we gotîye divê bi herfên biçûk bên nivîsîn. Dibe ku ev form di gelek zimanan de ne wek hev bin, lê wek prensîb di zimanê kurdî de carê hatîye danîn ku sîfet û nav biçûk û navên taybetî jî mezin tên nivîsîn. Bi a me, ger meriv di cumla "Ez Dîyarbekirî me" de herfa "D" yê biçûk an mezin binivîse tu manayekê naguhirîne, lê heta niha wek qaîdeyekê di nivîsa kurdî de her bi herfê mezin hatiye nivîsîn... Û ji me re tu probleman jî derna xe, ji ber vê yekê ne hewce ye mirov sergêjîyan derxe.

BERBANG: Ger sîfet biçûk bên nivîsîn, divê "D" ya "Dîyarbekirî" jî biçûk bê nivîsîn. Ji ber ku di vî halî de sîfet e, ne nav e.

ARMANC: Erê sîfet e û em nabêjin tiştê ku we danîye şaş e. Lê carna di zimanan de hin îstîsna jî hene û piştî ku ne problem e çima mezin neyê nivîsîn.

Mesela niqta heyştan jî wek we nivîsîye bê nivîsîn, baştir e. Her weha niqta nehan jî. Lê we tu îzahek jê re nanîye. Wexta em dibêjin: "Şairê kurd ê mezin" ger mezinbûn ji şair re be (ê) cihê, lê ger mezinbûn ji kurd re be wê gavê (ê) bi hev re tê nivîsîn. Yanî niha ji vê cumla jorî em fêm dikin ku şair hem kurd e, hem jî mezin e.

Li ser niqta dehan ku (û) û (î) berî (y) yê bên. Celadet Bedirxan dibêje, dengê (î) yê di vî halî de piçekî kurt dibe. Û (y) bi xwe jî nîv dengdarek e. Loma wexta bê gotin "Kanîya gundê me" divê ew (î) ya di "kanî"yê de dibe (i). Yanê "Kaniya gundê me). Redaksîyona Armancê li gor vê qaîdê dimeşe. Lê bi bawerîya me wek we danîye çêtir e. Yanê peyva ku bi (î)yê diqede, ger (y) yek jî were dawîya wî divê neyê guhertin.

Lê gava ku we ev niqte danîye, hûn li gor dengê (î)yê, yanê li ser vî mantiqî meşîyane ku rastîya peyvê çawa be divê wilo bê nivîsîn. Lê di niqteyeke din de we ev matiq ji ortê rakirîye... Mesela benda yanzdehan, beşê duduyan. "Xurttir" û "bilindtir". We gotiye eger du herfên bêdeng bêneba hev yek ji wan dikeve. Mesela we "bilindtir" kirîye "bilintir" û "xurttir" kirîye "xurtir". Li gor we (d) an (t) dikeve, ji ber ku dengên nêzî hev in. Bi a me ev jî wekî mîsala "kanî"yê ye. Divê peyv wek xwe bê nivîsîn. Anku (d) ya di "bilind" de nekeve divê "bilindtir" û "xurttir" bê nivîsîn. Wexta ku hat xwendin, heger dengek be, heger nîv deng be, jê bikeve an bê daqurtandin, ew êdî li gor xwendin û axaftina kesan e. Her weha di tedrîsatê de jî gava zarok hînî xwendin û nivîsandinê bibin, wê zehmetî ji wan re derkeve, bivê nevê wê bipirse ku çima (d)ya "bilind"ê ket û mesele ne tenê peyva "bilind" e, gelek peyvên weha hene.

Her weha mesela du herfên wek hev: "pir" û "pirr" ê ku

www.arsivakurd.org

1-Daçek(prepozîsyon):Daçek wê cuda bên nivîsîn.
Wek:
Kurdistan **di** dilê min **de** ye.
Min nameyek **ji** te **re** anî.

2-Lêker(verb)a BÛN'ê: Li ser nivîsîna "wexta nuha" ya vê lêkerê sê dîtinên cuda di nav me de peyde bûn. Lê belê em gehîştin netîceyekê ku heta dumahîka munaqeşan, lêkera BÛN'ê(ji bo hemû wextên vê lêkerê) cihê bête nivîsîn.
Wek:
Gul sor **e**.

3-Nivîsîna formê negatîf yê lêkeran: Eger rengdêrek an navek bikeve navbera formê negatîf û lêkera BÛN'ê, hingê ew formê negatîf wê cuda bête nivîsîn.
Wek:
Gul **ne** sor e.
Lê ji bo hemû lêkerên din wê formê negatîf bi lêkeran ve bête nivîsîn.
Wek:
Ez xwarinê **naxwim**.

4-Navên ji lêkerên ku ji nav-rengdêr-daçek û lêkereke besît pêkhatî dizên wê bi hev re bên nivîsîn.
Wek:
Li ser rênivîsê, **destpêkirina** minaqeşê karekî pêwîst e.

5-Lêkerên ji nav-rengdêr-daçek û lêkereke besît pêkhatî wê cuda bên nivîsîn.
Wek:
Li ser rênivîsê minaqeşê **dest pê kir.**

6-Di "wexta berê zûda bihirî" an di "wexta borîya çîrokî" ya lêkeran de paşkoka **"bû"** wê bi lêkeran ve bête nivîsîn.
Wek:
Min xwarin xwari**bû**.
Min oda xwe paqij kiri**bû**.

7-Eger navên taybetî wek rengdêran bi kar bên, wê bi tîpa biçûk dest pê bikin (Ji bilî nasnav, sernavê meqalan û navên kitêb û hwd.).
Wek:
Ez **dîyarbekirî** me.

8-Gihanekên wek; da ku, bi çertê ku, ji bilî, li gel, tevî ku, her weha û hwd wê cihê bên nivîsîn.
Wek:
Ez hatim, **da ku** bixwînim.
Di gel vê çendê jî ez çûm wir.

9-Eger navek bi du rengdêran bête teswîr kirin, wê veqetandeka di navbera rengdêran de cihê bête nivîsîn.
Wek:
Şa'îrê kurd ê mezin.

10-Eger peyvên bi dengdarên **"û"** û "î"yê diqedin di cimlê de bên teswîr kirin, wê ew tîp wek xwe biminin.
Wek:
Ava kanîya gundê me sar e.
Mûyên serê min gij bûn.

11-Ji bo cudakirina dengên stûr an zirav yên hinek peyvan, wê du tîpên "bêdeng" neyên bi kar anîn.
Wek:
Ew xorteki **pir** baş e.
Pira Malabadê pireke kevn e.
Her weha di berhevdana rengdêran de, eger du tîpên "bêdeng" yên nêzîkî hev bi hev re hatin, yek ji wan dikeve.
Wek:
Ez ji te **bilintir** im.
Gotina te ji ya min **rastir** e.

Tişteki din, divê em li vê derê bidin dîyar kirin ku nivîsarên ji Berbang'ê re bên, hemû endamên redaksîyonê li ser hemfikir in kû:
1-Çewtîyên gramerî wê bên rastkirin.
2-Çewtîyên "stîl"ê wê bên rast kirin.
3-Devoka nivîskaran wê wek xwe bimîne.
4-Zimanê helbest, çîrok û tekstên folklorîk nayên guhertin.
Em ji xwendevanan hêvî dikin ku bi rexne û nivîsarên xwe pişkdarîya vê minaqeşê bikin.

Ew bendên ku me di jimara 3/88'an a Berbangê de çapkiribû

we gotîye em bi du "r" yan nanivîsin. Rast e. gelek kes jî wek we gotîye dinivîsin. Lê carna em, di Armancê de jî lê rast tên ku hin cumlên welê tên avakirin ku mirov herfek din li "pir" an "ker" ê zêde neke mane tê guhertin. Mesele em di mana heywan de "ker" û ji bo kesên nabihîsin jî "kerr"ê bi kar tînin. Ji ber ku carna mirov tê nagihe gava ku cumleyek weha bê: "Miroveki ker e". Gelo mebesta wê ji "ker"ê heywan e, an jî ew mirov nabihîse? Helbet bikaranîna du "r" yan çareyeke praktîk e, ji bo niha.

Mesela devokê: We gotîye em têkilî devokan nabin. Lê ji bo zimanê nivîskî, yê yekgirtî ev dibe problem. Bi ya me divê mirov bikaribe devokê biguhere û li gor zimanê nivîskî yê îro binivîse. Yan na, her kes rabe li gor devoka gundê xwe binivîse, we tevliheviyeke mezin çêbibe.

BERBANG: Ji devokê mebesta me ew e ku hin peyv hene kurdine bi kar tînin, di hin devokan de nînin. Bo nimûne yek dinivîse "her weha", yekî din dibêje "her wisa" emê bi her du awayan jî binivîsin.

ARMANC: Di mesela uslûp û stîlê de jî berevajî divê hûn des medin stîlan. Ji ber ku her nivîskarekê stîla xwe heye.

BERBANG: Hinek kes hene bi tirkî, erebî an bi zimanekî din difikirin, lê bi kurdî dinivîsin. Mebesta me ji stîlê, stîla zimanê kurdî ye. Ne ku stîl an uslûb a nivîskaran e... Baş e! Ew niqtên ku hûn dibêjin rast in û hûn di Armancê de bi awayekî din dinivîsin. Erê hûn dê wan qaîdên rênivîsê biguherin an ne?

ARMANC: Em ê xwe li dawîya munaqaşan bigrin.

BERBANG: Pir sipas. Em hêvîdar in ku munaqaşên li ser rênivîsê her berdewam bin.

KOMELA BIJÎŞKÊN KURDISTANÊ LI SWÊDÊ

Komela Bijîşkên (Doktorên) Kurdîstanê li Swêdê hate damezrandin. Kongra damezrandina komelê di 28'ê Gulanê de li Uppsalayê pêk hat. Piştê kongrê di 4"ê Hezîranê de jî bi navê komelê agahdariyek hate belav kirin ku di vê agahdaryê de armanc û xebatên ku komelê daye pêş xwe hatiye dîyar kirin.

www.arsivakurd.org

ŞIVAN Û STRAN Û PÊŞMERGE

Daxwaz

Berî çendekê di kovara Berbang, ewa bi helkeftina Newroza 88'ê derkeftî, li rûpelê 17 di quncika "Bêhnok" ê de babetek bi navê "Kurdekî Swêdî jî xelateke yekemîn vergirt" bi nivîsîna nûserê bi navûbang Bavê Nazê hatibû nivîsîn. Min jî pêwîst dît, bersiveka kurt bêyî hîç mebestên taybetî bidim: Tenha mebest ronkirina rastîyê ye.

Mirov demê babetekê sebaret bi meroveki yan jî babetekî giştî, yan taybetî êxiste ser kaxezê, pêwîst e zor zanistane û waqiane bit. Û tenha li layekê babetî nenêrit û hîç mebestên taybetî nebin. Her çende ez bi bawer im ku Bavê Nazê xudan mebestên taybetî nîne û belkî bi dilekê pir bi hest dest havêtîye pênûsê.

Her wekî ji bo xwendevanên gelê me dîyar û eşkere ye ku heta îro Bavê Navê berhemên pir bi nirx yêt pêşkêşî edeba kurdî kirîn û di wergeranê de zor serkeftî bûye û ev hinde cihê rêzê ye bo hemî kurdên dilsoz.

Belê cîhê pirsîyarê ye, çima Bavê Nazê pênûsê xwe bi vê tûjatîyê îro dirêj kirîye Şivanî bi taybetî û gişt stranbêjên kurd, di şeva Newroza sala 1988'ê

Erê bi tenha 10 hezar kronên swêdî belge ye bo vê hindê?

Erê ev hinde dê wucdanê merovî qebûl kitin hunermendek ku xizmeteka pir mezin bo strana kurdî kirî û xudan cemawerekê pir şoreşger, navê wî bikne "Şivan Perewer"?!

Erê eve tenha axaftina çend keseka ye, yan jî axaftina wî xelkî ye ku her demê bizanin: Şivan, Gulîstan, Şîrîn, Nasir........... di ahengekê de beşdar in, xwe digîhînîne wî cîhî, da guhdarîya dengê wan bikin.

Her wekî şeva ku Federasyonê bi helkeftina Newroza 88'ê çêkirî, dema xelkî zanî ev hunermende dê beşdar bin, ji hemî bajarên Swêdê di gel pesendkirina (qebûlkirin) mesrefeka zor û kirîna her bilêtekê bi 40 kron - 800 tumenên Îranî- û salona heflê pir kirî, dîyar bû. Her wisa programê ku Federasyonê tirxan kirî, zorbeyî wî cemawerî evîndarê deng û awazên şivanî bûn. Ji ber hindê jî programê şivanî li dîmahîya hemî stranbêjan bû. Çimkî eger Şivanî li destpêka şevê programê xwe pêşkêş kiriba da zorbeyî cemawerî piştî tewawbûna wî xatir ji şevê xwazitin.

Bavê Nazê! Pêwîst e mirov zor zanistane û waqiane berê xwe bidite her miroveki: Eger bi rastî Şivan perewer ba mebesta wî tenha pere bûna, tu nebawerî îro Şivan her wekî gelek stranbêjên Tirkî xudan pare û diravekê zor ba û eger îro jî Şivan bixwazit dest ji şoreşgerî û berjewendîya gelê xwe bikêşit, her dujminê vî gelî amade ye baştirîn diravî biditê û bidite her hunermendekê ku xizmeta hunerê gelê xwe nekit. Bo nimûne Îbrahîm Tatlises. Çimkî tenha mebesta wî ji stran gotinê parastina berjewendîyên xwe ye û heta ro jî amade nebûye bi zimanê xwe "Kurdî" bibêje

Ne! Bi rastî ne tenha wan ev çende pesend nekirîye, belkî xizmeteka mezin ya bo starana kurdî kirî û ji qonaxekê bo qonaxeka bilintir ya birî. Strana folklorî ya kurdî û strana şoreşgerî ya bi hev re girêdayî û deng û naverok û xemleka pir hêja ya dayê û îro strana şoreşgerî ya kurdî di gel nebûna amîrên pêşkeftî yên mûsîqî, her bi tenê bi zirne û bilûr û tembûrê îro kêmtir nîne ji strana "Victor Jara" ê Şîlî. Heta îro jî gelek ya serkeftî ye û serkeftinên bi dest înaye.

Îro strana kurdî cemawerekê zor heye û ne tenha gelê kurd guhdarîya strana kurdî dikit, belkî ereb û tirk û faris jî îro evîndarên stranên kurdî ne û kêmtir kesek pêşkeftîxwaz di nav wan sê netewan de nînin ku guhdarîya Şivan û ..... nekitin, wan bi stranbêjên şoreşger ên kurd nezanibin.

Belê Bavê Nazê, kulîyan devên stranbêjên me nexwarine, her çende ji mêj ve ye efrît (dêw) dixwazin ne tenha devên wan bixwin, belkî şûnewarêt wan jî nehêlin. Belê neşîyayine. Çinkû îro strana kurdî xudan Şivan û Şirîn û.......

Ew xudan guhdarên xwe yên pêşmerge ne.

Şivan ne pereperwer e. Eger mirov bi wucdan bêjit, pêşmergeperwer e. Çinkî Şivan eve ye, îro li nav her çar parçên kurd lê dijîn dengê Şivanî qedexe ye û cezayê guhdarîya dengê Şivanî zindan û qenare ye. Her wekî em agahdar în heta îro çendîn kurdên şoreşger ji ber guhdarîya dengê Şivanî yêt keftine zindanên faşîstan.

Belê Şivan pêşmergeperwer e û ji ber vê hindê jî ew pêşmergên her part û rêkxiraweka Kurdistanê, evîndarên dengê Şivanî ne û kêm peşmergeyekê dê li Kurdistanê bînî ku çend kasetêt Şivanî di gel nebin û her demê dilê wî xem bigrit dê bi straneka Şivanî xemên xwe ji bîr kit û pir bi bawertir bit. Dengê Şivanî pêşmerge ye, di nav her çeperekê da, her ev hinde ye ji çavên dijmin ên sor û azirandî beramber deng û awazên Şivan.

www.arsivakurd.org

BIŞKOJÊN NÛ Û LI STOCKHOLMÊ MÎHRÎCANA HELBESTA KURDÎ

Bi serpereştîya Komela Kurdî Li Stokholmê, ji bo cara yekem ji her çar alîyên Kurdistanê hijmareke helbestvanên nû û evîndarên helbesta kurdî, roja 08.05.1988'an li "Husbyträff", li Stokholmê civîyan.

Wekû piranîya helbestvanên beşdar û guhdaran ji dayî xuyakirin; serketin û serbilindîya korê ew bû ku cara pêşî bi her sê zaravên zimanê kurdî (Kurmancîya jorî, Kurmancîya jêrî, zazakî) koreke helbesta hat amadekirin û dengên nû yên helbesta kurdî jî ji bo cara yekem di kore ke wiha de delîva (fîrset) bilindkirina dengê xwe bi dest xistin.

Helbestvanên beşdarî vê korê bûne

1- **Azad** - *Ji Kurdîstana başûr*
2- **Emîn Sindî** - *Ji Kurdistana başûr*
3- **Silêmanî Qasimyanî**- *Ji Kurdistana rojhelat*
4- **Malmîsanij** - *Ji Kurdistana bakur.*
5- **Alan Serdeştî** - *Ji Kurdistana rojhelat*
6- **Mehfûz Mayî** - *Ji Kurdistana bakur*
7- **Asî Rabatî** - *Ji Kurdistana başûr*
8- **Xelîl Dihokî** - *Ji Kurdistana başûr.*
9- **Hema Seîd Hesen** - *Ji Kurdistana başûr*
10- **Mueyed Teyîb** - *Ji Kurdistana başûr*

JI GUHDARAN

Xwendevanên hêja! Em, li ser mihrîcana helbesta kurdî a Stokholmê û li ser helbestvanên nu bi guhdaran re peyivîn.

Arif Kerim: *Ahengeke pîroz e ku yekem car li Swêdê amade dibe. Hêvîdarim ew cûre kor xizmetên mestir bo edeb û bawerîya pêşketinxwaz a nîştimanî bike.*

Hesenê Metê: *Ez bi xwe zêde ji şe'erê fam nakim lê li gor ku ez tê digihim; 1- Me'na şe'erê 2- Melodîya şe'erê girînge. Belê ji bilî şe'erekê, şe'erên din hisên min şîyar nekirin.*
-Kîjan?
-Ya Malmisanij. Melodîya wê xweş bû. Belê bi giştî bihayê edebî yê şe'eran kêm bû. Şe'er serve serve bûn. Lê tiştê baş bi her sê lehçên zimanê kurdî bû.

Emin Dihokî: *Bes şe'erek bi dilê min bû.*
-Kîjan?
-Ya Mueyed Teyîbî.

Xuşka Sû'ad: *Mihricaneke bi rêkûpêk bû. Ez dixwazim her tim mihricanên şe'era bên amadekirin. Kurdên li Awropayê bi wasita şe'eran jî bizanin ka çi li welatê wan diqewime. Ferz e,zerûrî ye ku fikir û bîra wan bi milletê wan re bin û welatê xwe ji bîr nekin.*

Mehmûd: *Em soranî baş tê nagihin. Di hêla sen'et de divê mirov ziman baş zanibe.*
Ez bi zazakî dizanim. Lewra ez baş şe'era Malmisanij tê gîştim.

Xuşka Rabîa: *Pir baş bû. Bi her sê lehçên zimanê kurdî bû. Kurd yek bigrin gelek baş e.*

Se'dî : *Gelek baş bû. Min cara yekê zazakî bîhîst.*

Mêvanek: *Her korekî edebî bêt kirin, karekî zor baş e. Paldan e bo pêşketinê. Kurdên derve ji bo karên edebî jî bigihin hev, tiştekî çak e.*
Mistewayê edebî yê şe'eran têkel bûn. Belê karekî pîroz bû ku bi her sê lehçên kurdî bû.
-Te çi his kir, gava te cara pêşî zazakî bîhîst.
-Ez baş tê negihiştim. Belê ez bawer dikim, eger ez bi kurdekî zaza re bibim heval ezê zû fêrî zazakî bibim.

Xebat Arif: *Xirab nebû. Bi taybetî Mueyed, Heme Seîd û Xelîl Dihokî baş bûn. Min pê xweş e her dem mihrîcanên wiha çêbibin.*

Heme Seîd: *Çalakîyeke serketî bû. Dengekî tezebû ku şa'irên nû û law firset dîtin ku dengê xwe bilind bikin.*

www.arsivakurdi.org

RAHMET ŞERÎFÎYÊ SERDEŞTÎ

Yew Kurdê Mehabadijî va mi ra:
1981'di pasdaranê Xumeynî,
Sempatîzananê Çerîkhayê Fedaî- Eqielliyet-ra
yew xort kişt:
Rehmet Şerîfî.
Rehmeto Serdeştij,
yew xorto jêhatîyo vîst û di serre
tern û ciwan.
Hewt guley Rehmet'î ginaybî,
Vanê mergî ra xirabêr çî esto?
Esto.

Pasdaran , cinaza Rehmet'î nêday pêrdê ci.
Dima maya ci şiy.

Pasdaranê bisilmanan merhemet kerd(!)
qandê Hûmay rê,
cinaza day may,
May ra girewtê
perey nimitişê cinaza
û hewt gulan.
Perey nimitişî tenya nê,
veng yeno to?
Perey hewt gulan
ki înan lajê ci ra nay.

Rismê pasdaran û eskeranê Xumeynî
û Kurdanê çimbestanê
ki luylîyanê tifinganê yînî feka yê
xovero dereca verêna dinya nêgirewta(*)
Dereca verêna merdimwerey asan nîya!

Malmîsanij

(*) Fotografo ki Photo UPI kaşkerdbi û xelata Pulitzer'î girewtibî, nawitînî ki merdimê Xumeynî senêhewa Kurdan kişenê.

SIKAKÊN NISÊBÎNÊ

'Emir ji salan sih e
Çi ma di dest de
Min ser bi ser da ciwanî
Bê bazar
Li sikakên Nisêbînê

Tu zanî bi tama tirsê?
Ya bindestiyê?
Asaq
Tişteki tîne bîra te
Zilma salan
Sikakên Nisêbînê neguhertin
Lê 'emir kir sîh
Û bê pirs
Hîn jî dom dike....

Tayên spî nema reş dibin,
Qermîçokên rû
Êdî rast nabin
û roj
Bi paş de venagerin,
Min dibin bi nava salan de,
Bi nava salan de
Bêyî te
Bi tenê...
Piştî sih salî
Min tu tahm kiriba
Hesreta dilê min,
Lêêêê
Lê!
Girava ciwanîyê!
Min tu tahm kiriba
Bi çavên tenê
Li sikakên Nisêbînê...

B. Dara
Nisêbîn

KOMELE ŞE'RÎ SEMAYÎ GULALA SOREWE

Wek gela le çil
Dûrîyan xistimewe le xêzanekem
Wekû pepole le amêzî gul
Cîyayan kirdimewe
Le şar û kar û kitêbxanekem
Weku mel li pol
Dabirîyan kirdim.
Le hewrêyanî gîyanî be gîyanim
Her çim xoş ewîst le layan nemam
Tenya le bûkî honrawa çîya nîm
Min û honrawa, na honrawa û min
Şepol û derya, haje û rûbarîn
Balinde û firîn, zar û guftarîn
Tirîfe û mangîn
Bilal û bangîn
Qirg û hawarîn
Ta şîneyî şemal bonî gul bênî
Ta ku estêreyî geş bicrîwênî
Ta melî şeyda goranî bilê
Le kanî, ron û geşî dil mewe
Şe'er hal eqole.

Heme Seîd Hesen

KÎ KÊR, KÎ PENÊR?

N. Kirîv

Di hejmara Berbangê ya 2/88-an de nivîsareke kak Reşo Zîlan, bi navê "Tu kêr, ez penêr" derçûye. Wekî hemû nivîsarên di vê hejmarê de, ev jî bi munasebeta kongra 8-em ya Federasyonê û li gor biryar û pêşnîyazên Komîta Kargêr ya Federasyonê hatîye nivîsîn. Ku mirov bala xwe bidiyê, dê bi hêsanî bibîne; çewtî û kêmasîyên ku kak Reşo tesbît kirine, bi kurtî ev in. Şaşiyên nivîsîn û bi derengî derketina Berbangê.

Bi a kak Reşo, "*sistiyên rêxistinî, pûtepênedan û kêmbiha dîtina Berbangê û pêwistiyên rêkûpêkiya danûstandinên wê di gel xwendevanan, herwiha pûtepênedan ji bo di wexta xwe de ragihandina agehî û nûçeyên karûbar û xebatên Federasyonê û yên komeleyên endam, sistiya otorîteya Federasyonê, weke kardêr, di ser karkerên xwe de, sebeb û hoyên herî giring yên kêmasî û şaşiyan bûn.*" Kak Reşo belavkirina berpirsîyarîya karûbarên Federasyonê, boykota alîkarî û neşandina nivîsaran jî wekî sebeb û hoyên kêmasiyan tesbît kirine.

Ez di van tesbîtana de gelek şaşiyên ciddî dibînim û dixwazim li ser hin noqteyên heyatî bisekinim. Lê berî her tiştî sipasî kak Reşo dikim, ku bi vê nivîsara xwe rê da ku em rewş û problemên xwe, bi niviskî munaqeşe bikin. Lewra munaqeşên devkî yên bi rojan û bi mehan dajon, rê nadin, ku em berî her tiştî derdên xwe têbigihên û dûre wan çareser bikin. Dîsa munaqeşên niviskî him problemên me, him jî ramanên me: digihîne herkesên ku bi van meselan ve mijûl in.

Ez bixwe wekî karkirekî Federasyonê, rexnên kak Reşo li xwe nagrim. Ez li wir ne "kadrokî teknîkî" me û ne jî di karûbarê teknîkî û ne teknîkî de "qels" ketime. Lê wekî welatperwerekî, xwe ji her kesî bêtir berpirsiyar dibînim ku dîtinên xwe bêjim. Lewra him ez di wan şert û îmkanên Federasyonê de dijîm û him jî bi bawerîya min, Federasyon dê nikaribe problemên xwe çareser bike, heger şaşîyên ditînên kak Reşo dîyar nebin. Eva dawî hîn giringtir e, ji ber ku gelek hevalên din jî bi eynî tesbît û dîtinan nêzî problemên Federasyonê dibin û li çareyan digerin.

Em kurdên li Swêdê, her çiqas di şertên maddî yên kapîtalîzma pêşketî de dijîn jî, lê hê em bi psîkolojîya eşîrî dilivin, difikirin. Her çiqas bi barê millî û bi armancek civakî em dixwazin hebûna xwe îzah bikin jî, lê rastiya me hê ji vê qonaxê gelekî dûr e. Hê em negihîştine perspektîveke civakî ku em ji problemên kevnare pak bibin û bi problemên çaxa xwe mijûl bibin. Ev rastiya li Swêdê wisa zelal e ku, di jiyana xwe a rojane de em her lê rast tên. Pirî caran, gelek ji me, mîna Emerîkayê ji nû ve kifş bikin, xwedî eşîrbûna xwe kifş dikin û pê pesna xwe didin. Carna jî di munaqaşan de, mafê sosyalîst û demokratbûnê ji bilî xwe nadin kesên din û bi tevî vê, qasî ku rastîya wan hewl dide, têkiliyên ku li dij têdikoşin, ava dikin. Yanê pirî caran em bi destekî ava dikin û bi destê din xira dikin. Loma ji bo me tiştekî normal dixuye, dema kak Reşo "sistiya otorîteya Federasyonê, wekî kardêr, di ser karkerên xwe de," yek ji sebaba giring ya kêmasîyên Federasyonê dibîne.

Lê ez tesbîtên wî normal nabînim. Mantiqê vê dîtinê rewş û şertên hebûna me ya tevayî nabîne, nahesibîne. Em kî ne û di kîjan qonaxa dirokî û civakî de dijîn, Federasyon çi

"Raman, dîtin, tahlîl, tesbît û rexnên mirov, berhemên mantiqî ne. Ew, ji ber ku îzafî ne, ne ji sedî sed rast û ne jî ji sedî sed çewt in. Rastbûn û çewtbûna wan, bi şert û îmkanên mantiqê ku pê tên afirandin ve girêdayî ne."

ye, erk û armancê ku em bi dû ketine, çi ne? Diviyabû bersîvên van pirsan, zelal bibûna! Ji ber ku raman, dîtin, tahlîl, tesbît û rexnên mirov, berhemên mantiqî ne. Ew, ji ber ku îzafî ne, ne ji sedî sed rast û ne jî ji sedî sed çewt in. Rastbûn û çewtbûna wan, bi şert û îmkanên mantiqê ku pê tên afirandin ve girêdayî ne. Bêyî wan girêkana em nikarin rengên wan bidin dîyar kirin. Dîsa, em nikarin bê qeyd û şert berhemên mantiqî biafirînin. Loma dema mirov di derheqê rewşekê de dîtinên xwe dîyar dike, divê pîvan û armanca mantiqê xwe, şert û îmkanên wê rewşê, bide ber çavan. Lê, kak Reşo wiha nekirîye. Rasterast tesbîtên xwe li du hev rêzkirine. Lewra yên ku di eynî rewşê de najîn, nikarin bi hêsanî bibînin, ku dîtinên wî çawa çewt in, an jî çawa rast in.

Otorîteya kardêran di ser karkeran de, di qonaxa pêşî ya pêşketina kapîtalîzmê de, şertên hebûna xwe dibîne û rola xwe ya tarixî dilîze. Di vê demê de, erzanîya ked û dijwarîya jîyana karkir hertim di zikê kapîtalîzmê de dibe motora têkoşîna tebaqî. Ev rasti û armanca qezenca bêtir ya kardêran digihên hev û bi hev re, dibin bingehê pêwîstîya otorîteya kardêran. Welatên wekî Turkiyê, ku em ji nêzîk ve nas dikin, hê di vê qonaxê de ne. Li wan deran otorite, çare ye, pêwîstî ye. Lê ne ji ber ku karkirên wan welatan "qels" in, wiha ye. Bilakîs kardêr û kapîtalîzma wan welatan qels in. Lê îro li welatek wekî

www.arsivakurd.org

Swêdê, em rastîyeke din dibînin. Kardêr, di kapîtalîzma pêşketî de, mecbûr mane, ku bi dehezaran karkirên xwe re têkilîyên demokratîktir pêk bînin û tînin. Ji zû ve ye ku me gotina "Demokrasîya li cîyê kar" bihîstîye. Helbet, armanca kardêran wekî do, îro jî qezenca bêtir e. Do kardêra bi otorîta xwe bêtir berhem ji keda karkiran werdigirtin. Lê îro bi têkilîyên demokratîktir, dixwazin bigihên armanca xwe. Ji ber ku, him karkir li hember otorîteyê serî danaynin, him jî kapîtalîzmê bi pêşketina xwe, şert û îmkanên maddî ji bo "demokrasiya li cîyê kar" pêk anîye...

"Di Federasyonê de hevalên karkir û endamên organên Federasyonê, ji herkesî zêdetir mecbûr in, ku ji îro pê ve têkiliyên armanca xwe ava bikin."

Lê belê Federasyon ne dezgehek kapîtalîst e, ku li wê derê îhtîmala şertên "otorîteya kardêran" hebe. Federasyon rêxistineke demokratîk û netewî ye. Di bingeha xwe de, ew yekîtîyek sîyasî û civakî ye. Lewra ew, berhema tewrekê sîyasî û ya berxwedaneke netewî-demokratîk e. Di Federasyonê de xebata bêtir, qezenca bêtir bêrîka kesî tije nake. Kardêrê Federasyonê tune ye, xwedîyên wê hene. Em, hemû welatperwerên kurd ku li Swêdê dijîn, bi hev re xwedîyê Federasyonê ne û jê berpirsîyar in. Eleqa me bi Federasyonê re, cîyê me li Federasyonê û tewrê me li hember wê çi dibe bila bibe, dereca xwedîtî û berpisîyarîya me wek hev e û tu carî naguhere. Eleqe, tewr û cîyên me, her yek bi serê xwe, di bicîanîna xwedîtî û berpirsîyarîya me de rolê mezin dilîzin. Helbet karkirên Federasyonê yên ku bi maaş dixebitin, dê hebin. Îmkaneke wisa bila nebe sebeba ku em (çi wekî karkir û çi wekî "kardêr") maneya hebûna xwe ji bîr bikin û bibin parêzgerê têkilîya ku em li dij têdikoşin. Divê em bibînin; him rastîya me û ya Federasyonê, him jî daxwaza Federasyonek bi hêz û rêkûpêk, rê li ber me digre û nahêle ku em xwe li wir wekî kardêr an jî wekî karkir bihesibînin. Ya rast ev e; divê em maneya hebûna xwe têbigihên. Ku em têgihîştin, wê çaxê em ê bi hev re vê rastiyê dubare bikin: Di Federasyonê de hevalên karkir û endamên organên Federasyonê, ji herkesî zêdetir mecbûr in, ku ji îro pê ve têkilîyên armanca xwe ava bikin. Lê li vir divê em vê pirsa bingehîn ji xwe bipirsin: Armanca me çi ye?

Kak Reşo, neşandina nivîsaran ji Kovara Berbangê re, wekî tewirekî qestî dihesibîne û bi boykot nav dike. Ev tesbîta jî îllisyon e! Berî her tiştî di vê meselê de du tewrên cihê hene.

Tewrê yeka ev e: Nivîskarên daîmî yên Berbangê tunene. Nivîskarên kurd ji Berbangê re dem bi dem dinivîsin. Hin nivîskar bêyî dawetname nivîsarên xwe naşînin. Hin nivîskar, dema hevalên wî ne di Komîta Kargêra Federasyonê de an jî di Redaksîyona Berbangê de bin, nanivisîn. Hinek jî wext nabîne binivîsîne, ji ber ku kovar/rojnameya xwe derdixin. Tewra nivîskarên kurd ne boykot e. Lê tewreke qerekterî ye. Ku ev tewrekî şaş be jî, ne sebeba problemên Berbangê ye.

Li vir du pirs tên bîra meriv: Heta niha Redaksîyona Berbangê an jî Berpirsîyarê Berbangê ji kê taleb kir ku wî/wê nivîsara xwe neşand? Dîsa, min di hin wextan de nivîsarên Kak Reşo di Berbangê de nedîtine. Ma ev tê wê manayê, ku wî jî boykot kiribû? Bawer nakim wiha be.

Bo kovarekê, hatina nivîsaran ji derve, giring û pêwist e. Lê ev tu carî nabe bingehê kovarekê. Her wiha nabe sebaba problem û kêmasîyan jî. Redaksîyon berpirsiyarê dagirtina kovarê ye. Ji bo Berbangê jî wisa ye. Mîna kovarên xelkê her tim redaksîyoneke Berbangê hebûye. Lê redaksîyonên Berbangê mîna yên xelkê nebûne. Hevalê ku wextê wî tuneye, dibe berpirsîyar; hevalên ku li dûrê Stockholmê dijîn û nikarin bi aktivî karbikin dibin endamên redaksîyonê; hevalên ku tenê bi kurdî dizanin, dibin redaktorên Berbangê û hwd. Lewra carna Berbang kovara sê mehî ye, carna kovara 15 rojî ye, tew carna "nîvrojî" ye (di rojekê de du jimar derdikeve). Her wiha Berbang, meh heye kovara çîrokan e, meh heye kovara dengûbehsan e, meh heye kovara lêkolînan e... Ji xwe a rastî, problema bingehî ne ew e, ku Berbang salê 12 jimar dernakeve. Derxistana Berbangeke çawa, derdê bingehî ye.

"Rastîyek prensibî ye, ku rêxistinên sîyasî mecbûr in, herin û di rêxistinên gelêrî de, di nav xelkê de bixebitin."

Tewrê duduya jî bi rastî boykata Federasyonê ye. Di dîroka rêxistinên sîyasî ya cîhanê de cara pêşîn, di salên 1980-yan de li Ewrûpayê tê dîtin ku hin rêxistinên sîyasî yên kurdî, rêxistinên gelerî-demokratîk boykat dikin û xwe jê dûr dixînin. Rastîyek prensîbî ye, ku rêxistinên sîyasî mecbûr in, herin û di rêxistinên gelêrî de, di nav xelkê de bixebitin. Rêxistinên sîyasî ji herkesî bêtir li vî prensibî xwedî derdikevin. Berê, yên me jî li Turkiyê li komelên TOB-DER'ê û li sendîqên DISK'ê (tew ji bo rêxistinên paşverû jî) lê xwedî derdiketin, dinivisandin û diparastin. Lê, îro li Swêdê vê prensîbê ji bîr dikin û rêxistinekî wekî Federasyonê boykot dikin! Ev tewrek bi mana û nimuneyek ecêb e, him jî ecêba giran e. Em ê vê yekê çawa îzah bikin? Bi rastî pirsek e!

Bi kurtî, sebebên derdan bi têgihîştina karê rêxistinî ve girêdayî ye. Divê ev bê munaqeşe kirin. Divê zelal be, ku em çi dixwazin û çi dikin. Bersîva van pirsan wê sebaba derdên me derxe ser avê. Wê çaxê em ê nehêlin, ku armanca me qurbana hin tiştan be. Û wê çaxê, em ê bizanibin ku bi çi awayî mirov dikare xizmeta armanca xwe bike, heger ev gotina jêrîn di bîra me de bimîne!

"Ku mirov çi biçîne, dê wî hilçîne!" ★

www.arsivakurd.org

PAŞKOKA "ANDIN" Û DI KOVAR Û ROJNAMÊN KURDÎ DE ÇEND LÊKERÊN DESTKIRD

S. Rêving

Tevî ku Kamuran Bedirxan, Qanatê Kurdo, Reşîdê Kurd an kesine din li ser lêkerên kurdî û tesnîfa wan nivîsandibin jî, di rojname û kovarên kurdî de -weke hemû beşên din ên rêzimana kurdî- kêm cara li ser vî beşî jî hatîye peyîvîn. Armanc ji vê nivîsê ne ewe ku tesnîfeke din bêt kirin yan bi dûr û dirêjahî li ser lêkerên kurdî bêt rawastan. Na. Belê ez dixwazim li ser çend lêker û mezderên "nû" an "destkird" bipeyîvim ku van salên dawîyê tu dibêjî qey weke nexweşîyekê, piranîya rojname û kovarên me pê ketine û hejmar bo hejmarê ev lêkerên "nû" pir dibin û kesên bi kar jî tînin, nivîs bo nivîsê dev ji lêkerên kurdî yên resen berdidin û lêkerine nû an ne kurdî çêdikin.

Eger hinek cudahî di navbera wan de hebin jî, hemû tesnîfên ku heta niha ji alîyê zimanzanên kurdî ve hatine duristkirin ji gelek alîyan de nêzî hev in û di gelek cîhan de jî digên hev.

Ji bo tê gihiştin hêsantir be, ez ê bi kurtî qala tesnîfa Qanadê Kurdo û ya Kamûran Bedirxan bikim.

Qanatê Kurdo, li gor avabûna wan, lêkerên kurdî dike sê bir: 1) Fêlên Hêsan. 2) Fêlên Afirandî. 3) Fêlên Bargiranî.*

Bi dîtina wî fêlên hêsan ew fêl in yên ku kokan wan mîna navan nayên xebitandinê, belê wek binyata wextê buhurî û wextê neha tên bi kar anîn.

Mesder	Binyata wextê berê
Hatin	Hat
Girtin	Girt
Kirin	Kir

Fêlên afirandî li gor Qanatê Kurdo bi du awaya çêdibin. Ji navên heyînê û paşkokên "în" û "andin"- (ku paşkoka "în" fêlên intransitiv û "andin" fêlên transitiv peyda dikin) û ji binyata fêlên hêsan û paşkoka "andin" pêk tên:

Nav	Fêlên afirandî yên transîtîv	Fêlên afirandî yên Intransîtîv
rev	revandin	revîn (revîyan)
ger	gerandin	gerîn (gerîyan)
tirs	tirsandin	tirsîn (tirsîyan)

Fêlên hêsan	Binyata fêlên hêsan	Fêlên afirandî
herişîn	heriş	herişandin
zivirîn	zivir	zivirandin
qelişîn	qeliş	qelişandin

Fêlên bargiranî, bi bawerîya Qanatê Kurdo ew fêl in yên ku ji pêşkok û fêlên arîkar û ji nav û rengdêr û fêlên arîkar pêk tên.

Pêşkok	Fêlên arîkar	Fêlên bargiranî
Hil	kirin	hilkirin
ra	bûn	rabûn
pêş	xistin	pêşxistin
jê	hatin	jêhatin
lê	xistin	lêxistin
berra	çûn	berraçûn
şûnda	man	şûndeman

Nav û rengdêr	Fêlên arîkar	Fêlên bargiranî
bersiv	dan	bersiv dan
nas	kirin	nas kirin
paqij	kirin	paqij kirin
dûr	ketin	dûr ketin

Bi tesnîfa Kamûran Bedirxan, li gor avabûna xwe lêkerên kurdî dibin çar bir:

1) Lêkerên arîkar: Bûn-hatin-dan-kirin.
2) Lêkerên basît : Dan-bûn-anîn-kirîn-ketin.
3) Lêkerên hevedudanî ku Kamûran Bedirxan wan dike d
   a) Ji pêşkokekê û ji lêkereke besît pêk tê:

Pêşkok	Lêkera besît	Lêkerên hevedudanî
ra	kirin	rakirin
hil	kêşan	hilkêşan
ve	xwarin	vexwarin

www.arsivakurdi.org

b) Ji nav an rengdêrek û ji lêkereke besît pêk tên:

Nav-rengdêr	Lêkerên besît	Lêkerên hevedudanî
ava	kirin	ava kirin
zelal	kirin	zelal kirin
germ	kirin	germ kirin

4) Lêkerên ji daçekeke besît an hevedudanîn û ji lêkereke besît û ji daçekeke besît an hevedudanî, navek, rengdêrek û ji lêkereke besît pêk tên:

Daçek	Lêkerên besît	Lêkerên hevedudanî
lê	dan	lêdan
jê	kirin	jêkirin
tê	kirin	têkirin

Daçek	Nav-rengdêr	Lêkerên besît	Lêkerên hevedudanî
jê	hez	kirin	jê hez kirin
li	bîr	kirin	ji bîr kirin
lê	siwar	bûn	lê siwar bûn

Lêkerên ku ez dixwazim li ser bipeyîvim, ew lêker in yên ku ji daçek, nav an rengdêr û ji lêkerek besît pêk tên ku hinek heval formê wan diguherin: Lêkera besît an daçekê jê davêjin, hinek navên din tînin û paşkoka "andin" ê bi wan ve dizeliqînin û lêkerine "nû" ava dikin ku di çi tesnîfan de heta niha kesê çêl nekirîye.

Bo nimûne:

"Kurdandin":"Heye ko di lîsteyên me de navin peyda bibin ko di eslê xwe de ne bi kurdî ne, lê kurdmancan ew bi awakî welê xebitandine ko dirfê zarê me bi wan ketîye û ew hatine kurdandin. Di zmên de her tiştê kurdandî bi kurdî ye û ew yê me ye." (Hawar. Hij.31. Rûp.9)

"Germandin":"Were dotmam, heyraniya pismam were, xwe di germiya dilê min ê ciwan û ciwaniya min a kevin de bigermîne". (Hawar. Hij.26, Rûp.3)

Li vir ez dixwazim pir bi kurtî çêlî munaqeşeyekê bikim: Berî çendekî her li ser vî babetî em çend heval dipeyivîn. Yek ji wan hevalan got: "Tu çi dixwazî, ev di Hawarê de jî hatiye. Xelas û çû." Bê guman gotinên wî nayên wê manê ku mirov bi çavên rexnê li Hawarê an li her nivîsekê nenêre an li ser nepeyive.

"Çewtandin": "Nivîskar agahdariyên nû tîne û nîşan dide, kîjan bûyer çawa hatine çewtandin." (Hêvî. Hij.4, Rûp.62)

"Bersivandin": "Me pirsî û wî bersivand" (Armanc. -Roportaja li gel M. Teyib)

"Navandin": "Hindek zana "mîtologîa" yê wek zanistek taybetî dinavînin." (Berhem. Hij.2, Rûp.5)

"Evandin": "Ferho bi qala lêwik nerm bû, lewra kurrê xwe pirr dievand." (M. Emîn Bozarslan. Meyro, Rûp.46)

"Fehmîn-Fehimandin": "Serqisê ku ez bibêjim: merivek li ser giyan rûnişt herkesê viya bifahme." "Lê di bingehê vê yekê de dîsa tê fahmîn ku Çêxov ev bi zanistiya hunerê xwe wisa kiriye." (Hesenê Metê. Kurdistan Press. Hij.26(18), Rûp.13)

"Zelilandin": "Hege di vê zelilandin û rastkirinên çewtiyan de, çewtiyên min hebin, bi taybetî ji aliyê kesine din wê bêne zelalkirin an rastkirin." (Torî. Destnivîsa "Rastnivîsandin", Rûp.1)

"Kurdandî": "Kurdandiya vê şorê, şorkirin e."

"Tirkandî": "Hêçandin lêker e, ango fiîl. Tirkandiya wê "denemek" e. (Tîrêj. Hij.2, Rûp.25)

Ya yekê ev mezder an lêkerên li jor hatine bikaranîn -eger nav, rengdêr an paşkoka wan bi kurdî jî be- wek form ne bi kurdî ne û destkird in.

Ya duyê di şûna van mezderan de me kurdan mezder û lêkerên bi kurdî hene ku her bi wan mana tên xebitandin. Em ê çima yên "nû" çêbikin?

Ya sisîyan, ji alîyê pêkhatina van lêkeran de xisûsîyeta zimanê kurdî ew e ku eger kurd peyvine an karine bîyanî ji zimanên din werbigrin, wî navî an wê rengdêrê bi lêkereke besît ve dizeliqînin û mezdereke nû dafirînin.

Nav-rengdêr	Lêkerên besît	Lêkerên hevedudanî
Telefon	kirin	Telefon kirin
Montaj	kirin	Montaj kirin
Mîzanpaj	kirin	Mîzanpaj kirin

Bê guman çi kurd di şûna wan de "telefonandin", "montajandin", "mîzanpajandin" ê bi kar naynin.

Ya çaran tama kurdî ji wan lêkeran nayê, mirov pir zû pê dihese ku destkird in.

Ya pêncan û ya herî girîng: Di zimanê kurdî de ev cûre lêkerên hanê ji nav-rengdêr-daçekeke besît an hevedudanî û ji lêkereke besît pêk tên. Ji bo avakirina wan tu riyên din tune ne. Ji bilî hinek ji wan lêkeran dibe ku bi du formên cihê bên gotin ku yên ez pêrgî hatîm ev her du ne:

Pirsîn ----------------------Pirs kirin
Nasîn (Nîyasîn) ------Nas kirin

www.arsivakurdi.org

Ku xuya ye di formê pêşîyê de jî navek û paşkoka "în" gihane hev û mezderek jê zaye. Belê, bila xwendevan weha tênegihe ku di zimanê kurdî de me tu mezder nînin ku ji navekê û ji paşkoka "andin", an jî wekû Qanatê Kurdo gotî jî binyata fêlên hêsan û ji "andin"ê pêk nehatibe. Na. Me mezderên welê hene:

Fêlên hêsan	Nav	Paşkok	Mezder
Kelîn	Kel	andin	Kelandin
Revîn	Rev	andin	Revandin
Lerizîn	Lerz	andin	Lerizandin

an jî:

Fêlên hêsan	Binyata wextê niha	Paşkok	Mezder
Barîn	Bar	andin	Barandin
Hejîn (Hejîyan)	Hej	andin	Hejandin
Şikestin	Şik	andin	Şikandin

Lê weke xwendevan jî dibînin lêkerên pêşî ên hêsan lêkerine Întransitîv in. Belê, ew lêkerên bi paşkoka "andin", lêkerine transtîv in. Bi gotineke din "andin" digihe nav an binyata wextê niha a lêkerên întransitîv û wan dike lêkerên transitîv. Dîsa li hinek deverên Kurdistanê hin lêker bi formên cuda tên gotin, tevî ku di her du formên xwe de jî lêkerên transitîv in:

Kêşan ------ Kişandin
Meyzîn ---- Meyizandin
Pehtin ----- Pijandin
Nivîsîn ---- Nivîsandin
Riştin ------ Rijandin
Miştin ----- Mijandin
Hiştin ------ Hêlan

Her weha eger bala xwendevanan kişandibe, hinek lêkerên kurdî li Kurdistana rojava û bakur formine cihê û li Kurdistana başûr an li alîyê Colemêrg, Botan û Wanê formine cihê hene:

Li bakur û rojava	Li başûr û navîn
Hesibandin	Hesab kirin

Mirov tênagihe ka çima ev hevalên he vê gûhûrînê têxin formên lêkeran an jî wek "evandin" ê mezder û lêkerên "nû" çêdikin, madem me her bi wan mana mezder û lêker hene.

Belê, bi ya min çu sedemên beraqil tune ne, ji bilî ku hinek ji wan dibêjin: "Yaho hema ev formên han xweş in."

Belkî, hinek jî dibêjin wekû gelek tişta bila lêker û mezderên me jî nasîbên xwe ji modernbûna Ewrûpayê werbigrin.

Kurd hemû -bêyî pêwîstîya zanîneke kûr- dizanin ku:

Kurdandin ---------------- Kurd kirin
Germandin ---------------- Germ kirin
Çewtandin ---------------- Çewt gotin, çewt kirin
Bersîvandin -------------- Bersîv dan
Navandin ----------------- Nav lê kirin
Evandin ------------------- Hez jê kirin
Fehmîn, Fehmandin --- Fehm kirin, têgihiştin
Zelîlandin ---------------- Zelal Kirin
Kurdandî ----------------- Kurdî
Tirkandî ------------------ Tirkî.... ye.

Û formên pêşî li çu ciyên Kurdistanê bi kar nayên.

KULÛBA PEN A KURDÎ AVA BÛ

Konferansa navnetewî a Pena cîhanî di 6-9 nîsana 1988'an de li bajarê CEAMBRÎDGE li Brîtanyayê civîya.

Yek ji bendên rojava konferansê erêkirina endametîya KULÛBA PEN A KURDÎ bû.

8'ê nîsanê, di civîna delegên konferansê de, sekreterên pena enternasyonal ALEXANDER BLOKH daxwaz ji nûneran kir ku ji bo avakirin û endametîyê alîkarîya Pena Kurdî bikin. Bi navê nivîskarên li her çar perçên Kurdistanê û bi navê nivîskarên Kurd ên li derveyî welêt Huseyîn Erdem di civînê de peyivî. Paşê bêyî dengekî dij, endematîya Pena Kurdî hat qebûlkirin. Û piranîya nûneran bi dilxweşî xêrhatina wê kir.

Her weha bi pêşnîyara Pena swêdî, nûnerên Pena Swêdê û Îsraîlê li dijî qirkirina gelê kurd li Helepçê beyanek amade kirin. Ev beyan ji alîyê nûneran ve hat qebûlkirin ku wê di wextekî nêzîk de bê belavkirin.

Pena kurdî, yekemîn rêkxistina kurdan e ku di qada navnetewî de cihê xwe girt û bê guman ji ber kerekterê xwe yê netewî û hevgirtina nivîskarên Kurdistanê gaveke hêja û serketî ye.

Xwendevanên me dikarin bi adresa jêrî têkilîyê bi Pena kurdî re girêbidin.

KURD - PEN c/o H. ERDEM Postfach: 100.785 B5 KÖLN 1. BRD.

www.arsivakurdi.org

SÎRKUT

M. Lewendî

Rûpelek ji rûpelên Berbangê ye, mehê carekê bi dizî derdikeve

Ne merheba,
Siba we ne bi xêr
Û roja we jî ne bimbarek belaşçîno!

Lawo ma meriv dibêje qey hûn hînî tendûra germ û gepa hazir bûne. Ma qet hûn nefikirîn ku ji tirsa zivistana sar û serma me rê û rêçik li xwe wenda kir. Û nuha ji germa havinê bi ser me de hat û we hîn jî heqê abonetîya xwe ya Berbangê nedaye. Îcar hûn bi ser de jî rexna li me digrin!

Yê ku heqê abonetîya xwe da‿be, temam e, heqê wan heye ku rexna li me bigrin. Lê, bavê mino, tu, yê ku pênc quruş pere nedaye, him tu pere nadî û ser de jî vit-vita te ye. Hahoo, hahoo, de were dîn mebe, dev li goştê xwe meke!

Birako, her tişt li alîkî, mumkun e ku tu ji kesekî Federasyonê qeherîbî, an ji di Berbangê de ji xwedîyê meqaleyekê qeheribî, lê, xwedê hebinî ma Sîrkut'ê çi bi te kirîye, qe nebe heqê abonetîya rûpelê Sîrkut'ê bişîne!

Ger te heqê abonetîya xwe şand silav, yan na ne silav û ne kulav!

Sîrkut

axê min bûye bostan!

Li gundekî axayek
Nexweş dikeve rojek,

Ban xulamê xwe dike
Dibê, baş guhdar bike.

Ez gelekî nexweş im
Ji her alî de d'êşim

Here ba hekimekî
Ji bo min dermanekî

Peyde bike û bîne
Lew re halê min nîne.

Xulam dibê; Axê min
De ka tu bêje bo min

Heke hekîm bipirse
Nexweşiya wî çi ye?

Çi bêjim ez wê gavê?
Bo vê bersivek divê.

Axa jê re dibêje.
Ji hekîm re bibêje:

Axê min pir nexweş e
Herder laşê wî d'êşe,

Serî lê werimiye
Her wekî kundir bûye.

Poz jî daketiye jêr
Zer bûyewekî gizêr.

Dest ji germa bûne ar
Werimîne wek xiyar,

Laşê wî buye tev reş
Zik jî bûye wek zebeş.

Çîp û ling jî ji werman
Bûne mîna petêxan

Xulam lê vedigere
Weha dibê j'axê re:

Axayê min î delal
Hewqas şor û galegal

Kî kane bi bîr bîne
Ma di hiş de dimîne?

Hewqas gelegal û şor,
Bi bîranin gelek zor,

Hema ezê bibêjim,
Gotina kurt bo hekîm:

Hekîm zû hinek derman,
Axê min bûye bostan!

DAXUYANÎ

Tevgera Rizgariya Kurdistan (TEVGER) hat damezrandin

Em, heşt hêzên şoreşger û welatperwer ên perçê Kurdistana bin destê Tirkiyê hatin cem hev û me Tevgera Rizgariya Kurdistan (bi navê kurtî TEVGER) damezirand. Armanca me ew e ku em dawî li işgala biyaniyan a ser welatê xwe ku bi sedsalan e dajo, li nîrê biyanî yê ser hustuyê miletê xwe û li rejîmê kedxurî yê giran û zordariyê bînin; li Kurdistanê, dewletek serbixwe û demokratîk damezrînin; civakê ji paşdemayina aborî, civakî û kulturî xelaskin; têxin riya pêşveçûnê.

Di roja îro de, li Kurdistana ku ji bal çar dewletan hatiye perçekirin; hêzên serdest û kolonyalîst, li hember gelê me yê ku tu carî nikarin hesret û evîna wî ya ji bo azadiyê bitemirînin, şerekî qirkirinê dimeşînin; hewl didin ku zimanê me, kultur û tarîxa me jî înkar bikin an bidin jibîrkirin.

Lê belê raya giştî ya cîhanî jî dizane ku gelê Kurd wek yek ji gelên kevntirîn ê Asya Nêzîk û Mezopotamya tê naskirin û para wî di avakirina medeniyetên çûyî yên dewlemend ên vê herêmê de heye. Îşgala biyanî ya ku ji sed salan ve ye didome, qirkirin, surgûn û zordariyên nedîtî jî bi gelê me neda stuxwarkirin, nikaribû ziman û kultura me ji holê rake. Kurdistana ku îro di navbera çar dewletan de hatiye perçekirin, xwedî 500.000 kîlometir çargoşe erd e, nufûsa gelê Kurd digihîje 25 milyonan. Kurd wek ku hinek dixwazin nîşan bidin, ne "eqaliyet", miletekî mezin e. Gelê me ev du sed sal in ku ji bo azadiya xwe şer dike û di vê riyê de bi sed hezaran însanên xwe kirine bigorî. Îro jî li temamên perçan, berxwedana netewî hê geştir û berfirehtir e.

Gelê me qerardar e ku nîrê netewî bişkîne. Em jî wek her gelekî bi şeref, dixwazin azad bijîn. Li Kurdistana ku ji alî çavkaniyên sererd û binerd ve yek ji wan çend welatên dewlemend ên dinê ye, em dixwazin paşdemayinê û xizaniyê (belengaziyê) ji holê rakin, em dixwazin civakeke gihaştî ya pêşketî deynin ku lêhatiyê(li gor) çerxa me ya îroyîn be. Em dixwazin aborî û kultura neteweyî pêşdexin, erd bidin gundiyên xwe, kar bidin kirêkarên xwe, Em dixwazin ku miletê Kurd bikin endamekî ji familya miletan a cîhanê, yê xwedîmafê wekhev û azad. Em dixwazin bi gelên din re di nav aştiyê de, bi hevre û bi dostanî bijîn.

Di vê demê de ku em xwe nêzî dawiya qirnê 20'an dikin, tu hêz wê nikaribe vê îrade û daxwaza gelê me bişkîne. Eşkere dixuyê ku polîtîka wan hêzên kolonyalîst û zordar ku heta îro digotin qey di riya rê û dirbên zordarî û fêlbazî re wê karibin gelê Kurd ji holê rakin û ji mesela Kurd xelas bin, îflas kiriye. Gelek hewlek vala û beyhûde ye ku ew dixwazin çerxa dîrokê berevacî bigerînin. Ev polîtîka tu netîce nade, ji bilî ku tevî gelê Kurd êş û elemê bide gelên herêmê yên wek Tirk, Ereb , Fars û Azerî, û ji bilî ku herêmê paşde bixe û rê li ber hederbûna çavkaniyên wê veke.

Em bang li hemû gelên herêmê, mirovên pêşverû, welatperwer û demokrat dikin ku li dijî vê polîtîka zordarî ya çînên serdest ên kevneperest, xurttir rawestin. Ji bo ku milet qedera xwe bi serbestî bi destê xwe tayin bikin, ji bo aştî, tevkarî û pêşveçûnê, hemû gelên herêmê, hemû hêzên pêşverû, divê di nav piştgiriyek xurt de bin, pêk ve, mil bi mil din.

Gelî welatperwerên Kurdistanê! Gelî însanên xîretkêş ên xelasiya welat dixwazin. Li perçê Kurdistana bin destê Tirkiyê, heta îro, hin gavên ku ji bo yekîtiya hêzên welatparêz hatin avêtin, bi ser neketin yan jî ta dawiyê nemeşiyan. Lê belê ev nayê wê manê ku mirov têkeve bê hêvîtiyê û xebata ji bo yekîtiyê sist bike. Ji bo biserxistin û jiyandina yekîtiyê, ji bo xurtkirin û

gîhandina armanca wê divê em serî bi gelek karên zor re derxin. Lê belê çi qas zor dibe bila bibe, em mecbûr in vê yekê bi ser xin û emê bi serxin jî.

Dema borî ya dûr û dirêj û bi êş a bin nîrê biyanî û tecrubên têkoşîna ku bi sed salan e tê meşandin, baş fêrî me kir ku ji bo şikandina hêzên kolonyalîst û ji bo rojekê zûtir xelaskirina gelê xwe, bivênevê(mecbûrî) ye ku di navbera hêzên welatperwer de yekîtiyek berfireh û tekûz bê pêkanîn. Bîr û baweriyên cuda(cawaz) ên li ser vê yan wê meselê, cudatiyên programî(rêbazî) ne bend in û divê nebin bend ku em di bin avahiyekê de bighên hev, bi hev re ji bo armancên miştерek şer bikin, rêxistinên ku Tevger avakirin, ji vê baweriyê bi rê ketin. Sefên wê vekiriye ji hemû rêxistinan re yên ku dixwazin ji bo armancên miştерek ên hêzên welatperwer bi hev re xebat bikin û yên ku çi lazim be ji bo vê bikin. Em bangî wan rêxistinan jî dikin ên ku ji vi ya jî wî sebebî beşdarî dewra avabûna yekîtiyê nebûn ku rojekê zûtir tevî wê bibin, wê xurttir bikin. Sefên Tevgerê, yeko yeko ji kesên Kurdistanî yên şoreşger û welatperwer re jî vekiriye. Îhtiyaciya têkoşîna me bi alîkariya her rêxistin û kesê welatperwer heye.

Em bang li hemû rêxistin û kesên welatperwer dikin ku em bi hev re ciyê xwe tê de bigrin, mil bidin wê. Pêşînhukum(Pêşînqeneet), hissên qayişkêşiya rêxistinî, xirecira ji kevin de mayî, divê nebin bend li pêşiya yekîtiyê.

Werin em bi hev re xebat bikin, ji bo rizgariya Kurdistanê hêzên xwe bighînin hev! Rejima kolonyalîst a Tirk, hîn îro jî di wê polîtîka xwe ya îflaskirî de israr dike; naxwaze hebûn û mafên gelê me nas bike. Lê belê, li hember têkoşîna hêzên welatperwer a ku roj bi roj geş dibe, ew wê hîn bêtir bêçare bimîne. Gelê me her çiqas zêrandina(êşa) hewqas dijwar dît, hewqas însanên xwe bigorî kir jî dîsa hustu li zordaran xwar nekir û wê neke. Emê şer bikin û bi ser kevin jî. Dîrok wê bibe şahidê vê yekê! Berpirsyarê êş û elema ku tê kişandin, ya xwîna ku tê rijandin û wê hîn bê rijandin ne gelê me yê ku dixwaze di aştiyê de bi serbestî bijî, ew hêzên kolonyalîst in ku ji bo berjewendiyên xwe yên çavnebarî vê polîtîka zalim dimeşîne, berpirsiyar wê ew bin.

Gelî mirovên pêşverû û aştîxwaz!

Rêxistinên demokratîk û humanîter!

Divê hûn bêdeng nemînin li hember şerê xwînî yê qirkirinê yê ku hêzên kolonyalîst û zordar di çaryeka(çarîka) dawî ya qirnê 20'an de, li Kurdistana ku di nav çend dewletan de hatiye perçekirin bi ordiyên modern ên bi hêz, bi teyare, tank û topan, bi çekên kîmyayî dimeşîne li hember miletekî mezin ê ku dixwaze serbixwe bijî.

Tevgera Rizgariya Kurdistan, bang li Rêxistina Miletên Yekbûyî û sazûmanên pê ve girêdayî dike, bang li welatên demokratîk û aştîxwaz, partiyên demokratîk, rêxistinên ciwan û jinan û hemû kesên xîretkêş ên ku rûmetê didin aştiyê û azdiya kesên din jî, li ronakbîr û hunermendan dike ku piştgiriya gelê Kurd bikin.

22 Heziran 1988

AL	Ala Rızgari
KUK-SE	**Rizgarîxwazên Netewî yên Kurdistan- Baskê Sosyalîst**
PARHÊZ	**Partiya Hêza Welatparêz a Kurdistan**
PDK-RN	**Partiya Demokratî Kurdistan-Rêxistina Netewî**
PPKK	**Partiya Pêşeng a Karkerî Kurdistan**
PSKT	**Partiya Sosyalîst a Kurdistana Tirkiyê**
ŞK	**Şoreşgerên Kurdistan**
YSK	**Yekîtiya Sosyalîst a Kurdistan**

www.arsivakurd.org

1'ê Gulanê bi dilekî xemgînî hate pîrozkirin.

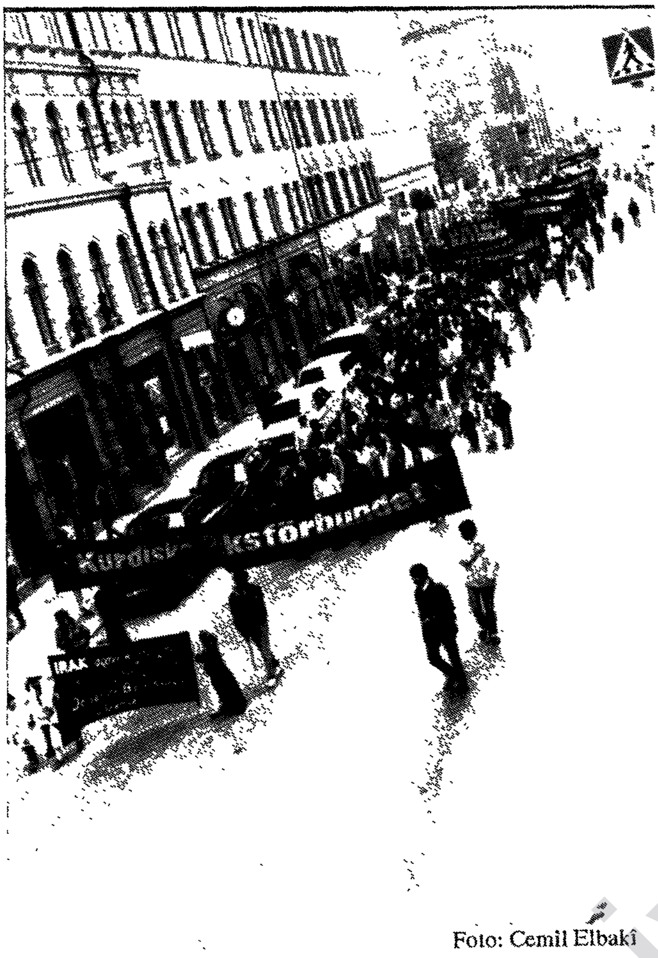

Foto: Cemil Elbakî

demek ji meşa 1'ê Gulanê/Stockholm

Li Stockholmê

Li Swêdê, îsal jî cejna karkeran, di 1'ê Gulanê de bi aheng û şahîyên mezin hat pîrozkirin. Ji bîyanîyên li Swêdê û ji xelkê Swêdê nêzîkî 30 hezar kesan li Mariatorgetê hatin ba hev û ji wir ber bi Kungsträdgårdenê ve meşîyan.

Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê dîsa bi Partiya Çep a Kommunist (VPK) 'yê re, beşdarî şahîyan bû û bi awayekî aktîf di programê ahengê de cihê xwe wergirt. Nêzî hezar kurdan di bin ala rengîn a kurdî de meşîyan.

Serokê Federasyonê Keya Îzol, li ser rewşa Kurdistanê û bi firehî jî li ser qirkirina Helepçê peyivî.

Belavokên Federasyonê hatin belavkirin. Fotografên trajediya Helepçê li meydanê hatin raxistin û ji bo xelk û birîndarên Helepçê alîkarîya maddî hat berhevkirin.

Kurdên li Swêdê, di gel pîrozkirina cejna karkeran, careka din bi dengekî tûj û bilind qetlîama Helepçê rûreş kirin.

Şahîyê heta derengî şevê kêşa.

Li Uppsalayê

Di bin sîya ALA RENGÎN de û bi şîyarên piştgirîya doza neteweyê Kurd, Komela Kurdistanê li Uppsalayê di roja 1:ê Gulanê de beşdar bû. Nêzîkî 300 kesên Kurd ên ku li bajarê Uppsalayê rûniştvan in, di vê roja hanê de zordestî û zilma neyarên gelê Kurd rûreş kirin.

Di bin ronahîya ALA RENGÎN de zarok, xort, jin û mêrên kurd li hev civîn. Em di şîna 5000 hezar mirovên me ên ku bi destê faşîstê Baas ve hatibûn kuştin de bûn. Ji alîki de gelê me bi çekên jahrê tên kuştin ji alîyê din de neyarên hov û olperest ji bo berjewendîyên xwe propaxanda xwe dikin. Ev qatlîama li bajarê HALEBÇÊ, meleyên şaşikreş di radîyo, telewizyon û di wêşanan de wek propoxande bi kar anîn.

Li meydana komcivînê serokê Komela Kurdîstanê li ser rewşa Kurdistanê axaftinek kir û bi xurtî ew bûyerên ne mirovatî protesto kir. Bi navê Partîya Çep ya Konûnîst, parlementer Oswal Söderqvist bi giringî li ser rewşa Kurdistanê axaft û qetlîyama li bajarê HELEBÇE rûreş kir. Serokê Komela Xortên Komunîst li ser pirsa gelê Kurd rawesta û hovîtîya neyarên gelê Kurd di vê roja hanê de eşkere kir.

Şoreş Zîrek

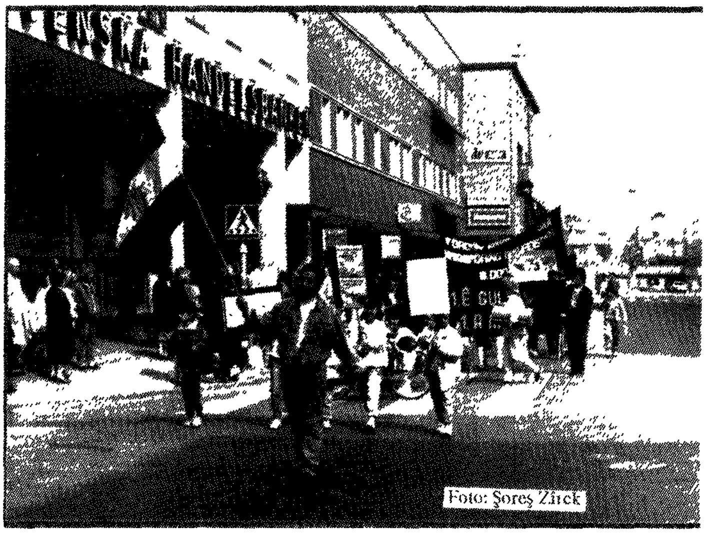

Foto: Şoreş Zîrek

Ji meşa 1'ê Gulanê/uppsala

Telgrafek ji Reagan û Gorbatcov re

Bi helkeftina civîna bilind a li Moskvayê, bi navê Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê, Keya Îzol telgrafek ji bo her du serokan şand. Eve ye kurtîya telgrafê:

"Ji bo Mîchaîl Gorbatcov û Ronald Reagan,

Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê silavên xwe yên germ bo civîna we ya berz, ya li Moskvayê dişîne û hêvî dike ku di warê aşîtî, mafên mirovatî û jiçekkirina li cihanê de gavên giring wê bên avêtin.

Wek hûn dizanin, gelê kurd ji mafên xwe yên netewî û demokratîk bê par e. Dewletên ku welatê me di nav xwe de beş kirine, dixwazin netewê me bi temamî ji ortê rakin. Qirkirina Helepçê ji bo vê yekê îsbateke ber bi çav e. Tirsa me ew e ku li hember gelê me, di paşerojê de jî çekên kîmyewî bên bikaranîn.

Em hêvî dikin ku hûn her du serokên berêz piştgirîya têkoşîna gelê kurd ya ji bo serxwebûna netewî, demokrasî û aşîtîyê bikin. Û her weha daxwaza me ew e ku hûn dê li ser vê meselê bipeyivin.

Di gel silavên germ.
Keya Îzol
Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê

Konferansek li ser rewşa biyaniyên li Iskandînaviyayê

Ji 31'ê Gulanê, heta 2'yê Xezîranê li Danîmarkê konferansek li ser rewşa bîyanîyên li Îskandînavyayê pêk hat. Delegesyonên Swêd, Danîmarka, Fînlandîya û Norweçê di konferansê de beşdar bûn. Delegasyon ji serokên daîra bîyanîyan, berpirsên beşên curbecur, nunerên wezareta kar, nunerên komîta social û nunerên rêkxistinên ciwanan û her weha ji meqam û rêkxistinên cihê pêk hatibûn. Di delegasyon Swêdê de, nunerên du rêkxistinên bîyanîyan jî cî girtibû: Federasyona Kurdan û ya Erîtrîyan wek mêvan beşdarî konferansê bûn.

Konferansê sê rojan ajot û li ser rewşa penaberan, rewşa karkerên bîyanî, rewşa rekxistinên biyanî, rewşa cîl(nifş-nesil)ê nû, pirs û pirsgirêkên wan, rewşa xwendina zarokên biyaniyan û li ser jiyana kar a ji bo kesên ku xwendina bilind xwendine, hat peyivîn. Nunerên her çar welatan li ser problemên jorî, bîr û bawerîyên xwe, serbûr û tecrubên xwe pêşkeşî konferansê kirin û li ser probleman bi dûr û dirêjahî hat rawestan. Nunerê Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê, Keya Îzol dîtin û pêşnîyazên Federasyonê ji guhdaran re raber kir.

Roja duduyan, delegasyona Danîmarkayê wek organîzatora konferansê, giştî delegasyon vexwend bo programeke şahîyê. Di vê programê de çend komelên bîyanîyan bi pêşangeha delegasyon ji xwebata xwe agahdar kirin ku yek ji wan komela kurd li Arhusê bû. Her weha ji vê komelê sê hevalên kurd, muzîk û dîlanên kurdî pêşkeşî mêvanan kirin.

Konferans bi tesbît û pêşnîyazên nû bi dawî hat.

www.arsivakurdi.org

Anna-Greta Jonsson:

"Ez bawer im em deyndarê kurda ne"

Xwendevanên hêja! Li jêr em nama hevwelatîyeke swêdî ku ji serokwezîrê Swêdê re hatîye şandin û bersiva serokwezîr Ingvar Carlsson, pêşkêşî we dikin.

Serokwezîr Ingvar Carlsson

Beledîya Bollnäsê jî hin penaberên Kurd qebûl kirîye. Ezê li vê derê nekevim nav pirs û pirsgirêkan û her wisa ew hesreta ku bê guman ew mecbûrin pê re bijîn. Ez bawer dikim rewşa wan li vê derê (Bollnäs) baş e. (Dostanîya mi bixwe jî bi malbateke kurd re gelek rind e.)

Tiştê ku min aciz dike ew e, ku di vê meqelê de vekirî derbas dibe, meraqa bê eleqemayîna welatên xerbî (yanê ê me) ku bi problemên wan ên di welatê wan de mijûl nabin û muhawele nakin da ku tesîrekê li ser hukmata Tirkiyê bikin.

Gelo, serokvezîr Ingvar Carlsson û hukmata Swêdê tu carî muhawele kirine ku rewşa Tirkîyê di ber çavan rederbas bikin û her wisa di nav welatên din ên xerbê de ji bo rewşa wan a zehmet piştgiriyekê peyda bikin?

Dubarekirina girêdana kurda ya bi kuştina Serokwezîrê berê OLOF PALME re penaberên kurda dixe bin tesîreke psikolojîk û xerab, ev bûyereke gelek dijwar e ku mirov bikaribe bifikire.

Ez bawer im em deyndarê kurda ne, deynekî ku bi hindikayî be jî mirov dikaribû bi riya ku hukmata me mesela wan bigre rojeva xwe û muhawele bike ku tesîrê li ser hukmata Tirkîyê bike da ku bi awayekî demokratîk bête helkirin.

Bo Anna-Greta Jansson

Sipas ji bo nama te ya li ser pirsên kurdên li Tirkîyayê.

Ez acizbûna te ya li ser rewşa kurdan baş tê digihim. Hikumeta me jî ji vê rewşa wan ne rehet e. Wek tu dizanî Swêdê giranîyeke mezin di parastina mafên mirovatîyê de heye. Em ji ku tê bila bê hemû cûrên zordarîyê: Zordarîya Polîtîk, dînî, etnîkî yan netewî û nijadî mehkûm dikin.

Me berê jî xuya kiribû ku pêkhatina rewşeke baş li Tirkiyayê giring e ku kurd bikarin di aştîyê de bijîn, para xwe ji pêşveçûna aborî werbigrin û kultûra xwe biparêzin.

Em bi riyên din jî- dîrekt bi hukûmeta tirkî re û di çarçewa rêkxistinên navnetewî de; weke, Komîsyona Awropayê û Rêkxistina Kar A Navnetewî- rexnên xwe a li ser rewşa polotîk a li Tirkiyayê dîyar dikin.

Her weha di paşerojê de jî emê rewşa Tirkîya baş teqîb bikin û îmkanan bigerin ku proseseke demokratîk û bi rih peyda bibe. Bi silavên dostanî.

Ingvar Carlsson

Serokvezîr Ingvar Carlsson, hevîdar im ku bersivekê û derheqê vê meselê de agahdariyeke baş bigrim.

Bi silavên dostanîyê.

Anna-Greta Jansson

Berpirsîyara ABF a Bollnäsê:

"Divê em swêdî xwe ji egoîzmê xelas bikin û divê em piştgirîya zarok û jin û pîrên perîşan, bikin."

Roja 16.05.1988'ê li ser tovqelandina Helepçê, bi serpereştîya Komela Kurd li Bollnäsê û bi alîkariya ABF'a Bollnäsê, civînek hat amadekirin. Hejmareke mezin ji xelkê bajêr, kurdên li wir û endamên Komîta Helepçê beşdarî civînê bûn. Li ser navê Komela Kurd, ABF û Komîta Helepçê nuner peyivîn. Seroka ABF'a Bollnäsê di axaftina xwe de lanet li rûreşîya hukumeta Îraqê barandin û daxwaz ji gelê Swêdê kir ku alîkarîya milletê kurd bikin.

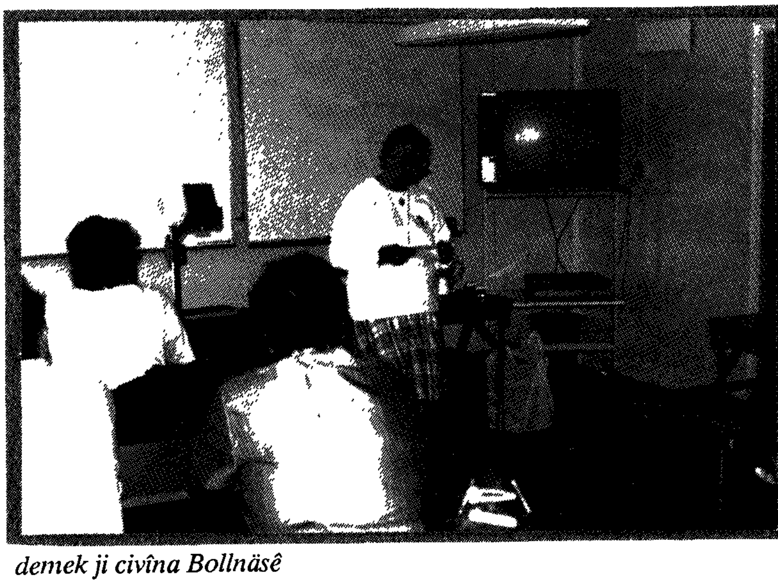

demek ji civîna Bollnäsê

www.arsivakurd.org

ÇÎROKEK BI DEVOKA ŞÊXBIZINÎ

Mahmud Lewendî

Wekî tê zanîn li Anadolîya Navîn, li derdorên Konya, Kirşehîr, Ankara, Çorum, Çankiri, Amasya, Sînop, Îzmît, Bolu û Denîzliyê gelek kurd hene. Kurdên van herêman di demên cihê cihê de ji Kurdistanê barkirine hatine li van derana bi cî bûne, an jî hinek ji wan ji alîyê karbidestên Osmanî û Tirkan ve, bi darên zorê li van derana hatine bi cîh kirinê.

Li ser ziman , folklor û jiyana civakîya kurdên van derana çi heyf ku heta nuka tu xebateke berbiçav nehatiye kirin.

Qismek ji van kurdan ji eşîrên Şêxbizinîyan e. Şêxbizinî îro li Kurdistana Tirkiyê û li Kurdistana Iraqê jî hene.

Devoka şêxbizinî bi qasî me da hember lehçeyên kurdî, herçendî nêzî hemûyan e jî, lê bitevayî mirov dikare bibêje ku devokeke lehçeya soranî ye, lê bi salan jê dûr maye.

Li jêrê em çîrokekê bi devoka şêxbizinî çap dikin. Çîrok ji hêla Haymanayê (qeza Enqerê) ji devê Bişarê Haymanayî hatiye girtin. Li dawîya çîrokê me ferhengokek bi devoka şêxbizinî-kurmancî jî çêkir da ku baştir were fêm kirin.

Ewsanikê Cucige

Ewsanikê sunete
Axa çiye cenete
Darê emrû inare
Mîmî bo çîn î xware
Wikutîn aşî dane
Ra hecîyê bî diran e.

Diwu nêwu, cucigî diwu. Cucige diçû ban dare, dirikî diçû de pay.

Diçû diçû ke pîrejinî nan dikî, dîşî:

-Pîrejine cay ay dirikê pame derxe.

Pîrejine dirikê pa cucige derdixî diwayjikê de tendure.

Cucige dîşî:

-Ka dirikem?

Pîrejine dîşî:

-Awîtime de tendûre!

Cucige dîşî:

-Na, yan da dirikem wêm dê, yan dê şeşî nan wêm dê!...

Pîrejine şeşî nan dirîye cucige.

Cucige diçû diçû ke şiwanî patulî şîr a le verê ye, bî nan dixwîkê. Cucige şeşê nane dirîye şiwane. Şiwane şeşê nane we şîro dixwî. Îca cucige dîşî:

-Ka şeşê nanem!

Şiwane dîşî:

-Xwardime.

Cucige dîşî:

-Na, yan da şeşê nanem wêm dê, yan da şeş veran wêm dê!

Şiwane şeş veran dirîye cucige. Cucige verangel diwerî w diçû diçû.

Diçû ke malî feqîr şerwet dixwin. Cucige le naw qezangel dingirî ke gî bulxur e, gûşt dê nîye. Cucige şeş verane dirîye malê feqîre. Malê feqîre şeş verane kêrd denin, we şênayî şerwetê xuyan dixwin. Îca cucige şeş veranê xwê dixwazî. Ewane dîşin:

-Verangel xwardîn.

Cucige dîşî:

-Na, yan da şeş veranem wêm din, yan da bûkê wêm din! Malê feqîre mecbûrî bûkê dirine cucige. Cucige bûkê diwerî w diçû. Diçû, rastî çerçiyî diyay. Dîşî çerçîye:

-Tu tudigî wide min ke min bûkê widime tu.

Çerçîye tudigî dirîye cucige w bûkê jê disenî. Cucige tudigê xwê heldigirî w diçû ban dare dîşî:

-Tû tû tû tû tû tû
Dirikî dame şeşî nan
Şeşî nan dam şeş veran
Şeş veran dam bûkî
Bûkî dame tûkî
Tudige dirî le kuçike w dişkî.
Xum de mal, ewsanikem de çal.

(Ji devê Bişarê Haymanayî,
40 salî. 29.03.1987)

FERHENGOK:

aş: xwarin, aş
ban: ser, banî
ban dare: ser darê
bî diran: bê diran
cucig: çûçik,çivîk
çiye: çûye
çîn: (em) biçin
dan: dan, bilxur
diwu: dibû
diwu nêwu: dibû nebû (di mana hebû-tunebû de)
de: di
dirik: dirik, stirî
diwayjikê: davêjê
dirkem: dirika min
diriye: daye
dixwîkê: (wê)dixwe
diwerî: digre
dingirî: dinêrî
emrû: hirmî
ewsanik: çîrok, xebroşk (bi dimilî:sanik)
gî: giş, hemû
inar: hinar
î xware: vê xwarê, vê jêrê
jê disenî: jê distîne
kêrd denin: ser jê dikin
mîmî: metê
qezan: beroş, qazan, sîtil
qezangel: beroşan, sîtilan
pa: pê, nig, ling
xwê: xwe
xwardîn: (me)xwar
veran: beran
verangel: beranan
we şîro: bi şîr
wêm de: bi min de, bide min
wikutîn: (em)bikutin
wide: bide

www.arsivakurdi.org

WEŞANÊN NÛ WEŞANÊN NÛ WEŞANÊ

Kovara "SVART-VITT":

Kovareke bi navê "Svart-Vitt", bi zimanê swedî û ji alîyê çend xortên kurd û yên bîyanî ve tê derxistin. Heta niha sê jimar derketine. Kesên ku bixwazin bidestxin, dikarin ji adresa jêrîn re daxwaza xwe binivîsin.

Adress:
Armégatan 32/613
171 59 Solna
Tlf: 08/82 93 65

"SÎN Û ŞADÎ" - "DILISTAN"

Her du dîwanên helbestvanê kurd Sebrî Botanî, bi tîpên latînî ji nû ve çap bûn. Her du dîwan, ji alîyê Serbest Zaxoyî ve ji tîpên erebî hatine wergerandin bo tîpên latînî û wek kitêbekê hatine çapkirin. Xwendevanên me dikarin ji navnîşana jêrî bixwazin.

Navnîşan:
R. M. AB
Bergeng. 12, 2 tr.
164 35 KISTA/SWEDEN
Tlf: 08/750 49 55

"TUAN"

Weşanxana Çanda Kurdî, kitêbeke nû ya zarokan, bi navê "TUAN" weşand. Kitêb ji alîyê Eva Boholm-Olsson û Pham Van D n ve hatîye nivîsîn û Reşo Zîlan ew ji zimanê swêdî wergerandîye bo zimanê kurdî. Kitêb qewara mezin e. Bi resmên rengîn hatiye xemilandin û li dawîya kitêbê ferhengokek kurdî bi kurdî hatiye pêşkeşkirin. Tu dikarî, kitêbê ji adresa jêrî peyda bikî.

Adres:
Kurdiska Kulturförlaget
Box: 16139
103 23 Stockholm/Sweden

Daxuyanîyek

Enstîtuya Navnetewî a Mêjûya Civakî (THE INTERNATIONAL INSTITUTE OF SOCIAL HISTORY) dixwaze arşîvekê ji bo weşan û dokumentasyonên kurdî veke. Enstîtu li benda hemû cûrên weşan ên kurdî ye.

Hûn dikarin weşan û dokumentasyonan li ser adresa jêrî bişînin:

Adress: I.I.S.G.
Kabelweg 51
NL-1014 BA Amsterdam

KASETA VIDEO A FESTÎVALA NEVROZA 88'an

Fîlma Festîvala Newroza 88'an a li Stockholmê ku Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê li dar xistibû, wek kaseta videoyê derket. Bihayê kasetê bi 150 kronên swedî ye. Kesên ku bixwazin dikarin ji navnîşana li xwarê bi dest xin: Navnîşan:

Kurdiska Riksförbundet
Box:45 205, 104 30 Stockholm/Sweden

Basordlista

SJUKVÅRDSTERMINOLOGI

SVENSKA-KURDISKA
(kurmandji)

Ferhengok

Ferhengoka termînolojîya tibbî ya swêdî-kurmancî derket. Di ferhengokê de nêzî hezar peyv hene.

Kesên ku dixwazin vê ferhengokê bidestxin, dikarin ji vê navnîşana jêrî bixwazin.

Adress: Stockholms Universitetet
Tolk- och översättarinstitutet
106 91 Stockholm
Tlf:08-16 20 00

AGADARÎ

Ji pirtuka hejmar 12'û pê ve pêwendîyên min bi "Komela Kawa Ya Çanda Kurdî" ya ku weşana zimanê erebî li Beyrûtê belav dike, nemaye.

Bavê Nazê

www.arsivakurdi.org

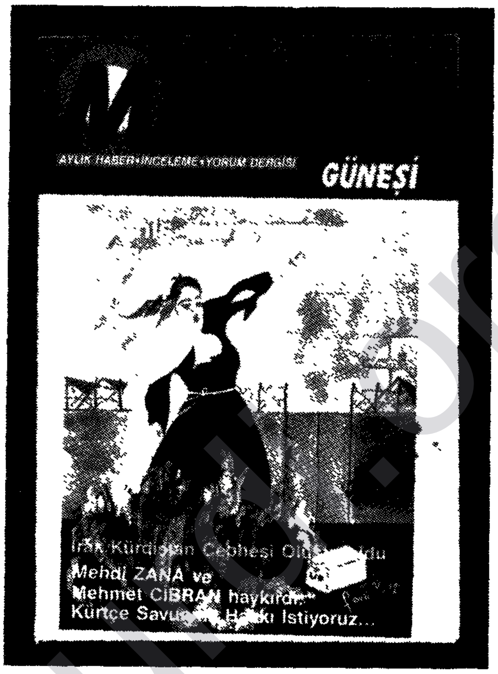

MEDYA GÜNEŞİ
(Roja Medya/Hetawî Medya)

Piştî bêdengîya 8 salan, li Kurdistana Tirkîyê Kurdan ji bi navê "MEDYA GÜNEŞÎ" kovarek derxist. Heta nuha sê hejmarên kovarê derketin. Naveroka hejmara 2. (2 Gulan 1988) eve:

-Çîna me ya karkir wê ala 1'ê Gulanê û meşala Newrozê her bilind ke.
-Şerê azadîyê li Kurdistana Başûr.
-Rastîya Mûsil'ê û çirçîpoka mafên tarixî.
-Li ser mesela Musil û Kerkûkê hin kovar û rojnaman bersiva pirsên me dan.
-Pirsa netewe û kolonîyan
-Ji şaîrên hevdem, ê Kurdan, Şerko Bêkes.
-Pirsa Netewî û tesira wê ya li ser ziman
-Hevpeyivînek bi Cemile Büyükkaya re.
-Ji Leyla Qasim re (şiîr)
-Monopolên Tirkan jî hevkarê qetlîama Helebçê ne.
-Newroz hat pîroz kirin
-Komela Fakulta Edebîyat û Fen'ê a Umversita Dîclê
-Nameyek ji Mehdî Zana re.
-Rojeva li berxwadana girtîxana Diyarbekirê
-Nameyên ku ji Medya Güneşî re hatine.
-Xortekî xwe şewitand (polîsa muxbirî teklîfî wî kiribûn)
-Mehmet Şirin Tekin dijî, wê bijî
-Ebu Cihad hat kuştin.

Her weha di vê hejmarê (Nr:2) de kovarê bi dûr û dirêjayî qala Newroza Stokholmê, mitînga Helebcê ya li Stokholmê, faalîyetên Federasyonê ji kirîye.

Em wan hevalan pîroz dikin û hêvîdar in jîyana kovarê her berdewam be. Kesên ku bixwazin bibin abone, li jêrê em adresa kovarê û qerta abonetîyê çap dikin.

ABONE KARTI

MEDYA
AYLIK HABER•İNCELEME•YORUM DERGİSİ
GÜNEŞİ

Lütfen Fotokopisini çekin

Adım: ______________________

Mesleğim. ______________________

Yaşım: ______________________

Adresim: ______________________

• **ABONE KOŞULLARI:** Yurt İçi: Yıllık 15.000 TL. (Türkiye İş Bankası A.Ş. Beyazıt Şubesi Hesap No: 2082543 • Cemal Özçelik **Yurt Dışı: Yıllık: 50 DM.**

www.arsivakurd.org

HEGER SERÊ WAN TÊ BIÇÛYA?

Pêşgotin

Xortên me li vira, yan "data" dikirin, an jî jinekê ji welêt tînin. Em pê dizanin çima xortên me keçan ji welatê xwe "beställ" dikin, lê çima ew "data" dikirin, em pê nizanin.

Xwedê ji M. Lewendî razî be, ji şûna ku jinekê bîne, çû "data" kirî û da ku ji me re bide xweyakirin ji bo çi wî kirîye, rabû bi xwe qorçîka "Bêhnok" li "data" yê xist. Ez nizanim wî ji qazî ve yan ji bê hemdî mebesta me ji peyva "Bêhnok" çi ye, belav nekir. Dibe ji ber vê yekê, tîrêjên rexnan ne di cîyên xwe de ji me re tên. Ew dibêjin "Berbang" wek organê Federasyonê ji ciddîyetê dikeve rewşa pêkenînê..." "Nikaribûn ji kovarên mîzahî re alîkar bin, îca kerbên xwe di serê çend rûpelên Berbanga pepûk de derdixin."

Ew mirovên ku tîrêjên me diçin wan, çi dibêjin bela bibêjin. Çimkî prinsîpê me ew e: "yê ku ji heneka û qerfan fam neke, wê ji cedîyetê jî fam neke." Ji bo ku dîsa mebesta me ji Bêhnokê çiye li ber nigan neçe, emê ji wê dest pê bikin: "Me ev nav li qorçîka xwe kir, da ku xwendevan piştî kaş û newalên rûpelên Berbangê hinekî bihna xwe berde, yan ji biçikîne û..."

Naverok

Dibêjin ku çarê rûsan Piyotrê I'em piştî avakirina bajarê Piyotrgrad (niha Lênîngrad) û danûstendina bi welatên ewrûpî re, problêma zimanekî ku li ber barê heyamê rabe, kete pêşîya wî. Ji ber vê yekê çarê yekem, kesên ku mijûlî ziman dibûn, civand. Li gora pêwistîya wê demê diviyabû 500 gotinên ji zimanên firansizî, elmanî û ingilizî bibin rûsî. Ji bo damezirandina van gotinan, çar 6 meh mûhla da wan û got: "Heger di vê wextê de te hûn karê xwe nebin serî, ezê serê we jê kim..."

Li gora ku tê gotin wan camêran, tenê 70 peyv damezirandin. Wan serên xwe danîn ber çavên xwe, lê pêl wijdanên xwe yên meslekî nekirin.

Roja îro jî, ji bo çêkirina peyvekê di zimanê rûsî de, "Koma hozanên ziman", peyva çêkirî berdide nav milet û 10 salan bendî qebûlkirina wê ji alî gel ve, disekinin. Heger wê peyvê ciyê xwe di nav milet de girt, vêga wê cîyê xwe di ferhenga zimanê rûsî de jî bigre.

Paşgotin

Dibêjin, Insîtutîya Kurdî Li Parîsê îsal hozanên xwe yên zimanê kurdî li Belçîkayê civand. (Cara pêşî li Ispanyayê civya bû). Li gora rojeva ku ketîyê destê me, bendên xwarinê ji yên lêkolînan bêtir in. Wexta ku wê li ser xwarinê winda bibe, bi gelekî ji ya lêkolîn û semînaran pirtir e. Dibe ji ber vê yekê redeksîyona Berbangê endamekî xwe yê herî "hindik" dixwe, şande vê civîna dewlemend.

Em negihan vê meqalê belav bikin, heya dengê lêkolîn û seminarên civîna Buruksele belav bû. Pirs li ser pirsê ji me re hatin. Me jî bê hewardarî bersivên wan dan. Em ji we jî venaşêrin û emê li vira bi kurtî belav bikin:

*Dibêjin çima têma Reşo Zîlan li ser navê biharatan di zimanê kurdî de bû?

*Me got; dilê kurdên me yên reben yên li Ewrûpayê heya naçe goştê mirîşkan jî, ji ber vê yekê navên biharatên rengo-rengo di zimanê me de ji peyvên herî pêwîst û girîng in.

*Dibêjin çima têma Memo Yetkîn li ser mejîyê insan e?

*Me got; xwezî ne bi dilê wî insanî, yê ku ne bi karê xwe mijûl dibe!

*Dibêjin çima Rojen Bernas lêkolîna xwe li ser ziman Cezîrî çê kiriye?

*Me got; her kes kurê dema xwe ye û li ser heyamê xwe bi zimanê xwe dipeyive.

*Dibêjin, melak jî di civînê de beşdar bûye?

*Me got; rovî û sûk! Bi gotineke din, mele û Ewrûpa?

*Dibêjin; çima têma Mehmed Uzun li ser tirminên sîyasî bû?

*Me got; ew berê ji bin barê karê sîyasetê derneket û alozîya tirminên sîyasî ne kêmî karê wê ne.

*Dibêjin; çima Insîtîtuya Kurdî civînên xwe li mala xwe çê nake?

*Me got; ji serokê Insîtîtutê pê ve kes nizane.

*Yekî gundî jî bi şerm û tirs pirsî: Ma Înstîtut çi ye?

*Me jê re got: Ew jî wek Komele û Federasyona ye.

Me bersîv da û me di çavên wî de dît ku ew ji me fam nake. Ji ber vê yekê me bi zimanê wî jê re da xuyakirin: "Ezbenî, Înstîtut navekî mezin li gundekî xerab e."

Gotina Dawî

Heger Instîtuya Kurdî Li Parîsê xwe têxista şûna çarê rûsan û bigota: "Ya damezinrandina zimanekî yan jî serê we..." Vêga, berî ku kurd bipeyivin, diviyabû devê xwe xwar bikirana.

Bavê NAZÊ

www.arsivakurdi.org

Stockholms läns landsting,

Tu dengê xwe didî kîjan partiyê?

GELO TU DIXWAZÎ MECLÎSA WÎLAYETÊ

– lênêrîna nexwaşan – lênêrîna diranan – trafîka otobus û trênê – pirsgirêkên di warê personal û tiştên din de, çilo çareser bike?

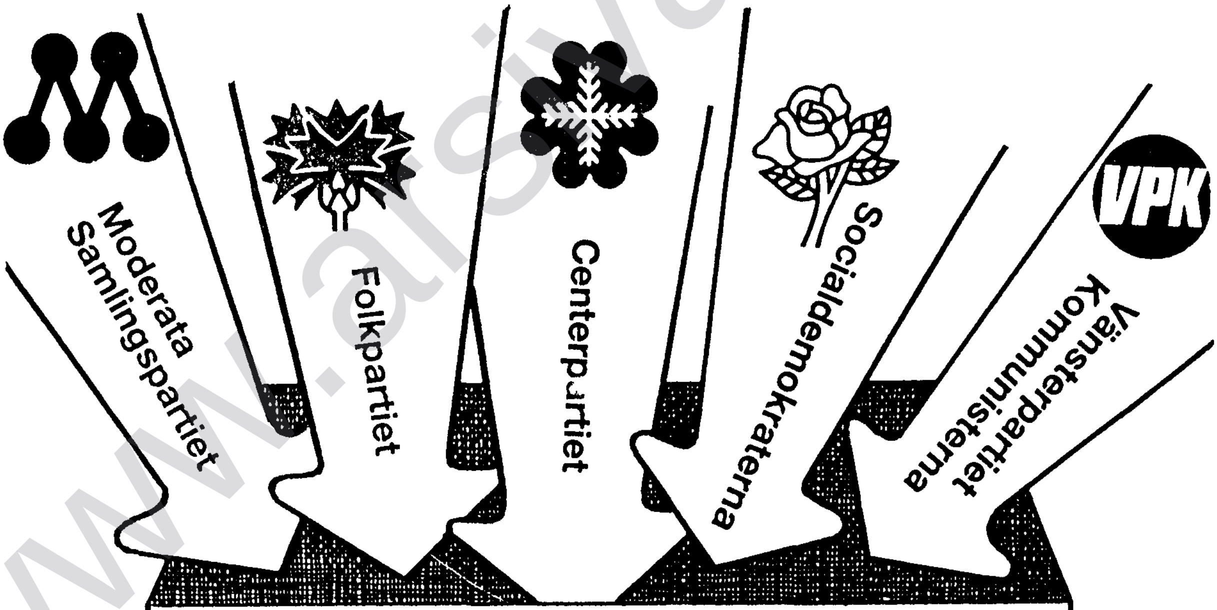

DI HELBIJARTINA MECLÎSA WÎLAYETÊ YA DI 18-ê ÎLONÊ DE DENG BIDE!

www.arsivakurdi.org

BANGA NAVNETEWÎ YA JI BO PARA

Enstitûya Kurdî ya Parîsê bi munasebeta roja 3'ê Adara 1924'an ku li Turkiyê tarîxa qedexebûna zimanê kurdî ye, dest bi kampanya îmzeberhevkirinê kir.

Di 3'ê Adara 1924'an de li Tirkiyê zimanê kurdî hate qedexe kirin û ji wê rojê vir de ye dewleta Tirk her dixebite da ku ziman û kultura kurdî ji navê rake bide wenda kirin.

Bi munasebeta vê rojê (3 Adar 1924) Enstituya Kurdî ya Parîsê dest bi kampanyayekê kiriye. Di vê kampanyê de îmza gelek şexsîyetên mezin ên dewlet û welatên cihê cihê hene ku nerazîbûna xwe ya li dij dewleta Tirkiyê didin dîyarkirin û daxwaza wan ew e ku kurd bi kultur û ziman û bi her tiştên xwe were nasîn û zilm û zordestiya li ser kultur û zimanê kurdî were rakirin.

APPEL INTERNATIONAL POUR LA DEFENSE DE LA CULTURE KURDE EN TURQUIE

Comme toute communauté humaine, le peuple kurde a droit à la préservation de son héritage culturel et à la libre expression de son identité. La culture millénaire des Kurdes fait partie du patrimoine culturel universel. Produit de siècles d'histoire, oeuvre de générations d'hommes et de femmes, elle mérite, comme toute culture, respect et protection. C'est pourquoi, guidées par les principes énoncés dans la Charte des Nations Unies, la Déclaration Universelle des droits de l'homme et les pactes internationaux relatifs aux droits de l'homme, opposées à toute forme d'intolérance et de discrimination, soucieuses de justice et de démocratie, les personnalités soussignées demandent aux autorités turques d'abolir toutes les interdictions constitutionnelles et légales frappant la langue, et plus généralement toute expression de la culture des millions de Kurdes citoyens de la Turquie.

Di însaniyetê de wekî hemû civakan kurd jî mafê wan heye ku ziman û kultur û şexsîyeta xwe biparêzin. Kultura kurda ya hezar salan ew jî beşek j i kultura dinê ye. Ew berhemên ku bi sedsalan hatine afirandin ku xebata neslê însanîyetê ye, pêwistiya wê bi parastinê heye. Ev şexsîyetên ku li jêrê imzê wan hene, daxwaza wan ji otorîteya tirkiyê ew e ku her cure zilm û zordestiya li ser kultur û zimanê kurdî û kurda were rakirin û bi taybetî zimanê kurdî serbest be.

PREMIERS SIGNATAIRES

Faruq ABU-ISSA ancien ministre, président de l'Union des avocats arabes, Soudan; Abdul-Karim AL-'IZRI, ancien ministre, Iraq ; Adib AL-JADIR, ancien ministre, vice-président de l'Organisation arabe des Droits de l'Homme, Iraq ; Abolhassan BANI SADR, ancien président de la République d'Iran ; Ahmad BEN BELLA, ancien Président de la République algérienne ; Jean CHARBONNEL, ancien ministre, député, France ; Ramsey CLARK, avocat, ancien ministre de la Justice, USA ; Michel CREPEAU, ancien ministre, député, France ; Mohamed FAIQ, ancien ministre, président de l'Organisation arabe des Droits de l'Homme, Egypte ; Luigi GRANELLI, ancien ministre, député, Italie ; Michel JOBERT, ancien ministre, France ; Edward M. KENNEDY, sénateur*, USA ; Bernard KOUCHNER, secrétaire d'Etat, France ; Edouard LEEMANS, ministre d'Etat, ancien président du Sénat, Belgique; Winnie MANDELA, Afrique du Sud ; Pierre MAUROY, ancien Premier Ministre, premier secrétaire du P.S., France ; Danielle MITTERRAND, présidente de la Fondation France-Libertés ; Véronique NEIERTZ, secrétaire d'Etat, France ; Laila SHARAF, ancienne ministre, Jordanie ; Roger-Gérard SCHWARTZENBERG, ancien ministre, député, France ; Omar SIBAI, ancien ministre, Syrie ; Bernard STASI, ancien ministre, député, vice-président du CDS, France ; Dr J. VALKENIERS, ministre, Belgique.

PARLEMENTAIRES

AUTRICHE : Josef CAP ; Dr Heinz FISCHER, président du groupe parlementaire socialiste ; Herbert FUCHS ; Walter GEYER ; Arnold GRABNER ; Walter GUGGENBERGER ; Fritz HOCHMAIR ; Freda MEISSNER-BLAU, président du groupe parlementaire des Verts ; Dr Lothar MULLER ; Peter PILZ ; Karel SMOLLER ; Manfred SRB ; Andreas WABL.

BELGIQUE : Magda AELVOET ; Vic ANCIAUX; Franz BAERT ; Dr M. COPPIETERS ; Jo CUYFERS ; W. DE VLIEGHERE ; Eric GRYP ; Guido JANZEGERS ; W. LUYTEN ; Nelly MAES ; Gaston PAQUE ; Théo TOUSSAINT ; Hugo VAN DIENDEREN ; P. VAN GREMBERGEN.

ESPAGNE : Lluis RECODER, président de la JNC.

FRANCE : Claude ESTIER ; Maxime GREMETZ ; Guy MALANDIN ; Georges MESMIN ; Jean PROVEUX.

GRANDE BRETAGNE : Diane ABBOTT ; Peter AREMER ; Lord AVEBURY ; Tony BANKS ; Harry BARNES ; John BATTLER ; Tony BENN ; Keith BRADLEY ; Sir Bernard BRAINE, vice-président du groupe parlementaire des Droits de l'Homme ; Ron BROWN ; Dennis CANAVAN ; Bob CLAY ; Ann CLWYD ; Harry COHEN ; Frank COOKE ; Jeremy CORBYN ; John CUMMINGS ; Terry FIELDS ; George GALLOWAY ; Lord GIFFORD ; Mildred GORDEN ; Bumy GRANT ; Peter HARDY ; Jerry HAYES ; Eric HEFFER ; Stewart HOLLAND ; Doug HOYLE ; J. HUGHES ; Lord KILBRACKEN ; Anthony LLOYD ; Eddy LOYDEN ; J. MAC ALLION ; Max MADDIN ; Bill MICHIE ; Chris MULLIN ; Bob PARRY ; Martin REDMOND; J. RUDDOCK ; Brian SEDGEMORE ; Clar e SHORT ; Dennis SKINNER; Chris SMITH ; Dafydd Elis THOMAS ; Pat WALL ; Jimmy WAY ; Dafydd WIGLEY.

ITALIE : Michele ACHILLI, Président de la Commission des Affaires Etrangères du Sénat ; Giacchè ALDO ; Silvano ANDRIANI ; Georgio Carlo ARGAN, ancien maire de Rome ; Arribo BALDRINI; Ugo BENAM ; Giovanni BERLINGUER ; Lonello BERTOLDI ; Romana BIANCHI ; Giuseppe BOFFA ; Aroldo CASCIA ; Giuseppe CHIARANTE ; Gerardo CHIAROMONTE, directeur du journal "l'Unità" ; Giorgio CISBANI ; Vecchi CLAUDIO ; Vito CONSOLI ; Armando COSSUTA ; Salvatore CROCETTA ; Angelo DIONISI ; Isa FERRAGUTI ; Antonio FRANCHI ; Menotti GALEOTTI ; Carmine GAMOFALO ; Guido GEROSA ; Lorenzo GIANOTTI ; Franco GIUSTINELLI ; Antonio GRAZIANI ; Franco GRECO ; Nicola IMBRIACO ; Raniero LA VALLE ; Luciano LAMA, vice-président du Sénat ; Franco LONGO ; Pasquale LOPS ; Maurizio LOTTI; Archimede Casadei LUCCHI ; Francesco MACIS ; Ettore MASINA ; Gianni MATTIOLI ; Luigi MERIGGI ; Giorgio NAPOLITANO ; Carla NESPOLO ; Adalberto NINUCCI ; Gian-Carlo PAJETTA ; Ugo PECCHIOLI; Onofrio PETRARA ; Piero PIERALLI ; Mario PINNA; Renato POLLINI ; Giovanni RANALLI ; Margheriti RICCARDO ; Dr Hans RUBNER ; Ersilia SALVATO; Franco SALVI, vice-président de la Commission des Affaires Etrangères du Sénat ; Massimo SCALIA ; Umberto SCARDAONI ; Giovanna SENERI ; Rino SERRI ; Stojan SPETIC, secrétaire de la Commission des Affaires étrangères du Sénat ; Ugo SPOSETTI ; Antonio TARAMELLI,ancien président de la Province de Milan; Giglia TEDESCO ; Giorgio TORNATI ; Graziella TOSSI BRUTTI ; Tullio VERCHIETTI ; Ugo VETERE ; Giuseppe VIGNOLA ; Roberto VISCONTI ; Giuseppe VITALE ; Paolo VOLPONI ; Benigno ZACCAGNINI, ancien secrétaire de la Démocratie Chrétienne.

PAYS-BAS : Ria BECKERS, président du Groupe du Parti radical au Parlement ; B. GAAYFORTMAN ; E. RENSMAN.

R.F.A. : Jürgen MARI ; Regina MICHALIK ; Johann MULLER ; Jürgen REERTS ; Christian SCHMIDT ; Renate SCHMIDT ; Eberhard WALDE.

PARLEMENT EUROPEEN : Luciana CASTELLINA, Italie ; Gianni CERVETTI,Italie ; H. D'ANCONA, Pays-Bas ; Dr Joachim DALSASS, Sud-Tyrol, Italie ; Winifred EWING, président du Scottish National Party, Grande Bretagne ; Stanley NEWENS, Grande Bretagne ; Eddy NEWMAN, Grande Bretagne ; Jiri PELIKAN, Italie ; Marisa RODANO, Italie ; Henry SABY, vice-président du groupe socialiste, France ; Lalla TRUPIA, Italie.

SUEDE : Lahja EXVER ; Hans-Göran FRANCK ; Olaf JOHANSSON, président du parti du Centre ; Oskar LINDKVIST ; Bert SVENSSON ; Goran SVENSSON ; Erkki TAMMENOKSA ; Lars WERNER, président du parti VPK ; Bengt WESTERBERG, chef du Parti Libéral ;

USA - SENATEURS* : Brock ADAMS ; Kent CONRAD ; Wendell FORD ; Albert GORE ; Bob GRAHAM ; Daniel K. INOUYE ; Carl LEVIN ; John MELCHER ; Clairborne PELL, président du Foreign Affairs Committee du Sénat ; William PROXMIRE ; Donald W. RIEGLE.

USA - MEMBRES DU CONGRES : John CONYERS ; George CROCKETT ; James J. JEFFORDS ; Tom LANTOS, co-président du "Human Rights Caucus" de la Chambre ; Joe MOAKLEY ; Constance A. MORELLA ; James OBERSTAR ; Nancy PELOSI ; Ted WEISS.

ORGANISATIONS

Nuri ABDUL-RAZAQ, président de l'Organisation de Solidarité Afrique-Asie ; Amar BENTOUMI, secrétaire général de l'Association internationale des Juristes démocrates; Pierre BERCIS, président des Nouveaux Droits de l'Homme, France ; Michel BLUM, avocat, président du Comité spécial des O.N.G. auprès de l'O.N.U.; PierreBRANA, secrétaire national aux Droits de l'Homme du P.S., France ; Jason W. CLAY, Cultural Survival inc., Harvard, USA ; Harlem DESIR, président du SOS Racisme, France ; Raphaël DOUEB, secrétaire général de la Fondation France-Libertés, France ; Julio Anguita GONZALES, secrétaire général du Parti communiste d'Espagne ; Dr Bruno HOSP, Secrétaire général du SVP du Sud-Tyrol ; Yves JOUFFA, président de la Ligue française des Droits de l'Homme ; G. LE NEOUANNIC, secrétaire national de la FEN, France ; Leo MATARASSO, avocat, président d'honneur de la Ligue internationale pour les droits et la libération des peuples, France ; Yannick SIMBRON, secrétaire général de la FEN, France.

* Les sénateurs américains tiennent à demander également aux autorités gouvernementales d'Iran, d'Irak et de Syrie d'abolir toutes les interdictions et restrictions frappant la langue et la culture de leurs citoyens kurdes.

TINA KULTURA KURDÎ LI TIRKÎYÊ

Enstituya Kurdî ya Parîsê bovê kampanyayê ji 2000 şexsîyetên muhîm û bi nav û deng re name şandiye û bi hinekên wan re jî yek ser çûne qise kirine.

Deng û olana vê kampanyayê li hemû dinê hate bihîstin, li tirkiyê rojnamên Tercuman û Mîllîyet û kovara 2000'e Doğru dûr û dirêj qala vê kampanyayê kirin.

Rojnamên sereke yên dinê; Le Monde (30.06.1988) û Herald Tribun (29.06.1988) jî lîsta ew kesên ku beşdarî vê kampanyê bûne çap kir. Ev kampanya wê her sal di 3'ê Adarê de were berdewam kirin. Li jêrê em lîsta ku di Le Monde (30.06.88) de derketiye çap dikin.

INTERNATIONAL APPEAL IN DEFENSE OF KURDISH CULTURE IN TURKEY

Like every human community, the Kurdish people have the right to preserve their cultural heritage and to freely express their identity. The Kurds' ancient culture is part of the world's cultural patrimony. The product of centuries of history, the work of generations, it deserves, like all other cultures, respect and protection. That is why the undersigned, guided by the principles proclaimed in the United Nation's Charter, the Universal Declaration of Human Rights and the international covenants on human rights, opposed to all forms of intolerance and discrimination, concerned with justice and democracy, urge the Turkish authorities to abolish all constitutional and legal bans on the use of the Kurdish language and, more generally, on all cultural expressions of the millions of Kurdish citizens of Turkey.

PRIX NOBEL

Christian B.ANFINSEN, USA ; Kenneth J. ARROW, USA ; Herbert C. BROWN, USA ; Herbert A. HAUPTMAN, USA ; François JACOB, France ; Sir John KENDREW, Grande Bretagne ; Jean-Marie LEHN, France ; Salvador E. LURIA, USA ; André LWOFF, France ; Mairead Corrigan MAGUIRE, Irlande ; Louis NEEL, France ; Adolfo PERES ESQUIVEL, Argentine ; J.C. POLANYI, Canada ; Ilya PRIGOGINE, Belgique ; Carlo RUBBIA, Italie ; Claude SIMON, France ; Desmond TUTU, Afrique du Sud ; S. VAN DER MEER, Pays-Bas ; George WALD, USA ; Elie WIESEL, USA.

ARTISTES

Nestor ALMENDROS, Argentine ; BARBARA, France ; Maurice BEJART, France ; Ingmar BERGMAN, Suède ; Jane BIRKIN, Grande Bretagne ; Juan CEDRON, Argentine ; Gérard DEPARDIEU, France ; Miguel Angel ESTRELLA, Argentine ; France GALL, France ; Francis GIROD, France ; Roger HANIN, France ; HIGELIN, France ; Malak-Djahan KHAZAI, Iran ; Parviz KIMIAVI, Iran; Catherine LARA, France ; Ariane MNOUCHKINE, France ; Yves MONTAND, France ; Hugo SANTIAGO, Argentine ; Ettore SCOLA, Italie ; Mrinal SEN, Inde ; Fernando SOLANAS, Argentine ; Bertrand TAVERNIER, France ; Frères TAVIANI, Italie ; Gian Maria VOLONTE, Italie.

ECRIVAINS ET JOURNALISTES

Rodney AITCHTEY, Grande Bretagne ; Hani AL-FIKAIKI, Iraq ; Kadim AL-SAMAWI, Iraq ; Rafael ALBERTI, Espagne ; Jorge AMADO, Brésil ; Giancarlo ANGELONI, Italie ; Père Ernesto BALDUCCI, Italie ; Salim BARAKAT, Syrie ; Ruben BAREIRO-SAGUIER, Paraguay ; Caroline BEHR, Grande Bretagne ; Marshall BERMAN, USA ; Jean BERTOLINO, France ; Claude BOURDET, France ; Robert BRECHON, secrétaire du Pen Club français ; Gérard CHALIAND,France ; Didier DECOIN, France ; Régine DESFORGES, France ; Margret DRABBLE, Grande Bretagne ; Umberto ECO, Italie ; Salim FAKHRY, Iraq ; Jean-Pierre FAYE, France ; Michel FLEURET, France ; Lady Antonia FRAZER, présidente du Pen Club britannique ; Marisa GIOFFRE, USA ; Victoria GLENDINING, Grande Bretagne ; André GLUCKSMANN, France ; Alan GUINSBOURG, USA ; Nora GUTTMAN, USA ; HAJI-SEYED-DJAVADI, Iran ; Marek HALTER, France ; Michael HOLROY, Grande Bretagne ; Bernard LANGLOIS, France ; Claude LANZMANN, France ; Penelope LIVELY, Grande Bretagne ; Joyce LUSSU, Italie ; M. MAHJOOBI, Iran ; Eduardo MANET, Cuba ; Claude MAURIAC, France ; Emily Arnold McCULLY, USA ; Arthur MILLER, USA ; Juliette MINCES, France ;; Alberto MORAVIA, Italie ; Abdul-Rahman MUNIF, Arabie Saoudite ; Jan MYRDAL, Suède ; Esmail NOORIALA, Iran ; Manuel Zapata OLIVELLA, Colombie ; Juan Carlos ONETTI, Uruguay ; Grace PALEY, USA ; Octavio PAZ, Mexique ; Gilles PERRAULT, France ; Harold PINTER, Grande Bretagne ; Augusto ROA-BASTOS, Paraguay ; Bernice Ruth RUBENS, Grande Bretagne ; Severo SARDUY, Cuba ; Tom STOPPARD, Grande Bretagne ; René TAVERNIER, vice-président international du Pen Club ; Hélène TOURNAIRE, France; Kathryn WATTERSON, USA ; Linda WOLFE, USA ; Sa'di YOUSSIF, Iraq .

UNIVERSITAIRES

Samuele Sabino ACQUAVIVA, Université de Padoue, Italie ; Richard ADAMS, Université du Texas, USA ; Jalal Sadiq AL-ADM, Université de Damas, Syrie ; Hadi AL-ALAWI, historien, Iraq ; Michel BANKS, London School of Economics; Hanna BATATU, Georgetown University, USA; Cyril BELSHAY, Université de British Columbia, Canada ; M. BENCHIKH, Université d'Alger ; Terry CANNON, Thames Polytechnic, Grande Bretagne ; Gustave CHOQUET, membre de l'Académie des Sciences, France ; Claude COHEN-TANNOUDJI, professeur au Collège de France ; Harvey COX, Université de Harvard, USA; Vincent CRAPANZANO, Université de Columbia, USA ; Stanley DIAMOND, New School for Social Research de New York, USA ; Lion EISENBERG, Harvard Medical School, USA ; Didar FAWZY, *historienne*, Egypte ; Roderick FLOUD, Birkbeck College, Grande Bretagne; René GALLISSOT, Université de Paris ; Burhan GHALIOUN, sociologue, Syrie ; Myriam GOHEEN, Université de Harvard, USA ; Mahdi HAFEZ, économiste, Syrie ; Fred HALLIDAY, London School of Economics ; David HAMLYN, Birkbeck College, Grande Bretagne ; Mohammed HARBI, historien, Algérie ; Hans-Georg HEINRICH, Autriche ; Guy HERAUD, Université de Pau, France ; Paul HIRST, Birkbeck College, Grande Bretagne ; Mark HOFFMAN, London School of Economics ; François HOUTART, Université Catholique de Louvain, Belgique ; Deell HYMES, Université de Virginia, USA; Edmond JOUVE, Université de Paris, France ; Edgar LEDERER, Membre de l'Institut,; Linda MAYOUX, Cambridge, Grande Bretagne ; Pierre METGE, chercheur, France ; Alexandre MINKOVSKY, professeur honoraire à l'Université René Descartes, France ; Maxime MOLYNEUX, Exeter University ; Théodore MONOD, membre de l'Institut, France ; Lucia MORA, Université de Castilla-La Mancha, Espagne ; Kichiro NAKAHARA, Université de Tokai, Japon ; Andrei NICOLAI, professeur ; Michel ORIOL, professeur, France ; Roger OWEN, professeur, Grande Bretagne ; Nasser PAKDAMAN, Paris VII, France ; Antonio PAPISCA, , Université de Padoue, Italie ; Gérard PIERRE-CHARLES, sociologue, Haïti ; Maxime RODINSON, Ecole pratique des Hautes Etudes, France ; Julio RODRIGUEZ-PUERTOLAS, Université autonome de Madrid, Espagne ; Laurent SCHWARTZ, mathématicien , France ; Léon SCHWARTZENBERG, cancérologue, Faculté de Médecine de Paris, France ; William A. SHACK, Université de Californie, USA ; Michael M.J. SISCHER, Université de Huston, USA ; N. SMITH, vice-doyen de Harvard Law School, USA ; Paul Patrick STREETEN, directeur du World Development Institute, USA ; Eugenio SUAREZ-GALBON,Université de Madrid, Espagne ; L.V. THOMAS, la Sorbonne, France ; Germaine TILLION, sociologue, France; Alain TOURAINE, sociologue, France ; Armando URIBE, professeur, Chili ; Peter UTTING, Essex University ; Carmen VERGARA, Université de Madrid, Espagne ; Pierre VIDAL-NAQUET, historien, France ; Paul VIEILLE, sociologue, CNRS, France ; Richard VOKES, Kent University , Grande Bretagne; Kazuo YAMAUCHI, Université de Tokai, Japon ; Sami ZUBAIDA, Birkbeck College, Grande Bretagne.

AINSI QUE :

Gianfranco BARTOLINI, président du Gouvernement régional de Toscane, Italie ; Baroness Tessa BLACKSTONE ; Alberto BRASCA, président de la Province de Florence, Italie ; Bernard DORIN, ambassadeur de France ; Jacques GAILLOT, Evêque d'Evreux, France ; Luciano GUERZONI, président de la région Emiglia-Romagna, Italie ; Dr Silvius MAGNAGO, président du Sud-Tyrol, président du SVP, Italie ; S. PATIJN, gouverneur de La Haye, Pays-Bas ; Alfonsina RINALDI, maire de Modena, Italie ; Antoine SANGUINETTI, amiral, France ; Philippe TEXIER, magistrat, France ; Dr Luis ZINGERLE, président de la région du Trentin, Sud-Tyrol, Italie.

• Le Monde ● Jeudi 30 juin 1988

Heta heqê kulturî ya kurda were nasîn, ev kampanya wê her berdewam be. Ew kesên ku dixwazin beşdar bin û alîkariyê bikin dikarin ji adresa jêrîn re binivîsin.

CETTE CAMPAGNE D'OPINION SE POURSUIVRA JUSQU'A CE QUE LES DROITS CULTURELS DES KURDES SOIENT RECONNUS. ADRESSER SIGNATURES ET SOUTIEN FINANCIER A :
INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 PARIS. Tél. 48 24 64 64.

Stockholms läns landsting

دەتەوێ دەنگی خۆت بدەی
بە کام حیزب ؟

بەبڕوای ئێوە ئەنجومەنی هەرێم ئەم کار و بارانەی خوارەوە چۆن بە ڕێوە بەرێ باشە

- ئاگاداری نەخۆشان   - ئاگاداری ددان
- ترافیکی ئوتوبوس وقەتار   - سیاسەت بەرانبەر بە پێرسۆنێل و گەلێک پرسیاری دی

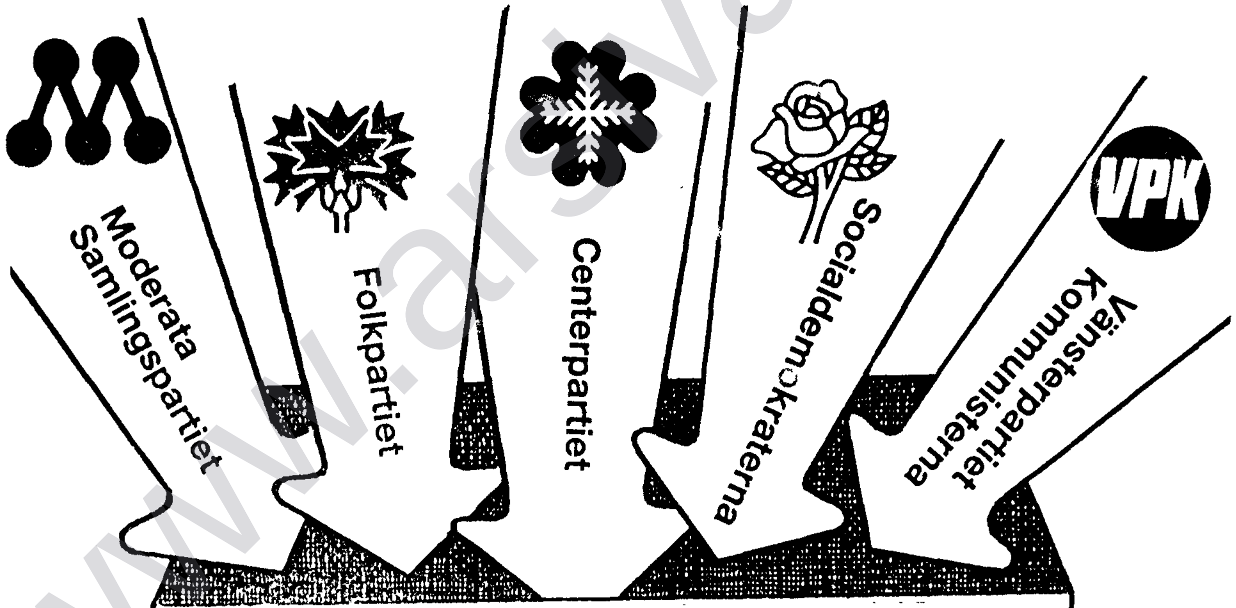

بە شدار بە لە
هەڵبژا ر دنی ئەنجومە نی هەرێم دا
لە ١٨ ی سێپتامبر

www.arshivakurdi.org

نەدیت بیت... مروڤ دکاریت چەندین سالا ل هوزانە کێرا رەوەستێت و تشتێن تازەتر ببینیت...» براستی هوزانێت فەروخێ ئەو رێکێن کو مروڤ جوچاران لێ کەسیرە نابیت و دگەل هەر جارەکێ کو مروڤ دخوینیت تشتێن تازەتر و پر خوشتر دبینیت...

فەروخ پشتی خلاس کرنا قوتابخانا ناوەندیێ دچیتە قوتابخانا نەقاشی و ل وی دەمیدا هەستا هوزانڤاییێ بو چێ دبیت لە ١٦ سالیێ شوو دکەت و پشتی سالەکێ زاروکەک دبیت و دڤی تەمەنی دا هوزان پتر کێنجا خو تێت کەن و پتر بەرەو هوزان گوتنێ دهێتە

راکێشان و ئەڤ هندە دگەل ژیانا عائلیاوان ناهێتە گونجاندن و مجبور دبیت ئێکشوان بوخو هەلبژێریت «هوزان- یا نژی ژیانا عائلی» لایێ هوزانێ دگریت و مجبور دبیت ل کور و مێر و مالا خو دویر کەڤیت و قانونا وێ روژێ کور لێ ستاند و حەتا مافێ دیتنێژی لێ وەرگرت حەتا دویماهیا ژیانا خو ئەڤیندارا کورێ خو بوو سویندا وێ ب گیانێ وی بوو.

- ل سالا ١٩٥٢ یەکەمین دەستەکا هوزانا ب ناڤێ «ئێخسیر» بلاڤ کر

- ل سالا ١٩٥٧ دەستەکادییا هوزانا ب ناڤێ « دیوار» بلاڤ کر

- ل سالا ١٩٥٩ پەرتوکا « عصیان» بلاڤ کر

- ل سالا ١٩٦٢ دیوانا « ژ دایک بوونەکا دی» چاپ کر. دڤێ دیوانێدا فەروخێ پێشان دا کو زمانێ خوییێ تایبەتی یێ هوزانی یێ پەیدا کری.

فەروخی ژبلی بەرهەمێ هوزانی گەلەک کار و بەرهەمێ سینمایی ژی یێ هەی و یا سەرکەفتنی بییە.

- یەکەمین بەرهەمێ مێ سینەمایی ب ناڤێ «ئاگرەک» کول سال ١٩٦٢ ل دوازدەمین فستیوالا فیلیمێ کورت و بەلگەیی خەلاتێ زێری وەرگرت ل ئیتالیا.

- وەچەندین بەرهەمێندن هەروەکی «ئاڤ و گەرما- خانیێ رەشە- کو فیلمێ خانیێ رەش کول زستانا سالا ١٩٦٣ ل فستیوالا فیلما ئالمانیا غەربی باشترین خەلات وەرگرت.

- ل سالا ١٩٦٤ سەفەرەکا ئوروپا کر و چو فەرەنسا و ئیتالیا و ئنگلتەرا و لە پایزا سالا ١٩٦٥ دو فیلم ل سەر ژیانا وێ هاتنە بلاڤ کرن ژ ئالێ ١- یونسکو ٢- برتولوجی.

- ل سالا ١٩٦٦ ل بهاری سەفەرەکا ئیتالیا کر و بەشدار بوو ل دووەمین فستیوالا فیلما «پژار».

- ل زستانا سالا ١٩٦٧ ل تەمنێ ٣٣ سالییێدا ژ بەر پێش هاتنەکا سیاقی خاترا خول ڤێ جهانی دخوازیت، ئەڤە کورتەیەک بو ژ ژیانا فەروخێ و ئەگەر مروڤی نڤێستن ژیانا فەروخێ بەدرێژی بەحس بکەت بەباوەریا من پێویستیا ب لێکولینەوەکا درێژ یا هەی و ئەز هیڤیدارم دەمەکی نێزیک سەرهاتیا ژیان و بیروراێن وێ ل سەر هوزانێ بو خویندە ڤانێن هێژا بەرهەف بکەم.

صادق

FESTÎVALA AŞTÎYÊ A STOKHOLMÊ

Di rojên 4.5.6- Xizîrana 1988'an de festivala aştîyê a Stokholmê hat pîrozkirin. Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê bi awayekî aktîf di şahîyan de beşdar bû.

Di roja vekirina festivalê de bi navê Federasyonê, serok Keya Îzol li ser rewşa Kurdistanê, problemên Kurdên li swêdê û li ser pirsa piştgiriya navnetewî bo kurdan peyivî.

beşek ji Festîvala Aşitîyê

Wezîrê karûbarê derve Sten Andersson li ber çadira Kurda

Bi navê Federasyona kurdan çadirek hat danîn, xwarina kurdî hat firotin. Înformasyon li ser Helebçê û li ber xwedana girtîyên kurd li girtixana AYDIN'ê hat dan. Belavok hatin belavkirin.

6'ê Xizîranê Koma Govend listikên kurdî pêşkêşî mêvanan kir. Keçeke swêdî "Kîkî" bi kurdî stra.

Di beyana dawî a festîvalê de li ser pirsa kurdî jî hat rawestan û daxwaza alîkarîyê hat kirin.

www.arsivakurdi.org

هۆکاری سەرەکی کە دەبێتە مایەی خێراترکردنی ئەم گۆڕانکارییانە، بریتییە لەهۆکاری ئابووری، خێرایی گەشەکردنی بەرهەم و هێزەبەرهەم هێنەرەکان لە هەردوو کەرتی کشتوکاڵ و پیشەسازیدا بەپێی حەتمییەتی مێژوویی دەبێتە هۆی پەیدابوونی ناکۆکی لە نێوان پەیوەندییە ئابورییەکاندا و لە دوایشدا پێکهاتووە نوێیەکە جێ بە کۆنەکە لەق دەکات و دێتە شوێنی. بەڵام رژێمە داگیرکەرەکانی کوردستان بەهۆی سیاسەتی کۆلۆنیالیەوە دەیانەوێ نەک تەنیا ئەم کردارە حەتمییە دوابخەن، بەڵکو هەوڵ دەدەن کرداری پەرەسەندن لە هەردوو کەرتی ناوبراودا بەرەوپاشەوە بگێڕنەوە.

پەراوێزەکان

١- ئەو ژمارانە لە وتارێکەوە وەرگیراوە بە ناونیشانی «دەربارەی پەرەسەندنی سەرمایەداری و چینی کرێکاری عێراق» لە نووسینی عصام الخفاجي - گۆڤاری (النهج) ژمارە ٤ی حوزەیرانی ١٩٨٤ لاپەرە ٢٤٦.

٢- هەمان سەرچاوەی پێشوو لاپەڕە .٢٤.

٣- لازاریف - کورد و مەسەلەی کورد - گۆڤاری الثقافه الجدیده ژمارە ٧ حوزەیرانی ١٩٨٤ لاپەرە ٦٤.

حەتاڤ دێ هەلێت

هۆزانا: فەروخ فەروخزاد
وەرگێرانا: صادق

بەرێ خو ب دێ
غەمێن چاڤێن من
چەوانێ دلۆپ دلۆپ ێیت بنە ئاڤ
چەوانێ سیبەرا رەشا یاغیا من
یا دبیتە ئێخسیرا دەستێ حەتاڤێ
بەرێ خو ب دێ
هەمی هەبوونا من
یا وێران دبیت
چریسکەک بەرەو مرادێ من دکێشیت
بەرەو بلندیا دبەت
بەرەو داڤا دبەت
بەرێ خو ب دێ
هەمی ئەسمانێ من
ژر ژیانا ستێرا یێ پر دبیت
******
ژ دووير، دووير تو یێ هاتی
ژ ولاتێ گولاو ڕوناهیا
تە ئەز دانامە دناڤ گەمیەکێ دا
ئەو گەمیا
تەل ددانێت فیلا، عەڤرا، فەخفیری یا
چێ کری
ئەی هیڤیا ئاوازا دلی
من ببە
باژێرێ هوزانا و ئاوازا
دێ د ڕێکا پر ل ستێرا کە ڤینە رێ
دێ ل ستێرا ژی بلند تر چین
بەرێ خو ب دێ
ئەز ژ بەر ستێرا سووتم
ئەز دلیڤارا ژ بەر ستێرا یا تایی بووم
هەروەکی ماسیێن سوور و ساویلکە
یا بێ مە ستێر بژیرا گومێن شەڤا
جهێ مە چەندێ دووير بوو
ل ڤێ هندێ ژی دووير تر بوو
ب بنڤشیا مستێن ئاڤا ئەسمانێ
دەنگێ تە جارەکادی ێیت گەهیتە گوهێت من
دەنگێ پەرێن سپیێن پەرییان
بەرێ خو ب دێ
ئەزا گەهشتیمە کیرێ
ڕێکا کاهدزان، بێبن، پایدار
نوکە ئەمێت ل بلندی یا
من ب شەرابا سیپەلا بشوو
من دناڤ حەریرێ ماچێت خو
وەرپێچە
ل شەڤێت درێژ گازی بکە من
جارەکا دی من نەهێلە
من ل ستێرا جودا نەکە
بەرێ خو ب دێ
شەمالکا شەڤێ درێکا سەدا
چەوانی دلۆپ دلۆپ بێتە ئاڤ
بیبکا ڕەشا چاڤێن من ب
لایە لایا گەرماتە
ل لیڤارا پری شەرابا خەوێت بیت
سەر لاندکێن هوزانێت من
بەرێ خو ب دێ
تو د هەلێ و ڕوژ گەش دبیت

هوزان ڤاناژن فەروخ فەروخزاد ل سالا ١٩٣٤ ل تهران یا ل دایک بی و ئەز بە باوەرم کو ئێرا زوربەی نوسەر و هوزان ڤانێن ڤی سەردەمی فەروخێ دنیاسن، چونکی نەتەنها فەروخ هوزان ڤانەکا بەرزو و پر هێژایا ئێرانی‌یە بەلکی فەروخ ل ریزا هوزان ڤانێن جهانی و دناڤ مەکتەبا تورەیی جهەکێ مەزن یێ پرکری و روژ بە روژ ناڤێ وێ گەش دبیت و هوزانێتە وێ مەزن دبن هەروەکی ئەو دبێژید:-

« هندەک هوزان نەب دەرگەنە، نە دگریتنە، نە د ڤەکرینە- بەهیچ رەنگەکی چارجوبەک بونینە، شەقامەکە، کورت یانژی بلند فەرق ناکەتن- مروڤ هەر چەند لێ بچیت و ڤەگەرییت، کەسیرە نابیت، ئەگەر راوەستێت ژ بو دیتنا تشتەکی‌یە کول وان هات و چونا دا

لە راستیدا ئەو هەنگاو و رەفتارانە ناوەرۆکێکی سیاسی و داگیرکەرانەی هەیە و پێشتر نەخشەی بۆ کێشراوە.
کاتێک رژێمی عێراقی دەستی کرد بە راگواستنەوەی دانیشتوانی گوندەکانی کوردستان و لە ئۆردووگا زۆرەملێییەکانی توندکردن، وای راگەیاند کە ئەم کارە بەمەبەستی ئەوەیە کە ژیانێکی چاکتر و خۆشتریان بۆ دابین بکرێت و قوتابخانە و نەخۆشخانەیان بۆ درووست بکرێت، بەلاّم مەبەستی سەرەکی ئەوە بوو کە توانا و دەسەلاّتی خۆی بەسەریاندا بسەپێنێت و لە ناوچەکانی دەسەلاّتی پێشمەرگە دووریان بخاتەوە. هەروەها رژێم کۆمەڵی هەرەوەزی دروست کرد هەروەکو سیستەمی کۆڵخۆزەکانی یەکێتی سۆڤیەت. ئەوەدەمە زۆرکەس گومانیان چووە سەر ئەوەی کە ئەم هەنگاوە بۆ چارەسەرکردنی بنەرەتی کشتوکاڵی دەنرێت و مەبەست بەرزکردنەوەی رادەی بەرهەم هێنانە لە کەرتی کشتوکاڵیدا و بەرزکردنەوەی ئاستی ژیانی جوتیاران کە رێژەی گەورەی گەلی کورد پێکدێنن. بەلاّم رژێم بەرامبەر بەم هەنگاوە کەرەسە و پێویستیە کانی کشتوکاڵی بۆ دابین نەکردن. بۆیە بە پێچەوانەی ئەوەی چاوەڕوان دەکرا، ئاستی بەرهەم هێنان هاتە خوارەوە. لە زۆربەی ئۆردوگا و کۆمەڵەکانی جوتیاران ناچارکران بەشێکی زۆر کرێی جووت کردن و پارەی پەینی کیمیایی بدەن کە ئەو پارەیەی دەیاندا لە نرخی داهاتەکە زیاتر بوو (٢).

باشە بۆچی ئەم (مجمعات)ـە لە ناوچەکانی تری عێراق دروست نەکران و تەنیا ناوچەی کوردستانی گرتەوە، ئەی بۆچی جوتیارێکی کورد نەوێرێت بڵێت (جمعیات) شتێکی چاک نییە و بەبێ ترس بیروڕای خۆی دەرنەبڕێت و بە ئارەزووی خۆی زەویەکەی خۆی نەکێڵێت کە هەزاران ساڵە لەسەری دەژی. بەلاّم جوتیارێکی عەرەب بوێرێت بە خودی سەدام بڵێت (جمعیات)مان ناوێت و ئەویش هەر لەژێر رەشماڵی جوتیارەکەوە هەموو (جمعیات)ی عێراق هەڵوەشێنێتەوە. بێگومان ئەو رەفتارە شۆڤێنیانە دژی کورد ئامانج و نەخشەیەکی داگیرکەرانەی روون و ئاشکرای هەیە.

ئەو رەفتارە فاشییانەش تەنیا کاری نەکردۆتە سەر گەلی کورد، بەڵکو کاری کردۆتە سەر تەواوی عێراق، چونکە کوردستان سەرچاوەی بەرهەمی کشتوکاڵی و ئاژەڵییە. بۆیە دەبینین لە کاتێکدا عێراق لە ساڵەکانی پەنجادا بەرهەمی کشتوکاڵی دەنارده دەرەوەی ولاّت، بەلاّم ئێستا بەرامبەر بە سەدان ملیۆن دۆلار بەرهەمی کشتوکاڵی لە دەرەوەی ولاّت دەکرێت. هەر لەو بەرهەمانە کە لەسەر خاکەکەی خۆی بەرهەم دەهێنرێت. بەلاّم ئەگەر بیویستایە سوود لە وزە و توانا و ئیمکاناتی خۆی وەربگرێت، هەر لە زەویی بەپیت و بەرەکەت تا دەگاتە کرێکاری کشتوکاڵی، ئەو دەم دەیتوانی هەموو کەم و کورتییەکانی خۆی پڕبکاتەوە و بەرامبەر بەوەش دەکرا ئەم پارەیە لە بوارەکانی تری خزمەتگوزاریدا بەکاربهێنرێت، وەکوو بواری پەروەردە و فێرکردن، بواری تەندرووستی و خزمەتگوزارییە کۆمەلاّیەتییەکان، نەک بە تەنیا گەلی کورد، بەڵکو تەواوی گەلی عێراق پێویستی پێیەتی.

ئەگەر مەبەست لەو گۆڕانکارییانە و کۆکردنەوەی کورد لە ئۆردوگاکاندا ئەوەبێت کە ئاستی بەرهەم هێنان بەرزبکرێتەوە و بایەخ بە گەلی کورد بدرێت، باشە ئەی بۆچ هەر لەو ئۆردوگایانەدا هەندێ کارگە و بنکەی پیشەسازی، تەنانەت بچووکیشی لێ دروست نەکران. بەتایبەتی کە کەرەسەی خاویش لە زۆربەی ناوچەکاندا هەیە.

لە لایەکی ترەوە لە هەموو ئەو پارەیەی کە بۆ نەخشەی گەشە پێکردنی ولاّت دانرابوو تەنها ١٠٪ تەرخان کرا بۆ ناوچەی کوردستان و لە کۆی ١٥٠ پرۆژەی پیشەسازی بەشی کوردستان تەنها چوار پرۆژە بوو (٣).

ئەگەر بە وردی تەماشای ئەو نەخشەو پیلانەی رژێم بکەین دەگەینە ئەو ئەنجامەی کە نەخشەکە دوو لایەنی هەیە، یەکێکیان لایەنێکی رامیارییە، ئەویش بە مەبەستی سەرکوتکردنی خەباتی گەلی کورد و پێشێل کردنی مافی گەلی کورد بۆ خۆبڕیاردانی چارەنووس وەک گشت گەلانی جیهان، ئەوی تریشیان لایەنێکی ئابووری کە بە بناخەی پەرەسەندن و پێشکەوتنی کۆمەلاّیەتی هەر نەتەوەیەک دادەنرێت.

ئەوەی روون و ئاشکرایە گەلی کورد بە قۆناخی تێهەڵکێشی نێوان دوو پێکهاتووی کۆمەلاّیەتی و ئابووری جیاوازدا رەت دەبێت. پێکهاتووی کۆمەلاّیەتی و ئابووری سەرمایەداری باو سەرباری پاشماوەی پێکهاتووی کۆمەلاّیەتی و ئابووری دەرەبەگایەتی و عەشایەری. هەموو کۆمەڵگاکانیش بە هەمان قۆناخدا رەت بوون. بەلاّم پاشان پێکهاتووە کۆمەلاّیەتی و ئابوورییە پێشکەوتووترەکە جێگای ئەوەی دی گرتۆتەوە.

www.arsivakurdi.org

هوشیاری شۆڕشگێرییان تێدا بەرزترە و لە کاتی ڕووبەڕوو بوونەوەدا دەتوانن ڕۆڵێکی کاریگەر ببینن.

داگیرکەران هەمیشە نەخشەی ئەوە دەکێشن کە بەرهەم هێنان لە کوردستاندا، کە پێویستی بە ژمارەیەکی زۆری کرێکار هەیە و بە بناغەی پەرەسەندنی ئابووری و بناغەی هێزە بەرهەم هێنەرەکان دادەنرێت، کە ئەمەشیان بە دەوری خۆی فشار دەباتە سەر پەیوەندییە ئابوورییە بەرهەمهێنانە کۆنەکان، تا ئەو ڕادەیەی لەگەڵ ئاستی پەرەسەندنی هێزەکانی بەرهەم هێنان و ئەو گۆڕانکارییانەی کە بەسەر پێکهێنانی کۆمەڵایەتی و ئابووریدا دێت، بگونجێت.

کۆمەڵگای عێراقی بە شێوەیەکی گشتی بوو بە کۆمەڵگایەکی ئیستهلاکی، ئەویش بەهۆی کەمتەرخەمی و دوورکەوتنەوە لە دانانی پلانێکی زانستیانەی ئابووری. هەر بۆ نمونە پلەی نرخەکانی ئیستهلاکی تاکە کەس لە ساڵی ١٩٨٠دا تا ڕادەی ٢٥٢٪ بەرز بووەوە بەرامبەر بە ساڵی ١٩٦٨، بەرامبەر بەوەش ڕێژەی موزدی کرێکار بە هەمان ڕێژەی زیادکردنی ئیستهلاک نەبوو. ئەمە جگە لە زۆربوونی پێویستییە کانی ژیان بەهۆی گەشەکردنی کۆمەڵگا بە شێوەیەکی گشتی. چونکە پەرەسەندنی کۆمەڵگا بەرەو ئاستێکی بەرزتر و چاکتر، بوار و ئاسۆی نوێ دێتە کایەوە چ لە لایەن جل و بەرگ و خواردەمەنییەوە بێت، چ لە لایەن پەروەردە و فێرکردن و بوارەکانی خۆش گوزەرانی و پێویستییەکانی ترەوە بێت.

تەنانەت زیادکردنی موچە لە حەفتاکاندا لە ئەنجامی دەسکەوتێکی دارایی گەورەی بواری نەوت و بەرزبوونەوەی داهاتی مانگانەی تاکە کەسی عێراقی بوو. کەچی ئەو پارە زیادکردنەش لە ئاستی سێ یەکی زیادکردنی تێکڕای داهاتی تاکەکەس زیاتر نەبوو[(١)]. جا ئەگەر ئەمە وێنەیەکی واقیعی گەلی عێراق بێت بەتایبەتی لە بواری پیشەسازیدا، ئەی کار لەگەڵ گەلی کورددا چۆن دەبێت لە ژێر سیاسەتی داگیرکردن لە تواندنەوەی نەتەوەیی و ڕاگواستنەوە و بەکۆمەڵ لەناوبردن و دانانی کۆسپ و تەگەرە لەبەردەم پێشکەوتندا؟

هەروەکو پێشتریش وتمان کە ڕژێمە دەستەڵات بەدەستەکان گشت ڕێگاکان بەکاردەهێنن بۆ خاوکردن و دواخستنی پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی، بەڵام لەبەر بەرژەوەندی خودی داگیرکەران، کە ڕێگای دامەزراندنی هەندێ بنکەی ئابووری و کارگەی پیشەسازی دەدات، هەندێ گۆڕانکاری لە کوردستاندا هاتۆتە کایەوە، هەرچەندە ئەم گۆڕانکارییە زۆربەی جار لەسەرخانی کۆمەڵگای کورددا ڕوودەدات، بەڵام ئەگەر سەرەتا گۆڕانکارییەکان لە ژێرخاندا ڕوونەدەن، ئەوا گۆڕانکاری بنەڕەتی لە کۆمەڵگادا نایەتە کایەوە. گۆڕانکاری بنەڕەتی کاتێ ڕوو دەدات کە لە هێزی بەرهەم هێنەر و پەیوەندییەکانی بەرهەم هێنانەوە دەست پێ دەکات، هاتنی سەرمایەداری بۆ کوردستان لە ڕێگای بۆرژوای بازرگانی و کۆمبرادۆرییەوە نابێتە هۆی ئەوەی گۆڕانکارییەکی ئەوتۆ لە بنیاتی کۆمەڵگادا ڕووبدات.

لە کەرتی کشتوکاڵیدا ڕەفتارەکانی داگیرکەر کەمتر نییە وەک لە کەرتی پیشەسازی، وەکوو ئەوەی گیروگرفتەکانی کشتوکاڵ چارەسەرێکی بنەڕەتی نەکراوە و زەوی دابەش نەکراوە بەسەر جوتیاراندا و بە پێچەوانەوە زەوییە کشتوکاڵییە بە پیتەکان هێشتاش بەدەستی دەرەبەگە گەورەکان و ئاغاکانەوە ماوەتەوە. زۆربەی زۆری جوتیارانیش کە زەوییان هەیە، یان پارچە زەوییەکی بچووکیان هەیە و پێویستییەکانیان دابین ناکات، ناچار دەبن لای مەلاکە گەورەکان بەکرێیەکی کەم کاربکەن. بۆیە دەبینین لە کاتێکدا ڕێژەی دانیشتوانی شارەکان ٣٦٪ی گشت کۆمەڵگای عێراق بوو، ئێستا ئەم ڕێژەیە ئاوەژوو بۆتەوە و دانیشتوانی گوندان ڕێژەیان بووە بە ٣٦٪. ئێستا زۆربەی زۆری دانیشتوانی گوندان توێژێکی مەلاکی بچووکن کە لە بەڕێوەبردنی کاروباری کشتوکاڵیاندا پشت بە وزە و توانای خۆیان دەبەستن.

بەپێی ئامارێک کە لە لایەن بەڕێوەبەرایەتی ئیحصای کشتوکالی لەوەزارەتی نەخشە کێشاندا ساڵی ١٩٨٧ کرا، دەرکەوت کە دۆنمێکی زەوی کشتوکاڵ کە بۆ نمونە گەنمی تێدا دەچێنرێت بەرامبەر بە حەوت دیناری عێراقی بەرهەم دەدات. جا لە کاتێکدا کە جوتیارێک ٣٠ دۆنم زەویی هەبێت، مانای ئەوەیە داهاتی ساڵانەی دەکاتە ٢١٠ دینار، ئەم پارەیە ئەگەرچی نرخی بەرووبوومی ئاژەڵیشی بێتەسەر، ئەوا ئەگەر جوتیارەکە ئاژەڵداری بکات، بەهیچ شێوەیەک بەشی دابین کردنی پێویستییەکانی گوزەرانی خێزانی جوتیارێک ناکات. کە ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی جوتیاران بەرەو شارەکان کۆچ بکەن. بەدوای کارێکدا بگەڕێن کە کەموکورتییەکانی ژیانی پێ پڕبکەنەوە.

ڕژێمی دەسەڵاتدار و داگیرکەری کوردستان هەنگاوی ئەوتۆ دەنێت کە هەندێ کەس گومانیان ئەچێتە سەر ئەوەی کە ئەمە لە بەرژەوەندی جوتیاری کورددا بێت، بەڵام

www.arsivakurdi.org

سیاسەتی کۆلۆنیالی لە کوردستانی عێراقدا

شێرخان

ولأتە تازە گەشەکردووەکان بە شێوەیەکی گشتی لەیەک ئاستی پەرەسەندندا نین، جگەلەمەش پەرەسەندن و گەشەکردن تەنانەت لە هەر ولأتێکدا بەتەنێ لە یەک پلەدا نییە. بەرامبەر بە دواکەوتنێکی مەزن لە گوند و لادێکاندا جۆرە پێشکەوتنێک بەدی دەکرێت. قەوارەی ئەو دواکەوتنەش بەندە بەو کاریگەر و شوێنەوارانەوە کە دەوڵەتە داگیرکەرەکان لە پاش هەرەس هێنانی سیستەمی داگیرکردنی جیهان و سەربەخۆیی گەلان لە دوای خۆیان بەجێیان هێشتووە. جا چ لە لایەنی ئابووری و تەکنیکییەوە بێت و چ لە لایەن رۆشنبیری و زانستەوە ... پاش ئەوەش گەلان رێگایان گرتە بەر بەرەو رزگاری و بنیات نان، سا بەهۆی سیستەمی سەرمایەدارییەوە بێت یان بە هۆی سیستەمی سۆسیالیستی.

لەبەر ئەوەی ولأتانی داگیرکەری کوردستان رێگای سەرمایەدارییان گرتۆتە بەر، باسەکەمان تەنیا ئەم لایەنەیان دەگرێتەوە.

لەژێر سایە و سێبەری بۆچوونی سەرمایەداریدا، لەپاش سەربەخۆیی، هەندێ کارگە و پرۆژەی سووک لە ولأتە داگیرکەرەکانی کوردستاندا بنیات نران و هەندێ قوتابخانەش کرانەوە، بەرامبەر بەمەش گوند و لادێکان بەجارێک بۆ ماوەیەکی دوور و درێژ پشت گوێ خران. ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کەلێنێکی گەورە بکەوێتە نێوان گوند و شارەکان.

ئاشکرایە لە سایەی ئەو رژێمانەدا کە لە ئازادی و دیموکراسی و یەکسانی بێ بەشن، جیاوازییەکی چینایەتیی بەرفراوان بەدی دەکرێت. چینێکی دیاریکراوی کەم ژمارەی کۆمەڵ زۆربەی زۆری خێروبێری ولأت دەخاتە ژێر رکێفی خۆیەوە و زۆربەی مافە کۆمەلأیەتی و رۆشنبیرییەکان زەوت دەکات و چینەکانی تریش لەو مافانە بێ بەش دەکرێن.

جا ئەگەر ئەمە بۆ نەتەوەی سەردەست وابێت، کار لەگەڵ نەتەوە ژێردەستەکاندا چۆن دەبێت، لەو ولأتانەدا کە لە نەتەوەیەک زیاتری تێدا دەژین و نەتەوەی ژێردەست لە ژێر رکێف و دەسەلأت و ستەمی نەتەوەی سەردەست و خاوەن دەسەلأت دەناڵێنن، هەروەکوو نەتەوەی کورد؟ ئەی دەبێ باری چینە زەحمەتکێشەکانی ئەو نەتەوە ژێردەستە چۆن بێت؟ هەڵبەتە دواکەوتن و زوڵم و ستەم و چەوساندنەوە بەرامبەر ئەم چینە دوو بەرامبەر و بگرە زیاتریش دەبێت.

ئێمە لێرەدا باسی لایەنی ئابووری سیاسەتی رژێمی عێراق دەکەین کە دژ بە گەلی کوردستان جێبەجێ دەکرێت، بەتایبەتی لە هەردوو کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵیدا.

بەمەبەستی ئەوەی کوردستان دوور لە رەوڕەوەی پەرەسەندن بمێنێ، داگیرکەران گشت رێگاکانیان تاقیکردۆتەوە، وەکوو شێوە و رێبازەکانی داگیرکردنی کۆن و نوێ، بەبەکارهێنانی سیاسەتێکی داگیرکەرانەی دیاری کراو. هەموو ئەم رێبازانەش هەمان ئامانج و مەبەستیان هەیە، هەر دەوڵەتێک رێبازێکی تایبەتیی گونجاو لەگەڵ سیاسەتی خۆیدا و بەپێی ئاستی پەرەسەندن و پێشکەوتنی کورد لەو بەشەیاندا دەگرێتە بەر.

هەروەکوو زانراویشە پەرەسەندنی ئابووری چ لە بواری کشتووکاڵیدا بێت یان لە بواری پیشەسازیدا لە نێوان هۆیەکانی پەرەسەندنی کۆمەلأیەتیدا بە پلەی یەکەم دێت. بۆیە هەرچی کارگە و پرۆژە هەیە لەو ناوچانەدان کە نەتەوەی سەردەستیان تێدا دەژێت و ئەگەر هات و چەند پرۆژەیەک درایە کوردستان، ئەوا هەرگیزا و هەرگیز بەپێی چڕی و سەرژمێریی دانیشتوان نابێت. زۆربەی جار بچووک و سادە دەبن و پێویستیان بە ژمارەیەکی کەمی کارگەر دەبێت.جا ئەو پرۆژانەش یان بنکەیەکی کۆکردنەوەی کەرەسەی خاون، یان بنکەی دابەشکردنی پیشەسازیی ئامادەیە. ئەمە و بەهەر شێوەیەک بووە رژێم لە درووست کردنی پرۆژەی پیشەسازی قورس و گەورە کە پێویستی بە ژمارەیەکی زۆری کرێکار هەیە خۆی دوور دەخاتەوە، ئەوەش لە ترسی ئەوەی چونکە کرێکاران پلەی رێکخستن و

www.arsivakurdi.org

وایە ئەمانەی سەرەوە بەسن.

ئێستا دەربارەی کوردستانی ئێران دەدوێین: لام وابێ زۆری کوردی ئاوارەی سوید ئەو بەرنامەیەی دی کە دەربارەی کوردستانی ئێران لە تەلەفزیۆنی سوید - مالمۆ لە سالی رابردوو پێشکەش کرا، دەربارەی ژمارەی دانیشتوانی کورد لە ئێران ٦ ملیۆن کەس وترا، نەک ٤-٥ ملیۆن، لەوانەیە لە ٦ ملیۆن زیاتریش هەبێ لەم پارچە جوانەی داگیرکراوی کوردستان، من خۆم لە مەهابادەوە هەتا ماکۆم دیوە و هەتا لە شارۆچکەکانی سەر سنووری سۆڤیەت بۆ نموونە وەک (گەرگەر) کورد هەیە و بەیتی (نحزی گەرگەری) نمونەی قسەکەمە. رۆژنامەیەکی بیانی بەناوی (مەجەر نورساک) چاپی هەنگاریا لە ژمارە (٢٥)ی خۆیدا دەنووسێ کە لە ئێران (٦) ملیۆن کورد دەژین.

هەروەها وتارەکەی لازەریف کوردی بە ٢٦٪ی رێژەی دانیشتوانی ئێران لە قەلەم داوە... دەپرسین ئەگەر ئێران ٤٥ ملیۆن کەس بێت و لە ٢٦٪ی کورد بێت، ئایا چەند ملیۆن کورد لەوێ گوزەران دەکەن؟!

تایبەت بە کوردستانی عێراق رەنگە هەتا رادەیەک ئەو ژمارەیەی کە لە گۆڤارەکەدا هاتووە راست بێ نووسەری ناوبراو (لازەریف) رێژەی دانیشتوانی ئەم پارچەیەی بە ٢٨٪ لە قەلەم داوە و بۆ کوردی سووریاش ١١٪ی کۆی دانیشتوانی سووریا.

راستە لە کوردستانی سووریا کورد لە هەموو پارچەکانی تر کەمتر هەن، بەلام من نازانم بۆ لە رۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان بە دەگمەن باسی کورد لەم ولاتە دەکرێ، خۆ هەموومان دەزانین ئەوانیش هەروەکوو ئێمە دووچاری دابەشبوون و جەور و ستەم بوونە، لە گۆڤاری kurdi-stan ژمارەی کورد لە سووریا بە ... ٦٠٠ هەزار کەس خەملێنراوە.

من تەنها یەک نموونە دێنمەوە یاد کە لە ژمارە ١٩ و ٢٠ی «سەردەمی نوێ»دا بلاوکرابۆوە دەربارەی ئەم پارچەیەی کوردستانی لەت لەت کراو، لە رۆژنامەکە هاتووە: (هەرچەندە خەلکی کورد لە سووریا ژمارەیان خۆی لە ملیۆنێک دەدا، بەلام گۆڤار و رۆژنامەکانی کوردی بە دەگمەن ئاوڕ لە بارەی کوردەکانی سووریا دەدەنەوە، جگە لەوەی بە گشتی کوردەکانی سوریا لە مافی سیاسی و کلتوری بێ بەشن)، لێرەدا بۆمان دەردەکەوێ ئەگەر دانیشتوانی کورد لە سووریا خۆی لە ملیۆنێک بدا، بە لایەنی کەمەوە نزیکی ملیۆنێک دەبێ، نەک ... ١٠٠ هەزاری زیاتر بێت لە نیوملیۆنێک، واتە ... ٦٠٠ هەزار کەس، لە هەمووی سەیرتر ئەوەیە ئەگەر لە پێشەکی گۆڤارەکە خۆیدا ژمارەی دانیشتوانی هەموو کوردستان کۆ بکەینەوە دەگاتە ......١٨،٦٠٠ کەس، بەو مەرجەی ئەگەر ٥ ملیۆن کورد لە کوردستانی ئێران وەرگرین، چونکە نووسراوە ٤-٥ ملیۆن کورد لەم بەشەی کوردستانە ... پاشان لە دوا لاپەڕەی گۆڤارەکە کتێبی -kur derکە لە لایەن SIV ەوە چاپ کراوە،نیشان دراوە و نووسراوە: ژمارەی دانیشتوانی کورد لە کوردستان نزیکەی ٢٠ ملیۆن کەس دەبێ .... باشە چەند جیاوازی هەیە لە نێوان ... ٦٠٠ ١٨ ملیۆن کەس و نزیکەی ٢٠ ملیۆن کەس، بەڵێ هەر لە هەمان گۆڤار ئەم شتە بەرچاو دەکەوێ!!

ئێمە دەزانین کوردستان موڵکی هەموو کوردێکە و هەروەها ناتوانین ئەو مرۆڤانەش لە خۆمان جودا بکەینەوە کە لەگەڵمان دەژین لە کوردستان، بەتایبەتی ئەوانەی کە لەگەڵمان هاوخەبات دەبن.

بەلام نامەوێ زۆر لەسەر ئەم شتە بڕۆم و درێژەی بدەمێ، ئەوەی دەمەوێ بیلێم ئەوەیە ... کوردستان مانای هەموو خاکی کوردی داگیرکراوە، گۆڤاری پێشکەوتووخواز و چاکیش ئەو گۆڤارەیە کە خۆی تەرخان بکات و خەبات بکات لە پێناوی هەر چوار پارچەی لەت و پەت کراوی ئەم نیشتمانە رەنگینە، بەلام بەداخەوە زۆربەی بابەتەکانی ناو گۆڤاری *Kurdistan bulletinen* ژمارە یەک دەربارەی کوردستانی تورکیا بوو، نەک دەربارەی پارچەکانی تر کە وەک ئەم پارچەیە و بەڵکو زۆر زیاتریش، ئاگری بڵێسەی شۆڕشیان لێ بەرپا بووە، بەبێ ستایش کردن نموونەیەک زیاتر دێنمەوە بۆ مەسەلەی پێشکەوتنخوازی گۆڤارێک یان رۆژنامەیەک ... سەردەمی نوێ بۆ پێشدەکەوێ و خەڵک دەیانەوێ بیخوێننەوە، بەڕای من هۆی یەکەم ریسواکردنی دوژمنی داگیرکەری هەرچوارپارچەکەی کوردستان و بە شێوەیەکی رێک و پێک و بەبێ گوێ دانە بیرتەسکی و ناوچەگەری و شتی ترەوە، گۆڤاری پەیڤ بۆ هەر لە سەرەتاوە سەرنجی هەموو کوردێکی ئاوارەی راکێشا بۆ لای خۆی، بێ گومان هەر هۆی یەکەم رۆڵی سەرەکی هەبوو لەم مەسەلەیەدا.

دوا وتەم بۆ هەموو لایەک سەرکەوتن و سەرفرازییە لە پێناوی خزمەت کردنی گەلی چەوساوەی کوردمان.

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانەی خوارەوە وەرگیراوە:
١- گۆڤاری Denge Kurdistan بەعەرەبی ژمارە ٢ و ٣ نیسان - ئایار ١٩٨٦.
٢- سەردەمی نوێ ژمارەکانی ١٩ و ٢٠ و ٢١ و ٢٣.
٣- Kurdistan - bulletinen Nr. 1 - 1988

٢٨ - ٢ - ١٩٨٨

www.arsivakurdi.org

گۆڤاری Kurdistan bulletinen و دوو تێبینی

مەهاباد کوردی

هەر وەک دەزانین لە ئەنجامی بەکارهێنانی سیاسەتی شۆڤێنیانەی ئەو رژێمانەی کە کوردستانیان لە نێو خۆیاندا دابەش کردووە و بوونی زۆرلێکردنی نەتەوەیی لەم ولاتانە بەرامبەر بە گەلی کوردی قارەمان .. چەندەها رۆڵەی دلێری کورد دەربەدەر و ئاوارە بوونە لە هەموو گۆشەیەکی ئەم جیهانە، بە تایبەتی لە ئەورووپا، زۆر لەم لاوە خوێن گەرمانە هەڵدەستن بە دەرکردنی گۆڤار و رۆژنامە و بلاوکراوەی رۆشنبیری دەربارەی کورد و کوردستان، ئەمەش خۆی لە خۆیدا کارێکی چاک و بەنرخە، ئەگەر لەسەر رێگای راستی و دروستی و پێشکەوتنخوازیدا بێت بە مەبەستی ناساندنی گەلی کوردمان بە جیهان و گەیاندنی دەنگی ئازادی رۆڵەکانی کوردسان بە هەموو گێتی.
ئاسان و سووک نییە و پێویستی بە زۆر کەرەسە و شتی جۆربەجۆر هەیە، چ لە لایەنی مادی و چ لە لایەنی هونەری و رۆشنبیری و .... هتد.

لەم دوایی‌یەدا گۆڤاری *Kurdistan bulletinen* لە لایەن کۆمەڵەی کولتوری کوردستان لە شاری یۆتبۆری دەرچوو، ئەوەش بە هیمەتی چەند لاوێکی رۆشنبر و دڵسۆزی کورد، بە تایبەت کاک (ئەشرەف) کە خۆی رۆژنامە نووسە و رۆڵێکی باشی بینیوە لە دەرچوونی ئەم گۆڤارەدا، هەروەها بە یارمەتی کەسانێکی سویدی، گۆڤارەکەش بەزمانی سویدی‌یە و زۆر بابەتی تێدا بلاوکراوەتەوە کە لە راستیدا شتێکی خراپ نین.
بەلام ئەوەی لێرەدا سەرنجی راکێشام دەربارەی ئەم گۆڤارە، دوو خاڵە، هەڵبەتە ئەوەش ناوی نانێم رەخنە، چونکە مەبەستم تەنها خزمەت کردنە و بەس، دەمەوێ ئەو برایانە لە کۆمەڵەی کلتوری کوردستان لە یۆتیبۆری زۆر بە دڵفراوانیەوە ئەم چەند دێرەم پەسەند بکەن و سوود« لێ وەربگرن.

ئەمەش تێبینی‌یەکانمە:

١- لە پێشەکی گۆڤارەکەدا نەخشەی کوردستان کراوە، ئەوەی راستی بێ نەخشەکە زۆر رێک و پێک نییە، ئەمە

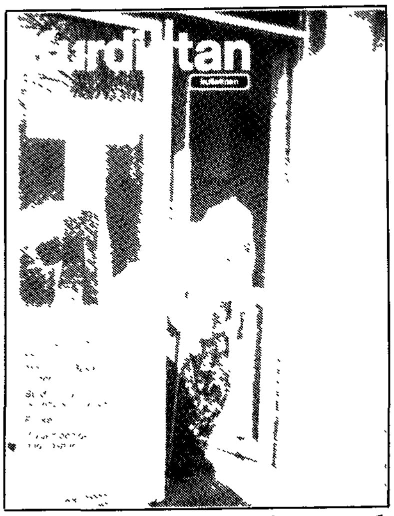
Kurdistan Bulletinen, no: 1

لە لایەک، لە لایەکی ترەوە ژمارەی دانیشتوانی کوردستان بەم جۆرە دیاری کراوە:
ا- کوردستانی تورکیا ٩ ملیۆن کورد.
ب- کوردستانی ئێران ٤-٥ ملیۆن کورد.
ج- کوردستانی عێراق ٤ ملیۆن کورد.
کوردستانی سووریا (... . ٦٠٠) هەزار کورد.
ئێمە یەکەم جار کوردستانی تورکیا وەردەگرین و هەندێک زانیاری دەربارەی دانیشتوانی ئەم پارچەیەی کوردستان پێشکەش دەکەین بەم شێوەیەی خوارەوە:
هەروەک لە گۆڤارەکەدا خۆی هاتووە کە ژمارەی دانیشتوانی هەموو تورکیا ٥٢ ملیۆن کەسە، لای هەموان ئاشکرایە کە پاش تورک گەلی کورد دێت لە رێژەی دانیشتوان، وتاری (کورد و کوردستان) نووسینی نووسەری بەناوبانگی سۆڤیەتی م. س. لازەریف کە لە کتێبی (مەسەلەی نەتەوایەتی لە ولاتە تازە ئازادبووەکاندا) کە لە ساڵی ١٩٨٦ لە مۆسکۆ دەرچووە، رێژەی دانیشتوانی کوردی لە تورکیا بە ٢٣.٨٪ لە قەڵەم داوە، بێ گومان ئەم رێژەیەش مانای ئەوەیە کە کورد لە تورکیا لە ٩ ملیۆن زیاتر دەبن، بەلام بەداخەوە لە نەخشەکە هەر ٩ ملیۆن نووسراوە. لە بەندی یەکەمی ئەو پێشنیارەی کە (حیف ئولبروجس) ئەندامی پارتی سۆشیالستی بەلجیکی و پەرلەمانی ئەورووپی پێشکەشی کرد بە پەرلەمانی ئەورووپی وا هاتووە: (هەروەک دەزانرێ ژمارەی دانیشتوانی ئەو پارچەیە «مەبەست کوردستانی تورکیایە»، کە بەشێکە لە گەلی کوردستان دەخەملێنرێ بە نزیکەی ١٤ ملیۆن کەس).
هەڵبەتە ئەم پێشنیارەش تەنها لەلایەن مرۆڤێکەوە کە دۆستی کوردە و باوەڕی بەمەسەلەی کوردستان هێناوە و راستیی وتووە. ئەم پێشنیارە لە ساڵی ١٩٨٦ پێشکەش بە پەرلەمانی ئەورووپی کرا .... چەندەها نموونەی تر هەن بۆ ئەم مەبەستە کە دەتوانرێ سوودیان لێ وەربگیرێ، بەلام لام

www.arsivakurdi.org

له شۆرش دەدەن، بەڵام ڕاستی پێچەوانەی ئەم جۆرە بیر و بڕوایەیە کە کۆنەپەرستی حەزی لێ دەکات ڕاستی دەڵێ:- هەر چەندە کۆنەپەرستەکان خەڵکێکی زۆرتر سەربڕن هێزی شۆرش گەورەتر دەبێ، کۆنەپەرستەکان باشتر لە مردن نزیک دەبنەوە، ئەمە یاسایەکی ئەوتۆیە بەربەرەکانی ناکرێت- جەنگە مەردانەکەی «دیان بیان فوو» کەلە هەموو دنیادا دەنگی دایەوە، جگەر خوێنی شاعیرمان شانازی پێوە دەکات و بە سەنگەری سەرکەوتنی هەموو گەلانی ئازادیخوازی دەزانێ و بۆیە جۆش و خرۆشی تێدەکەوێ و گۆرانی شادی بۆ دیان بیان فوو و سەرۆکە مەزنەکەی «هۆشی منە» دەڵێ:-

دیان بیان فوو، دیان بیان فوو
هەورێ کۆلەدار ژ هەڤ بەلا بوو
ئەوی هەورێ کرێت تەڤ ڕەش و تاری
زۆر و برچی بوون تم ژێ دیاری
بابێ ئازادی سەورا ئۆکتۆبر
دەنگێ هۆشی مین، پڕ خورت و هێنەر «٤»

پۆل رۆبنسن (١٨٩٨-١٩٧٦) گۆرانی بێژێکی قولەڕەشی ئەمریکایی بوو، گۆرانی بۆ ئازادی و سەربەستی مرۆڤ دەوت، گۆرانیەکانی دژی ڕەگەز پەرستی و چەوساندنەوەی مرۆڤ بوو لە لایەن مرۆڤەوە، ئیمپریالیزمی ئەمریکی خستیە ناو قەفەسەوە تاکو لە دەنگی دلێری ڕزگاری ببێ، لە هەمولایەکی دنیاوە دەنگی نارەزایی بەرز بۆوە بۆ ئازادکردنی، ئیمپریالیزمی ئەمریکایان ناچار کرد کە ڕێگای پێبدا بخوێنێ.

جگەر خوێنی شاعیریش لە چیا سەرکەشەکانی کوردستانەوە دەنگی پشتگیری خۆی دەگەیەنێتە پۆل رۆبنسن و دەڵێت:-

ئەی هەڤاڵ رۆبنسن، دەنگبێژێ جیهان
پاشمێرێ سەلام، زانا و ئینسان
گەڕناس و ڕێناس، دژمنێ دالاس
دسەر ئاڤادا، دسەر چیارا
دەنگێ تەیە خوەش، خۆش تێ گوهێ مە «٥»

سالی ١٩٥١ لە شاری بەرلین دا میهرەجانی سێیەمی لاوان و قوتابیانی جیهان بەسترا، لە پێناوی وەدی هێنانی ئازادی و ئاشتی و یەکێتی و هاوکاری لاوان لە سەرانسەری جیهان، شاعیر شادی خۆی بەرامبەر بەم ڕووداوە گرنگە دەردەبڕێ و بەناوی «مەهرەجانا بەرلینێ» دەڵێ:-

هەڕن مەهرەجان، مەهرەجانا خوەش
دەستێ هەڤ بگرن، جوان و کەلەش
هیندیی و چینی، عەرەب و حەبەش
هەمێ ببن یەک، چ گەورو چ ڕەش
هەی کەچێن جوان، وەی خۆرتێن جوان
خێرخوازێن جیهان، هەڕن مەهرەجان «٦»

هەموو ساڵێک لە هەشتی ئازار دا ئافرەتانی جیهان بەبێ جیاوازی ڕەگەز و جنس و نەتەوە یادی ئەم جەژنە پیرۆزە دەکەنەوە. لە وڵاتە ئیشتراکیەکاندا شێوەیەکی ڕەسمی وەرگرتووە، میری بەشداری ئاهەنگ و کۆبونەوەکانی دەکات، لە وڵاتە سەرمایەدارەکاندا، هەر چەند بە ڕواڵەت ڕێگای بە یەکسانی ئافرەت دراوە، لەگەڵ ئەوشدا موڵکایەتی تایبەتی گەلی تەنگوچەڵەمە دەیەنێتە ڕێگای ژیانی، وەک نەبوونی یەکسانی لە کارکردندا، لەلایەکی ترەوە بێ ئیشی کە پاڵی بە زۆر ئافرەتانەوە نا کە خۆیان بفرۆشن، لەگێتی سێیەم ئافرەتان لە دوو سەرەوە دەچەوسێندرێنەوە لەلایەک لە لایەن ڕژێمی کۆنەپەرستەوە لە لایەکی ترەوە لە لایەن ڕژێمی کۆمەلایەتی‌یەوە، جگەر خوێنی شاعیریش بەناو نیشانی «هەشتێ ئادارێ» هەستی خۆی دەربڕیوە:-

هەشتێ ئادارێ ڕۆژا مە هلات
جەژنا ژنایە ژینێن دیموکرات
ڤێ ڕۆژا پڕ خوەش ڕۆژا دلشادی
ڕۆژا سەربەستی گەردن ئازادی «٧»

سەرچاوەکان

١- دیوانی کیمە ئەز- جگەر خوین ١٩٧٣، ل١١٢
٢- دیوانا شەفاق، ستۆکهولم، ل٣٢
٣- دیوانا سەورا ئازادی، ستۆکهولم، ل٦٤
٤- دیوانا سەورا ئازادی، ستۆکهولم، ل٨٨
٥- هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٨٢
٦- هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٦٦
٧- هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٨٧

www.arsivakurdi.org

گرێ‌داوه، گومانی نی‌یه که پەیوەندی ئاینی و شارستانیەتی هاوبەش لە نێوان هەردوو گەلدا هەیە، هەر دوو گەلی برا تێدەکۆشن لە پێناوی ئازادی و سەربەستی دا. لە پێناوی رزگاری لە چەوساندنەوەی نەتەوایەتی و چینایەتی دا. دەربەدەری گەلی فەلەستینی کارێکی گەورەی کردۆتە سەر شاعیر، شاعیر هەستی برایەتی و یەکێتیی بەرامبەر بە گەلی فەلەستینیِ داگیرکراو دەردەبڕێ، داواپیتەوکردنی خەباتی دوو قۆڵی دەکات دژی ئیمپریالیزم و زایۆنیزم، لە هۆنراوەی کورد و فەلەستین دا دەڵێ:-

کا عیزەدین، کا سەلاحەدین
قارەمان عەرەب، ڤایێ خوەشی ڕابوو
هێرشە هێرشی ل سەر فەلەستین
سەهیونێ خوینخوار ژ بۆ کۆلەدار
ئەڤ ولات خوەش کر کۆزک و هێلین
ملیونەک عەرەب ژ جی دەرخستن «١»

شاعیرمان، لەبەر زوڵم و زۆرداری کاربەدەستانی سوریا ساڵی ١٩٧٣ وڵات بەجی دەهێڵێ و روو دەکاتە لوبنانی ئاگر و شۆڕش بەشداری کارەسات و رووداوە خوێناویەکانی دەکات. بە چاوی خۆی دەبینێ کە چۆن ئیمپریالیزمی ئەمریکی و زایۆنیزمی ڕەگەزپەرست وەکو سەگی هاریان لێ هاتووە هەرچی هێز و توانایان هەیە خستویەتیانە گەڕ بۆ لە ناوبردنی بزوتنەوەی نیشتمانی لوبنان و پێشمەرگە قارەمانەکانی زۆر نا مرۆڤانە بۆمبابارانی دانیشتووانی شار و گوندەکانی دەکەن، رزگاری‌خوازی ناوچەکەش زۆر ئازایانە ڕاپەریون بەگیان و خوێن وەڵامیان دەدەنەوە، ئەوەتا جگەر خوێنی شاعیر هەستی شانازی خۆی بەرامبەر جەنگەکەی (تەل زەعتەر) دەردەبڕێ، ئاوات دەخوازێ کە گەلی کوردی قارەمان بێتە هانایان و پشتیوانی خەباتە ڕەواکەیان بکات، لەم ڕووەوە دەڵێ:-

خوەزی هەبوونا مەژی هەزار مێر
کوردێن قارەمان تەڤ ب چەک و زێر
بهاتا هاناتە تەڤ وەکی شێر
بژی سەر بلند ئەی گرێ- زاتەر «٢»

شاعیر زۆر هۆشیار و زیرەکانە دۆست و دوژمنی گەلی کوردی دەست نیشان کردوە، دەری خستووە کە گەلی کورد و عارەب و تورک و فارس بران و ئیمپریالیزم و نۆکەرەکانی دوژمنی گەلانن، بە هاوکاری و پشتوانی کورد و عارەب و تورک و فارس دەتوانین ئازادی و سەربەستی بهێنین، ئەمەش زۆر راستە گەلی کورد لە لایەن گەلانی عارەب و تورک و فارس ناچەوسێتەوە بەڵکو لە لایەن حکومەتە داگیرکەرەکانی ئەو گەلانەوە دەچەوسێنەوە، دیارە ئەم بۆچوونە پێشکەوتووانە خزمەتی گەورە بە کێشەی ڕەوای گەلەکەمان دەگەیەنێ پێچەوانەی ئەم بیرەش کە بیری تەسکی نەتەوەیی‌یە چەند ڕۆناکبیرێکی عەقل بچووکی سەر لێ‌شێواو هەڵیان گرتووە. ئەمەش خۆی لە خۆی دا خزمەتی کۆنەپەرست و داگیرکەرانی کوردستانی پێ دەکەن و دووبەرەکی و ناکۆکی دەخەنە نێو گەلانەوە، شاعیر لەم ڕووەوە دەڵێ:-

کورد و عەجەم بران، دژمن تەنێ کۆلەدار
ترک و عەرەب هەڤاڵن، دژمن سەعید و بایار «٣»

پتر لە بیست ساڵ گەلی ڤیتنام خەبات و تێکۆشانی کرد لە دژی ئەو هێزە ئیمپریالستی‌یانە کەلە چەند سوچێکی گێتی‌یەوە هێرشی نارەوایان هێنابووە سەری بە مەبەستی تاڵانکردن و دابەش‌کردنی خێر و بێری وڵاتەکەی، لە ئەنجامی خەباتی سەختی گەلی ڤیتنام سەرکەوتنی وەدەست هێناو توانی گەورەترین هێزی ئیمپریالیزمی جیهانی ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی تێک و پێک بشکێنێ و ئەو ئەمریکا زەبەللاحە چۆکی دادا بە بەرامبەر بە گەلی ڤیتنام لێرەدا قسە بە نرخەکەی لینین‌مان دێنێتەوە یاد کە دەڵێ:- «هەموو کۆنەپەرستەکان پڵنگی لە مقەبا دروست کراون بە دیمەن سامدارن، لە راستیا هێزیان زۆر گەورە نی‌یە ئەگەر بەوردی سەرنج بدرێ ئەزانرێ کە هێز و توانای گەورە لە میللەتایە نە لە کۆنەپەرستەکانا».

سەلماندی کە هیچ هێزێک نی‌یە لە دونیا دا بتوانێ سەر بە گەلێک دابنەوێنێ کە لە پێناوی رزگاری و ئاشتی دا بجەنگێ ئێمرۆکە لە کوردستانی گەورەمان‌دا داگیرکەران شەری لەناو بردنی گەلی کوردیان بەرپا کردووە، بەڵام ڕۆژ بە ڕۆژ ئاگری شۆڕش بە جۆش تر دەبێ و ورەی خەڵکی کوردستانیش تادێت بە هێز و پتەوتر دەبێت بە سەرکەوتن و نەمانی داگیرکەرانی لەم‌ڕووەوە بیری پێشکەوتوو فێرمان دەکات کە هەموو کۆنەپەرستەکان خەریکی ئەوەن کە شۆڕشەکان بە کوشتنی بە کۆمەڵ لەناو بەرن، بروایان وایە کە هەر چەندە خەڵکێکی زۆرتریان سەربڕی باشتر جەزرەبە

www.arsivakurdi.org

مرۆڤایەتی لە شیعری شاعیری میللی‌مان

جگەر خوێنی نەمردا

کەمال مستەفا مەعروف

لە پەنجاکاندا بابەتی مرۆڤایەتی لە ئەدەبی کوردی‌دا سەری هەڵدا، ئەم بیرە تازەیەش کە لە پشتگیری کردن و هەست دەربڕینی شاعیران و نووسەرانەوە خۆی دەنوێنێ بە مەبەست و ئامانجی یەکگرتنی هەموو گەلانی چەوساوەی جیهانە دژ بە ئیمپریالزم و نۆکەرەکانی کە دوژمنی سەرەکی مرۆڤن. لە دوای جەنگی دووەمی جیهان بە رووخانی ئەلمانیای هیتلەری.

بزوتنەوەی رزگاری خوازی گەلانی ئاسیا و ئەفریقا و ئەمریکای لاتینی گورزی کوشندەی وەشاند لە ئیمپریالیزم و نۆکەرانی کە خۆی لە پەیوەندی دەرەبەگایەتی و رژێمە کۆنەپەرست و برجوای کۆمپرادۆر و بیرۆکراتەکان دا ئەنوێنێ و دەست کەوتنی مەزنی بەدەست هێناوە بۆ جەماوەری گەل.

سەرکەوتنی شۆڕشی چین لە ١٩٤٩ دا و سەرکەوتنی شۆڕشی کۆبا لە ١٩٥٨* و سەرکەوتنی گەلی میسر لە شەڕی قەناتی سوێس لە ١٩٥٦ و رزگار بوونی گەلی جەزائیر لە ١٩٦٢ و سەرکەوتنی گەلانی ڤێتنام و کەمبۆدیا و لاووس دژی داگیرکەری ئەمریکای لە ١٩٧٥ دا. ئەم سەرکەوتنانە بوونە هەوێن و سەرمەشق بۆ گەلانی تر و لە ئەدەبیاتی رۆژهەلاّت و رۆژئاوادا ڕەنگی دایەوە، شاعیر و نووسەرانی کوردیش کە هەڵگری بیری پێشکەوتنخواز بوون و ئاگاداری ئەم ڕاپەڕین و جموجۆلە سیاسی‌یانەی گێتی‌ی بوون لە شیعرەکانیاندا ڕەنگی داوەتەوە. کامەران موکری نەمر لە هۆنراوەی جەمیلەدا هەستی گەلی کورد بەرامبەر خەباتکەرانی جەزائیر پێشان دەدات، دڵزار باسی سەرکەوتنە مەزنەکەی گەلی چین دەکات، گۆران لاوکی سوور بۆ کۆریای ئازاد دەڵێ، موحەمەد حوسێن بەرزنجی گۆرانی بۆ سەرکەوتنی ڤێتنام دەڵێ.

جگەر خوێنی نەمرمان لە ڕوانگەی تەسکی نەتەوەیی‌یەوە کێشەی گەلەکەی نەخستۆتە ڕوو بەڵکو بەستویەتیەوە بە کێشەی مرۆڤایەتی لە جیهاندا لە پیناوی نەهێشتنی

Cîgerxwîn

چەوساندنەوەی مرۆڤ لە لایەن مرۆڤەوە.

هەر زوو درکی بەوە کردوە کە کێشەی چینایەتی، کێشەیەکی گرنگە و بزوێنەری مێژووە، لەم پێودانگەوە هەنگاوی ناوە و شعرەکانی بوونەتە پارچەیەک لە ژان و ژواری چەوساوەکان. بە زمانێکی ساکار و سادە کە زمانی پاڵە و جوتکار و کرێکارانی کوردستانە، دەنگی خۆی بەرز دەکاتەوە و پشتگیری کاروانی خەبات و تێکۆشانی هەموو گەلانی ئازادی‌خوازی دەکات، هەستی کوردی بەرامبەر بە گەلی فەلەستین و ڤێتنام پێشان داوە، گۆرانی بۆ هەڤاڵ رۆبنسن و ئافرەتانی جیهان و میهرەجانی بەرلین ووتووە، شینی بۆ ستالین و یادی لینینی مەزنی بە شیعر هۆنیوەتەوە، شاعیر بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی گەلی کوردی بە بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی جیهان بە تایبەتی گەلی فەلەستین دژی ئیمپریالیزم زایۆنیزم و پیلانە چەپەلەکانیان

www.arsivakurd.org

درا، راپۆرت درابوو، کە کەوتوونەتە بەر هێرشی گازی کیمیایی ترسناک.

ئەنجام سەبارەت بە شەست نەخۆش لەو نەخۆشانە بەم جۆرەی لای خوارەوە بوو:

١١ نەخۆش لە نەخۆشخانەی (لەبافی نژاد).

٩ نەخۆش لە نەخۆشخانەی (بقیە اللە).

٢٦ نەخۆش لە نەخۆشخانەی (لقمان الدولە).

وەرگیران و دەست کرا بە تیمارکردنیان. هەرسێ نەخۆشخانەکان لە تاران بوون. ١٤ نەخۆش لە بنکەی راهێنان و بەهێزکردنی (مفتح) لە نزیکی تاران لە ژێر چاودێری پزیشک دانران. سەرەرای ئەمانەش شەش نەخۆشی تر فەحس کران، سێ کەسی لە بنکەی وەرگرتن و کۆنترۆلی باختەران، سێ کەسی تر کە لە گوندی نۆدۆش کەوتبوونە بەر گازی ژەهراوی لە ژێر چاودێریدا دانرابوون. جگە لەمەش تەرمێک لە نەخۆشخانەی (لەبافی نژاد) معاینە کرا.

٨- لە گوندی نەجمال پسپۆری پزیشکی لەگەڵ سێ کەس کە لە ژێر کاریگەریتی چەکی کیمیاییدا ناڕەحەت بوون گفتوگۆی کرد. بەهۆی کەم بوونی کات هیچ فەحسی پزیشکی یان چاودێری پزیشکی سەبارەت بەوانە ئەنجام نەدرا.

٩- ئەو نەخۆشانەی کە فەحس کران بە شێوەیەکی نارێکوپێک لە نێوان ژمارەی گشتی نەخۆشەکان کە هەر یەک لە نەخۆشخانە و بنکە ناوبراوەکان وەرگیرابوون و خەبەر گەیشتبوو کە کەوتبوونە بەر هێرشی چەکی کیمیایی، هەڵبژێردران. بەپێی ئەو زانیارانەی کە پزیشکەکانی هەرسێ نەخۆشخانە و بنکەکان کە سەردانیان کرا (نەخۆشخانەی لەبافی ، لقمان الدولە، بنکەی مفتح) لەگەڵ ٥١ نەخۆش لەوانەی کە لە نەخۆشخانەدا کەوتبوون پێشکەش کرا. بەگشتی ٦٠٠ کەس کەوتبوونە بەر هێرشی چەکی کیمیایی. پێش یان لە کاتی سەردانی پسپۆرەکە کە لە نەخۆشخانە وەرگیرابوون لە نەخۆشخانە و بنکەکانی تر زانیاریەکی زۆر دەست نەکەوت.

١٠- سەردرا لە ٥٦ نەخۆشی تر. بەڵام رابووردووی فەحس کردنیان وەرنەگیرا و فەحس نەکران.

١١- بەهۆی فەحسێکی سادە کە پسپۆرەکە خۆی ئەنجامی دا، دیارکەوت کە زۆربەی نەخۆشەکان سەرەرای ئەو ٦٦ نەخۆشەی باسکرا، کەوتبونە بەر مادەیەکی پێست هەڵتۆقێنەر. شوێنەواری ئەم مادەیە بە فەحسی پزیشکیی سادە دەبینرێ.

Foto: S.Hjerten

١٢- فەحسی پزیشکی نەخۆشەکان کە لەم راپۆرتەدا روونکرایەوە، پسپۆری پزیشکی خۆی ئەنجامی داوە. رابووردووی پزیشکی نەخۆشەکە، تەمەن و ناو، هەروەها کات و شوێنی هێرش و بابەتی گفتوگۆ، و یەکەمین شت کە بووە هۆی ئەوەی نەخۆشەکان باوەڕ بکەن کە کەوتوونەتە بەر کارتێکردنی مەوادی کیمیایی لەگەڵ پرسیارێک کە بەهۆی وەرگێڕ کرا، کە لەم رووەوە رەنگە لە شێوەی قسەکردن و شوێنی جوگرافیدا هەندێ هەڵەی بچووک بەرچاو بکەون. شوێنەکان کە لەسەر ئەو نەخشەیەی بەکاردەهێنرا، جیاوازی هەبوو، دیاری کران. بەم هۆیەوە دەشێ جۆرە کەموکوڕیەک هەبێ، هەروەها رەنگە لە مێژووی کاتی هێرش هێنان هەڵەیەکی بچووک بەرچاو بکەوێ. چونکە نەخۆشەکان بەهۆی بارودۆخی دەروونییان و تێپەڕبوونی ماوەیەک بەسەر کاتی هێرشەکە و پێویستی گۆڕینی مێژووی کۆچی بۆ مێژووی زاینی، هەندێک جار کە زانیارییان دەدا دڵنیا نەبوون.

١٣- لە شەست و شەش نەخۆش کە فەحسی پزیشکی کران، لە شەست و دوو کەس کە گرووپی ئەسڵی بوون، نیشانەکانی بەرچاو و رووناکیی کارتێکردنی گازی خەردەل دیار بوو.

١٤- چۆنییەتی برینەکان بەهۆی ئەوەی کە ماوەی کاتی هێرش و فەحس کردنەکان لە دووربوون جیاواز بوون، زۆربەی نەخۆشەکان ماوەیەک لە دوای هێرشەکە معاینە کران، ٥٩ کەس لەوانە دوای شەست رۆژ لە هێرشەکە فەحس کرابوون.

(ماویەتی)

تێبینی :

ئەم راپۆرتە لە رۆژنامەی ئێران تایمزی ژمارە ١٩٨٨/١٠٩٠٨دا چاپکراوە.

www.arsivakurdi.org

ئێران و عێراقدا.

د: راپۆرتی ٨/ئایار/١٩٨٧ی وەفدی ئەمینداری گشتی (ڕ. ن. ی.) بۆ لێکۆڵینەوە دەربارەی تاوانەکانی بەکارهێنانی چەکی کیمیایی لە شەڕی نێوان ئێران و عێراقدا.

هـ: نامە تایبەتییەکان سەبارەت بە بەکارهێنانی چەکی کیمیایی کە ئێران لە کاتی بڵاوبوونەوەی راپۆرتی ٨/ئاداری/٩٨٧ رەوانەی کردبوون بۆ ئەمینداری گشتی.

و: نامە تایبەتییەکان سەبارەت بە چەکی کیمیایی کە عێراق لە کاتی بڵاوبوونەوەی راپۆرتی ٨/ئایاری ١٩٨٧دا رەوانەی کردووە بۆ ئەمینداری گشتی.

س: بەیاننامەکانی ئەنجومەنی ئاسایش و ئەمینداری گشتی لەبارەی بەکارهێنانی چەکی کیمیایی لە کاتی بڵاوبوونەوەی راپۆرتی رێکەوتی ٨/ئایاری/١٩٨٧دا.

٣- ئێمە لە دەستپێکردنی مسودەی راپۆرتەکەدا، بە پرۆتۆکۆلی قەدەغەکردنی بەکارهێنانی چەکی گازەژەهراوییەکان و جەنگی میکرۆبیدا چووینەوە کە لە ١٧/تەمموزی ١٩٢٥دا لە جنێڤ مۆرکرابوو.

٣- شێوەی ئەنجامدانی کار

٤- بەبۆنەی ئەنجامدانی ئەرکی خۆم، هەروەک پێویست بوو ئەم کارانەم ئەنجام دا:

أ: چاوپێکەوتن لەگەڵ کاربەدەستانی رژێمی ئێران و عێراق لە تاران و بەغدا، بۆ بەدەست هێنانی زانیاری دەربارەی تاوانی بەکارهێنانی چەکە کیمیاییەکان.

ب: فەحسی کلینیکی: یان فەحسی پزیشکی ژمارەیەک لە نەخۆشەکان کەوا دیار دەکەوت کەوتبوونە بەر چەکی کیمیایی و گفتوگۆیان لەگەڵ کرا.

فەحسی کلینیکی لە کۆماری ئیسلامی ئێران لە سێ نەخۆشخانەی تاران، لەیەک بنکەی (تقویە) سەرئەنجام درا، لە بنکەی وەرگرتن و کۆنترۆڵ کردنی ئەو کەسانەی کە لە باختەران (کرماشان) بریندار ببوون و لە عێراقیش لە نەخۆشخانەی سەربازی (الرشید) لە بەغدا.

ج: لە کۆماری ئیسلامی ئێران سەردانی گوندەکانی نودوش، نەجمال کراوە. پسپۆرێکی پزیشکی چەندین فەحسی پزیشکی ئەنجام دا و گفتوگۆ کرا لەگەڵ ئەو گوندیانەی کاتی هێرشی کیمیایی لەو گوندانە بوون.

د: لە عێراق سەردانی شاری سلێمانیمان کرد بۆ بەدەست هێنانی زانیاری زۆرتر لەسەر هێرشی کیمیایی لە ناوچەی هەڵەبجە کە خەبەر گەیشتبوو لێپرسراوانی سەربازیی عێراق بریندار کراون. لێکۆڵینەوەی پێویست لە لایەن وەفدی پسپۆری پزیشکی ئەنجام درا.

٥- وەفدەکە سێ رۆژ لە ئێران و سێ رۆژ لە عێراق مایەوە. لە تاران وەفدەکە لەگەڵ پایە بەرزەکانی وەزارەتی دەرەوە چاوپێکەوتنێکی کرد و سەردانی چەندین بنکەی پزیشکی کرد و سەری دا لە شاری باختەران (کرماشان) کە دەکەوێتە ٦٠٠ کم خوارووی رۆژئاوای تاران.

هەروەها چوونە گوندی نودوش و نەجمال کە دەکەونە ژووررووی باختەران، کە دیار بوو کەوتبوونە بەر هێرشی کیمیایی. وەفدەکە سواری فڕۆکە بوو لە تارانەوە بۆ بەختەران و دوایی بە هێلیکۆپتەر چوو بۆ نودوش و نەجمال و لە رێگا راوەستانێکی بچووکی کرد بۆ سەردانی شاری سنە و لە گەڕانەوەشدا هەر بەو رێگایەدا گەڕایەوە، سەفەرەکە ١٢ سەعاتی خایاند.

٦- لە بەغدا لەگەڵ پایە بەرزەکانی وەزارەتی دەرەوە چاوپێکەوتن کرا و سەردرا لە نەخۆشخانەی (الرشید) و چووین بۆ شاری سلێمانی، کە نزیکەی ٣٥٠ کم دوورە لە بەغداوە. کاربەدەستە سەربازییەکانی عێراق هەندێ زانیارییان پێشکەش کردین. ئەم سەفەرە بە هێلیکۆپتەر ئەنجام درا و نزیکەی شەش سەعاتی خایاند.

٤- لێکۆڵینەوە لە کۆماری ئیسلامی ئێران.

أ: لایەنە پزیشکییەکان.

٧- لێکۆڵینەوە پزیشکییەکان کە بە هۆی پسپۆری پزیشکی ئەنجام درا، فەحسی کلینیکی لەگەڵ «٦٦» نەخۆش ئەنجام

Foto: Stefan Hjerten

www.arsivakurdi.org

سەبارەت بە بەکارهێنانی چەکی کیمیایی

راپۆرتی دکتۆر مانوئیل دومینگز

نوێنەری سکرتێری گشتی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ ئێران و عێراق

وەرگێرانی لە فارسییەوە -جەنگۆ-

نوێنەری ئەمینداری گشتی رێکخراوی نەتەوە یەککگرتووەکان بۆ ئێران و عێراق، بەپێی ئەو لێکۆڵینەوەیەی کە سەبارەت بە تاوانی بەکارهێنانی چەکی کیمیایی لە جەنگی ناڕەوای نێوان دوو ولاّتدا کە بۆ ئەمینداری گشتی نووسیوە دەڵێت:

«بەپێی ئەو بەڵگە نامانەی کۆکراوەتەوە، لە کاتی ئەنجامدانی ئەم ئەرکەمدا، سەرەڕای بانگەوازە بەردەوامەکانی رێکخراوی نەتەوە یەککگرتووەکان (ڕ. ن. ی.) بۆ بەکارهێنانی چەکی کیمیایی لە ناوچەکەدا، بەلاّم بە ئەندازەی فراوانتر لە جاران، هێشتا بەردەوامە.». هەروەها نوێنەری (ڕ. ن. ی.) لەگەڵ ڕوونکردنەوەی ئەم بۆچوونەی بەردەوامی بەکارهێنانی ئەم جۆرە چەکانە لە شەڕەکانی ئێستا مەترسی کەڵک وەرگرتنی ئەوان لە شەڕەکانی داهاتوودا زیاتر دەکات. هەروەها خستیە بەرچاو کە ئەگەر تێکۆشانێکی بنەڕەتی ئەنجام نەدرێت رەنگە ئەم دیمەنە ترسناکە ببێتە راستی.

Foto: S.Hjerten

دەقی راپۆرتەکە

١- رابووردووی کار:

١- ئەمینداری گشتی (ڕ. ن. ی.) لە بەردەوامی لێکۆڵینەوەکانی کە لە ساڵەکانی ١٩٨٤ - ١٩٨٥ - ١٩٨٦ - ١٩٨٧ ئەنجام دراون هەستیان کرد بۆ لێکۆڵیەوە سەبارەت بەو تاوانانەی کە ئێران و عێراق دەربارەی کەڵک وەرگرتن لە چەکی کیمیایی لە شەڕدا یەکتری تاوانبار دەکەن، پسپۆڕێکی پزیشکی رەوانە بکەن، یەکەم جار بۆ کۆماری ئیسلامی ئێران و دوایی بۆ کۆماری عێراق. داواکرا لە پسپۆڕەکە کە تا ئەو جێگایەی داتوانێ ئەم بابەتە کە ئایا چەکی کیمیایی بەکار هێنراوە یان نەء و راستە بەکار هێنراوە، جۆری، ئەندازەی، هەل و مەرجی بەکارهێنانی دیار بکات.

پایە بەرزێکی (ڕ. ن. ی.) لەگەڵ پسپۆڕەکەدا بڕوات بۆ ئەوەی ئەو ئەرکانەی پێی سپێردراوە رێکی بخات و پەیوەندی لەگەڵ ئێران و عێراق ساز بکات.

٢- لێکۆڵینەوە لە بەڵگە نامەکان.

٢- بۆ ئامادەکردنی مسۆدەی ئەم راپۆرتە بە لێکۆڵینەوەی بەڵگەنامەکانی نەتەوەیەکگرتووەکان بەم شێوەیەی لای خوارەوە دەستم پێکرد:

أ: راپۆرتی رێکەوتی ٢٦/مارتی/١٩٨٤ی ئەو پسپۆرەی کە لە لایەن سکرتێری گشتی (ڕ. ن. ی.) نێردرابوو بۆ لێکۆڵینەوە سەبارەت بە ئیدیعای کۆماری ئیسلامی ئێران کە چەکی کیمیایی بەکارهێنراوە.

ب: نامەی رێکەوتی ١٧/ئەپریلی/ ١٩٨٥ی ئەندامی گشتی (ڕ. ن. ی.) بە ناونیشانی سەرۆکی ئەنجومەنی ئاسایش دەربارەی فەحسی پزیشکی کە لە ئەپریلی ١٩٨٥ ئەنجام درابوو.

ج: راپۆرتی رێکەوتی ١٢/مارتی/١٩٨٦ی وەفدی ئەمینداری گشتی (ڕ. ن. ی.) بۆ لێکۆڵینەوە دەربارەی تاوانەکانی بەکارهێنانی چەکی کیمیایی لە شەڕی نێوان

www.arsivakurd.org

کەمتەرخەمیی نەکردووە.

لە سەرەتای هاتنی بەعسییەکان بۆ سەر حوکم لە دوای کودەتا رەشەکەی ٨/شوباتی/ ١٩٦٣ و هاتنە سەر حوکمی عارفییەکان و جارێکی تریش گەڕانەوەی بەعسییەکان جەنگەکە گەرمتر بوو... هێرش کردنە سەر کوردستان و پەلاماردان و سەرکووت کردنی کورد بوو بە کارێکی رۆژانە و ئاواتی هەرە گەورەی رژێم.

بەلاّم دە ساڵ زیاتر،ئاگری رەگەزپەرستی رژێمی فاشی و دیکتاتۆری عێراق بەتەواوی جۆش و کڵپەی سەندووە و نەخشە و پیلانەکانی رژێم نەک تەنیا بۆ سەرکوتکردنی بزووتنەوەی ئازادیخوازی گەلەکەمانە، بەڵکو بۆ ریشەکێش کردنی گەلی کورد و نەهێشتنی ناوی کوردستانە...

بەزۆر بەبەعسی کردنی دانیشتوان و بەعەرەب کردنی چەندەها ناوچەی کوردی و وێرانکردنی هەزاران گوند و راگواستنەوەی دێهاتییەکان بۆ بیابانەکانی خوارووی عێراق و بەردەوامی کوشتن و برین و پڕکردنی زیندان و گرتووخانەکان و لە سێدارەدانی هەزاران کورد تا دەگاتە بەکارهێنانی گازی کیمیایی هەموو نیشانەن بۆ ئەو مەبەستە گڵاوەی بەعسیە رەگەز پەرستەکان.

سەرەڕای ئەوەی دەیان ساڵە جەنگی رژێمە کۆنەپەرست و رەگەزپەرستەکانی عێراق بەردەوامە دژی گەلی کورد و بزووتنەوە شۆڕشگێڕییە ئازادیخوازیەکەی، هەشت ساڵە جەنگێکی تریش - جەنگی ئێران و عێراق - قورسایی خۆی خستۆتە سەر کوردستان و لەم چەند ساڵەی دواییدا کوردستانی کردووە بەیەکێ لە گۆڕەپانە گەرمەکانی خۆی و نەک تەنیا پریشکی ئاگرەکە بەر کوردستان دەکەوێ، بەڵکو زۆر ناوچەی کوردستان بەهۆی ئەم جەنگە ناڕەوا و وێرانکارییەوە بووە بە دۆزەخ و تەڕ و وشکی پێکەوە سووتاندووە، وەک چۆن حاجی ئۆمەران و پێنجوێن دوا ناوچەی کوردستان نەبوون کە بەو ئاگرە هەڵقرچێن، هەروەها هەڵەبجەش دوا وێرانەخاک نابێت.

رژێمی دیکتاتۆری بەعسیەکان هەمیشە هەوڵ دەدات کە دەنگوباسی جەنگی یەکەم ... جەنگی رژێم بۆ قەلاچۆکردنی گەلی کورد داپۆشێ و وا لە جیهان بگەیەنێ کە لە عێراقدا بەپێچەوانەی هەموو پارچەکانی تری کوردستان زۆر لە مێژە کێشەی کورد بە برایانە و ئاشتیانە چارەسەرکراوە .... بەلاّم کە لە ژێر فشاری رووداوەکاندا ناچار دەبێ باسی شۆڕشی ئازادیخوازانەی ئیمڕۆی کوردستان بکات کە خاوەنی هەزاران شەهید و بریندارە، زۆر بە ئاسانی دەیکات بە پاشکۆ بۆ ئەرتەشی ئێران و وەک هەندێ ناپاک و خۆفرۆش ناویان دەبات.

کوردستانێکی داگیرکراوی پەرت و بڵاوی دوژمن زۆر و گەلێکی چەوساوە و بن دەست و کەم دۆست لەژێر ئاگربارانی دوو جەنگدا دەژی. کۆتایی هێنان بەم دوو جەنگە هیوا و ئاواتی هەموو کوردە، بەلاّم هەر یەکەیان بارو زرووفی مێژوویی و خاسیەت و هەل و مەرجی خۆی هەیە بۆ کۆتایی پێ هێنان.

تەواو بوونی جەنگی نێوان ئێران و عێراق ئەوە ناگەیەنێ کە ئیتر رژێم واز لە جەنگی رەگەزپەرستانەی خۆی دەهێنێ دژی کوردستان، یان گەلی کورد دەستبەرداری داخوازییە رەواکانی خۆی دەبێت و واز لە درووشمەکانی خۆی دەهێنێت.

بەپێی مێژوو، بزووتنەوەی ئازادیخوازی گەلەکەمان بەر لە هەڵگیرساندنی جەنگی ئێران و عێراق هەبووە و خاسیەت و داخوازیی تایبەتیی خۆی هەیە و دوای تەواو بوونی ئەم جەنگەش - بەهەر شێوەیەک بێ - هەر دەمێنێ، تا چارەسەرێکی ئەو بار و دۆخ و زرووفە دەکرێت کە بووە بەهۆی درووست بوونی ئەو بزووتنەوەیە ، کە ئەوەش ئەمڕۆ بەم شێوەیە خۆی دەنوێنێ.

١- رووخاندنی رژێمی فاشیی سەددام حسەین.

بەتاقیکردنەوە سەلمێندراوە کە ئەو رژێمە لەبەر رەگەزپەرستێتی و دیکتاتۆرێتی ناتوانێ چارەسەری «ئاشتییانەی کێشەی گەلی کورد بکات ... لە نێوان کورد و ئەو رژێمەدا، نەک تەنیا ناکۆکی ناتەبایی هەیە، نا، بەڵکو جەنگی مان و نەمانە ... تا ئەو رژێمە هەبێ بوونی کورد وەک گەل لەسەر خاکی خۆی لەمەترسیدا دەبێت. واتە پاش تەواوبوونی جەنگی ئێران و عێراقیش ئەگەر ئەو رژێمە مایەوە، ئەم درووشمە هەر دەمێنێ.

٢- دامەزراندنی حکوومەتێکی دیموکراتی لە عێراقدا کە بتوانێ دان بنێ بە مافی خۆبڕیاردانی چارەنووسدا بۆ گەلی کورد لە کوردستانی خوارووددا...

لەبەر ئەوەی بزووتنەوەکە بەر لە هاتنی رژێمی بەعسییەکان هەبووە و تەواو بوونیشی بەند نییە بە کۆتایی هێنان بە رژێمەکەیان و هاتنی رژێمێکی تر ... چونکە داخوازیی گەلی کورد تەنیا ئاڵ و گۆڕکردنی شێوە و روخساری سەرانی رژێم نییە، تا ئامانجەکانی بزووتنەوەکە نەهێنرێتە دی لەسەردەمی هەر جۆرە رژێمێکدا بێ.

بێگومان شۆڕشی کورد هەر بەردەوام دەبێ.

www.arsivakurdi.org

شۆڕشگێر و دژ بە فاشیستی کردبو کە دژی ئەو زوڵم و زۆرداریيانە چالاکی بنوێنن.

شایانی باسە کە دوا بەدوای کودەتا سەربازیەکەی ١٢/ئەیلول/١٩٨٠ لە تورکیادا رۆژ بە رۆژ ژمارەی زیندانییە سیاسیەکان لە زیاد بوندان، بە تایبەتی لە کوردستاندا، کە رژێمە فاشییە سەربازییەکە دڕندانە بەرەنگای بچوکترین چالاکی کورد دەبێتەوە.

زیندانە بەدناوەکانی دیاربەکر، وەک قەسابخانەکانی موسڵ و کەرکوک و ئەبوغریب دەزگایەکی ترە بۆ سەرکوتکردنی گەلەکەمان... تا ئێستا دەیان خەباتگێری کورد یان لە ژێر ئازار و ئەشکەنجە دا یان بە لە سێدارەدان لەو زیندانانەی دیاربەکر دا شەهید بوون، تا ئیمرۆش سەدان بەڵکو هەزاران مرۆڤی شۆڕشگێر و پێشکەوتنخواز لەناو ژورە تاریکەکانی زیندانەکانی دیاربەکر دا بە هیوای هەڵاتنی رۆژی ئازادی لەگەڵ زڕەی زنجیر و لەناو ئازار و ئەشکەنجە و ژان دا دەژین.

بەرامبەر هەڵسوکەوتی نامرۆڤانەی ئەو فاشیانەی تورکیا هیچ کاتێک زیندانییە سیاسیەکان بێ دەنگ نەبون و بەردوام بۆ ریسواکردنی رژێمی سەربازی مانیان گرتوە و لەم رێگەیەدا زۆر قوربانیان بەخت کردوە... هەر بۆ نمونە رۆژی ١٩٨٤/١/٦ ئاگر بەردرایە بەشێکی زیندانی دیاربەکر، لە ئەنجامدا، پانزە کورد بە ئاگر شەهید بوون. دوای ئەوەش سەربازەکان هێرشیان بردە سەر زینداکە و کەوتنە گوللە بارانکردنی کوێرانەی زیندانییە سیاسیەکان هەشت کوردی شۆڕشگێڕ و ئازادیخوازیان شەهید کر کە یەکێک لەوان شەهید «نەجمەدین بیوکایا»ی نەمر بوو کە وەک پێشمەرگەیەکی دڵسۆز هاوبەشی خەباتی بزوتنەوە ئازادیخوازیەکەمانی کردبو لە کوردستانی عێراق و ئێران.

هەروەها لەو گوللە بارانکردنە دا پتر لە پانزە زیندانیی تر بریندار بو بوون.

دوا بە دوای ئەو کارەساتانە ٤٣ چل و سێ زیندانیی مەرجیان کرد ئەگەر داخوازییەکانیان جێبەجێ نەکرێ تا مردن نانناخۆن. لە ٢/ئازار/١٩٨٤ تێکۆشەر «جەمال ئارات» کە پتر لە مانگێک دەبوو نانی نەخوارد بوو بەبرسێتی شەهید بوو.

تێبینی:-

بۆ نوسینی ئەم بابەتە سود وەرگیراوە لە:

١- رۆژنامەی ئارمانج ژمارە ٧٧. ٧٨. ٨٠

٢- گۆڤاری پێشەنگ ژمارە ٥/ نیسانی ١٩٨٤

کوردستان لەژێر ئاگربارانی دوو جەنگدا

بڕیار

لە سەرەتای دامەزراندنی دەوڵەتی عێراق و بەزۆر پێکەوەلکاندنی بەشێکی کوردستان بەو وڵاتە دەستکردەوە کێشەی گەلی کورد هەمیشە و بەردەوام یەکێک بووە لە کێشە سەرەکی و بنەڕەتیەکانی ئەم وڵاتە ... کە تا ئێستا لە ئاسۆدا هیچ چارەسەرێکی وا رەچاوناکرێ بۆ کۆتایی هێنانی یەکجارەکی بەو بارە سەخت و دژوارە و بەو ململانێ خویناوییە درێژخانەیەی کە ئەو کێشەیە هێناویەتە کایەوە.

پێکەوە لکاندنی بەشی خواروی کوردستان بە عێراقەوە، چەندین هۆی تایبەتیی خۆی هەیە، کە مەسەلەی بوونی نەوت لە کوردستاندا بەلای وڵاتە کۆلۆنیالیەکانەوە بەتایبەتی بەریتانیا و فەرەنسا گرنگترین هۆی ئەو کارە بوون. تا ئیمرۆ حکومەتە یەک بەدوای یەکەکانی عێراق زۆر بە چاکی پیلانەکانی ئەو وڵاتە ئیمپریالیستانە جێ بەجێ دەکەن کە ناوچەکەیان بە جۆرێک دابەش کردووە کە بە ئاسانی نەتوانێ سەربەخۆیی راستەقینە بەخۆیەوەببینێ.

سەرجەمی رژێمەکانی عێراق کە هەر بە دەستی چینی بۆرژوا و مشەخۆرەکانی سەر بەنەتەوەی سەردەستە بوون، بەبێ دریغی کردن گشت توانایان بەکارهێناوە بۆ کپ کردنی هاواری ئازادی لە گەرووی گەلی کوردی ژێردەستە و چەوساوەدا.

لە بەرامبەر زوڵم و زۆرداری و زۆرەملێیدا، بۆ گەیشتن بە ئازادی و یەکسانی، زنجیرەیەک راپەڕین و شۆڕشی یەک لە دوای یەک لە کوردستانی عێراقدا بەرپاکراوە، وەک شۆڕشەکانی شێخ مەحموود، شۆڕشەکانی بەرزان، شۆڕشی ئەیلول و شۆڕی ئێستای کوردستان. واتە لەو کاتەوە ئەم دەوڵەتە نوێیە لەلایەن وڵاتە کۆلۆنیالیەکانەوە بەسەر دانیشتواندا سەپێنرا ... لە کوردستانی خواروو بەردەوام ئاگری جەنگ لە کڵپە سەندندا بووە دژی گەلی کورد لە لایەن بۆرژوای نەتەوەی سەردەستە، کە بۆ چەوساندنەوە و لێدانی چینە هەژار و رەنجدەرەکانی سەر بە نەتەوەی خۆشی

www.arsivakurdi.org

٢- بتوانن لەگەڵ یەکتر و لەگەڵ کەس و کارەکانیان لە کاتی سەر لێدانیان بە کوردی قسە بکەن.

٣- دیاری کردنی ماوەی سەر لێدانیان و کەم نەکردنەوەی ئەو ماوەیەی بۆیان دیاری کراوە.

٤- ڕێگا دان بە هێنانە ناوەوەی ڕادیۆ و کتێب و ڕۆژنامە و گۆڤار.

لە ٢٩/کانونی دوەمی ئەم ساڵدا ٤٠٣ کەس لە زیندانییەکان مانیان گرت لە نانخواردن، کەس و کارەکانیان و هاو وڵاتیان لە دەرەوەی زیندان بۆ هاوکاری کردن لەگەڵ مانگرتوەکان چالاکانە کەوتنە کار کردن و ڕایانگەیاند کە ئەگەر زوڵم و زۆرداری دژی زیندانیەکان ڕانەگیرێ ئێمەش لە بەردەم زیندان و دائیرە ڕەسمیەکاندا دەست دەکەین بە خۆپیشاندان و مانگرتن.. دوا بە دوای ئەوانیش زیندانیە سیاسیەکانی زیندانی مەدەنی دیاربەکر و زیندانیەکانی ئاگری و مەلاتیە و مەتریس و ئەسکیچەهیر بۆ هاوکاری دەربرین لەگەڵ مانگرتوەکان دەستیان کرد بە مانگرتن.

هەروەها نوێنەرانی(SHP) لە ماردین و دیاربەکر بۆ پشتگیری کردن لە داواکارییە ڕواکانی زیندانیەکان لە بارەگای (SHP) لە دیاربەکر مانیان گرت لە نانخواردن. حکومەتی فاشی تورکیا دژی ئەو دوو نوێنەرە کەوتە پڕوپاگەندە کردن و بۆ ترساندنیان بۆمبایەک فڕێ درایە بارەگاکەیان..

ئەمجارە جۆنتای فاشی ناچار بوو کە داواکارییەکانی زیندانیەکان قبوڵ بکات کە ئەوەش گەورەترین دەست کەوت بوو بۆ زیندانیەکان بە تایبەتی لە دوای کودەتا عەسکەرییەکەی ١٢/ ئەیلولی/١٩٨٠ تا ئیستا.

ئەمجارەش لەم مانگرتنە دا خەباتیگێری کورد (م. ئەمین یافوز) لە برسا شەهید بوو، کە خۆی فەرمانی لە سێدارەدانی بە سەردا درابو، زیاتر لە یانزە خەباتگێری تر لە بەر توش بونی نەخۆشی کە بە هۆی مانگرتنەکەوە توشیان بوو برانە نەخۆشخانە.

دوای بەدەست هێنانی ئەو سەرکەوتنە گەورەیە، فاشیەکانی تورکیا بۆ تۆڵە سەندنەوە (٤٠) چل زیندانی سیاسیان لە دیاربەکرەوە بە زۆرەملێ گواستەوە بۆ زیندانەکانی عێنتاب و ڕوها... ئەمجارەش زیندانیەکانی دیاربەکر بۆ ناڕەزایی دەربرین بەرامبەر ئەم کارە ناڕوایە لە ٧/ ئازارەوە بۆ ماوەی سێ ڕۆژ مانیان گرت.

جارێکی تر لە ٥/ نیسانی ئەمساڵدا (١٢٧) زیندانیی سیاسی زیندانی مەدەنی دیاربەکر دەستیان کرد بە مانگرتن لە نانخواردن... ڕۆژ بە ڕۆژ ژمارەی مانگرتوەکان ڕوو لە زیادی بوو تا گەیشتە (٣٥٠) کەس.

Foto: Armanc/Diyarbekir

ئەمجارەش لە دەرەوەی زیندان کەس و کاری زیندانییەکان و هاو وڵاتیان بە گەرمی پشتگیریان لە مانگرتنەکە کرد و ڕۆژی ١٨/ نیسان لە بەردەم زیندانەکەدا مانیان گرت و بینای زیندان و عەدلیەی دیاربەکریان بەردەباران کرد. پۆلیس ٢٧ کەسی گرت کە ٢٥ کەسیان ئافرەت بوون... دیسان زیندانیە سیاسیەکانی زیندانی عەسکەری دیاربەکر بۆ هاوکاری کردن لەگەڵ زیندانیەکانی زیندانی عەسکەری دوو ڕۆژ نانیان نەخوارد ڕۆژی ١٩/ نیسان لە بارەگاری (SHP) ٤٨ کەس مانیان گرت و نیقابەی (پیترۆل- ئیشی) و (یۆل- ئیشی) هاوکاری خۆیان دەردەبری لەگەڵ مانگرتوەکان. مانگرتنەکە تا ٢٠/ نیسان بەردوام بوو.. ئیتر کەس و کاری زیندانیەکان کە بەو بۆنەیەوە گیرابون بەردران و بەڕێوەبەری زیندان ڕایگەیاند کە داخوازیەکانیان جێبەجێ دەکەن.

لە ڕۆژی مانگرتنەکەشدا کۆمیتەی زیندانییە مانگرتووەکان بەیاننامەیەکی پێنج لاپەرەیی بلاوکردەوە سەبارەت بە هۆیەکانی مانگرتنەکە و بۆ ئاشکرا کردنی داخوازییەکانیان و بۆ ریسواکردنی ڕژێمی فاشی تورکیا کە بە درۆ و دەلەسە لافی دیمۆکراسی لێ دەدات و دەیەوێ بە بێژنگ بەری خۆر بگرێ... لە بەیاننامەکەیاندا داوایان لە گشت هێز و لایەن و کەسانی پێشکەوتوخواز و دیمۆکراسی و

www.arsivakurdi.org

Foto: Armanc/Diyarbekir

مانگرتنی زیندانییە سیاسییەکانی دیاربەکر

چالاک

* دوای چەند جار مانگرتن رژێمیان ناچار کرد هەندێ لە داواکارییەکانیان جێبەجێ بکات.
* کەس و کاری زیندانییەکان و هاووڵاتیان پشتگیری مانگرتنەکەیان کرد.
* سێ ئافرەت لە بەردەم سەرای دیاربەکر دا بۆ ناڕەزایی دەربڕین دژی رژێم ئاگریان بەردایە خۆیان.

لە ١٠/ ئایاری ئەم ساڵدا ٣٧٤ زیندانیی سیاسی لە زیندانە بەدناوەکەی دیاربەکر دا بۆ جارێکی تر کەوتنە مانگرتن لە خواردن. چونکە دەستەڵاتدارە عەسکەرییەکان خەریکی جێبەجێ کردنی پیلانێک بوون بۆ پوچەڵ کردنەوەی ئەو دەستکەوتانەی زیندانییەکان لە مانگرتنەکەی دوو مانگ لەوە و بەریان بە زۆر بە دەسیان هێنا بوو.
کەس و کاری زیندانییەکان و ژمارەیەکی زۆر لە هاوڵاتیانی شاری دیاربەکر ڕۆژانی مانگرتنەکە زۆر بەگەرمی پشتگیری زیندانییەکانیان کرد.
١٦/ ئایار/١٩٨٨ سێ ئافرەت «سالحە شەنەر، رەحمە شاهێن و ئافرەتێکی تر» بۆ ناڕەزایی دەربڕین بەرامبەر زوڵم و زۆری رژێمی فاشی تورکیا دەرهەق بە زیندانییە سیاسییەکان و بۆ ڕاکێشانی سەرنجی ڕای گشتی تورکیا و جیهان لە بەردەرکی سەرای دیاربەکر دا ئاگریان بەردایە گیانی خۆیان، دوای ئەوەی خەڵکەکە بە فریایان کەوتن و لە مردن رزگاریان کردن.. لە بری ئەوەی ببرێن بۆ نەخۆشخانە و تیمار بکرێن، پۆلیس ئەوانیشی بەرەو گرتوخانەکان راپێچ کرد.. هەر ئەو رۆژە ئەمجارەش فاشییەکان لە بەردەم داواکارییە رەواکانی زیندانییەکاندا ملیان کەچ کرد.

ئاوڕ دانەوە:-

زیندانییە سیاسییەکانی ناو زیندانی عەسکەری دیاربەکر بۆ بەدەست هێنانی هەندێ مافی مرۆڤایەتی خۆیان چەند جارێک لە ناو زیندانەکەیانەوە مانیان لە نان خواردن گرتوە و بەرامبەر زوڵم و زۆرداری و رەفتاری فاشیانەی دەستەلاتداران دەنگی بێزاری و نارەزاییی خۆیان بەرز کردۆتەوە و ژیان و چارەنوسی خۆیان خستۆتە مەترسییەوە.. چەندەها قوربانیان داوە و بە خوێنی گەشیان توانیویانە هەندێ لەو مافە بنەڕەتیانەی مرۆڤ بەدەست بێنن وەک:-

١- بە ئارەزو ئەشکەنجە نەدرێن و زوڵم و زۆریان لێ نەکرێت.

www.arsivakurd.org

عێراق» ی دەرسکێ، ئەوەش بۆخۆی بەرهەمی ئەو پێکهاتنە گشتییەی دوو ساڵانی دوایی‌یە و تەئکیدی ئەوەشە کە بەرە چەکێکی بە راست گەڕاوی کاریگەرە بۆ بەرگرتن و رووخاندنی رژێمە سەرکوتکەرەکان....

گیانی بەرەیی راستەقینە دەتوانێ ئەو کەلێنانە بگرێ کە دوژمن دەیەوێ سوودیان لێ وەرگرێ و پیلانە گڵاوەکانی بە هۆیانەوە جێبەجێ بکات. بەر لە هەر شتێکیش، خەباتی بەرەیی لە هەل و مەرجی ئەمڕۆدا، چوارچێوەی هەرە باڵایە کە یەکێتی بزووتنەوەی ئازادیخوازی کورد لە دەرێ و نێوخۆدا بەرجەستە بکات و دەنگی یەکگرتوو و هێزی راستەقینەی لەبەرچاوی هەموان بەدیارخات...

ئیمڕۆ ئەو هەلە بەوە گەیشت کە هەموان لەسەر پرۆگرام و پێرەوی نێوخۆی رێکەون کە لە بەرایی ئەرکەکانی‌دا ئەوە دیاری کراوە کە هەوڵ دەدات بۆ زەمینە خۆشکردنی بەرەیەکی نیشتمانی فراوانی عێراقی بۆ رێکخستن و بەگەڕخستنی وزەو توانای گەلی عێراقیمان بە هەموو نەتەوە و بەرە و لایەن و هێزێکی نیشتمانی بەرەنگارەوەبووی دیکتاتۆری فاشی و شەڕخواز، بۆ رووخاندنی رژێمی دیکتاتۆری و دامەزراندنی حکومەتێکی ئیئتلافی نیشتمانی و دیموکراسی کە دەسبەری بەدیهێنانی مافەکانی گەل و ئازادییە دیموکراتیەکانی بێ و هەموو مافە نەتەوایەتییە رەواکانی گەلی کوردیش مسۆگەر بکات.

بەرە لەسەر بناغەی چارەسەری ئاشتیانەی رەوای مەسەلەی کورد لە کوردستاندا بۆ کۆتایی هێنان بەو جەنگی لەنێوبردنە رەگەزپەرستانەیەی تاقمە فاشییەکەی رژێم بەسەر گەلی کوردیاندا سەپاندووە تێدەکۆشێ.

تاقمە دیکتاتۆریە فاشییەکە و دەزگاکانی راگەیاندنی سەر بە ئیمپریالیزم لە هەوڵی ئەوەدان کە مەسەلەی رەوای گەلەکەمان بە جەنگی ئێران و عێراق چەواشە کەن و داپۆشن. لە کاتێکدا کە جەنگی شۆڤێنیانەی دژبە گەلەکەمان لە جەنگی ئێران و عێراق جوێیە و تا بەدەست خستنی ئامامجە رەواکانی هەر بەردەوام دەبێت.

چارەسەری مەبدەئی و راستەقینەی مەسەلەی کورد ناکرێ، تەنیا بەدەست خستنی مافی دیاریکردنی چارەنووسی خۆی نەبێت، بەوەی کە ئەوە چارەسەری شۆڕشگێڕانەی بنەڕەتی و رەوای ئەو مەسەلەیەیە.

بە بەرچاوگرتنی هەل و مەرجی مێژوویی و کۆمەڵایەتی، بەرە بۆ مافی دیاریکردنی چارەنووسی گەلی کورد لە کوردستانی عێراقدا و بەکارهێنانی گشت مافە نەتەوایەتییە رەواکانی بە پێی باری هەڵکەوت و بۆ نەهێشتنی چەوساندنەوەی نەتەوایەتی گەلی کورد و کەمایەتییە نەتەوەییەکان و پێمانەوەی سیاسەتی جیاخوازیی نەتەوایەتی و ئایینی و تایەفەیی تێدەکۆشێ ..

بەرەی کوردستانی عێراق بۆ کۆتایی هێنان بە جەنگی ئێران و عێراق و سزادانی ئەو تاقمە دیکتاتۆرییە، وەک تاوانباری جەنگ، تێدەکۆشێ و خەبات دەکات بۆ بەرقەرارکردنی پەیوەندی دۆستانەی هاوسێیەتی و پتەوکردنی هاوکاری نێوان هەردوو گەلەکە دژی ئیمپریالیزم و زایۆنیزم و کۆنەپەرستی و بۆ مسۆگەرکردنی ویستی گەلی عێراق لە هەڵبژاردنی خۆویستی ئازادانەی رژێمی سیاسی و کۆمەڵایەتی خۆی ...

بەرە هاوکاری تەواوی خۆی رادەگەیەنێ لەگەڵ راپەڕینی مەردانەی جەماوەری فەلەستینی کلۆپە سەندوو لە بەرەی رۆژئاوا و کەرتی غەززەی داگیرکراو...

رۆڵە بەشەرەفەکانی کوردستان: ئەمە بەرەی ئێوەیە

ئیمڕۆ مژدەی پێکهاتنی بەرەی تێکۆشانی کوردستانیتان دەدەینێ کە بۆ یەکخستنی هێزەکانی پێشمەرگە و دەزگاکانی شۆڕش تا سەرکردایەتی بزووتنەوەی ئازادیخوازیی کورد بکات، کە دەمێکە لە خەباتدان. بۆ ئازادی نەتەوەییتان و ئازاد بوونتان لە چەوساندنەوەی نەتەوایەتی و لەناوبردنی کارەساتەکانی ئەو شەڕە چەپەڵە و رزگارکردنی کوردستان لە بەعەرەبکردن و سڕینەوەی سیمای نەتەوایەتی و لە پێناوی ئازادی و پێشکەوتنی کۆمەڵایەتیدا بانگتان دەکەین کە لەدەوری بەرەکەتان گرد ببنەوە و لە خۆتانی بگرن و وزە و توانا و هەست و نەستتانی بدەنێ. ئەمەش ئەو مەرجەیە کە دەبێ برەخسێندرێ بۆ سەرکەوتنی ویست و خواستەکانتان.

بەرەو بەشداریی فراوان و کاریگەر، لە هەموو بوارەکانی خەباتدا، بۆ بەدیهێنانی ئەو ئامانجەتان هەنگاو هەڵبێنن کە دەیان هەزار قوربانیتان بۆ داوە.

٢ی ئایاری ١٩٨٨

www.arsivakurd.org

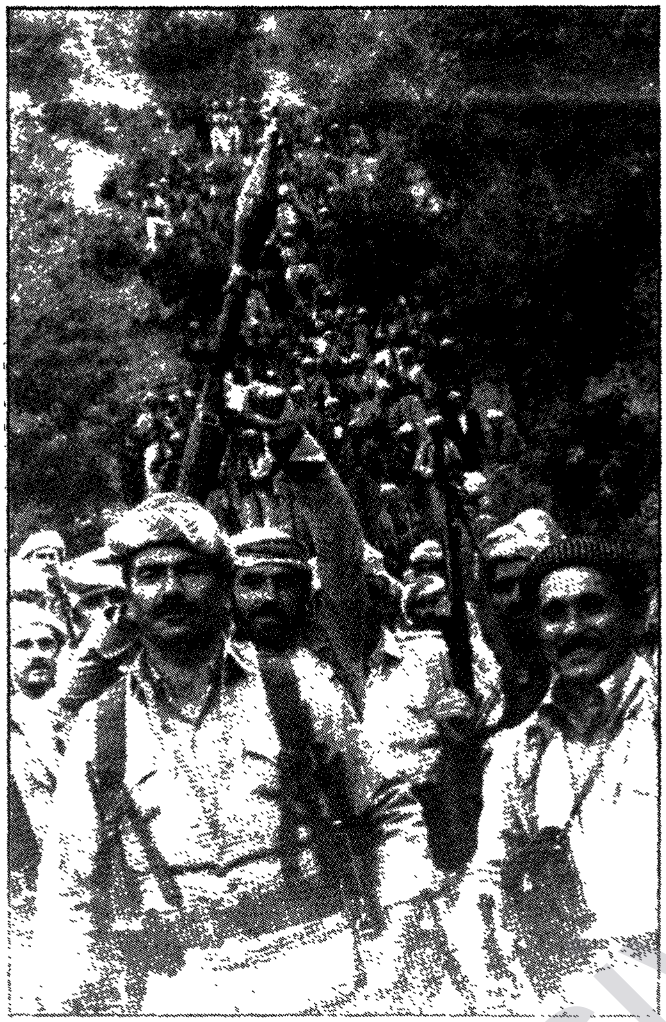

Foto: Ji Kurdistan Press

نێوان هەردوو وڵاتی دراوسێ (ئێران و عێراق).
٤- مسۆگەرکردنی مافە نەتەوایەتییە ڕەواکانی گەلی کورد لەسەر بناغەی فیدرالی.
٥- بەرگری کردن لە کەمایەتییە نەتەوایەتی و ئاینییەکان و خەباتکردن بۆ هێنانە دی مافە رۆشنبیری و ئیدارییەکان.

ئەمجارەش لە ٢/ئایاری ئەمساڵدا بەیاننامەی دامەزراندنی بەرەی کوردستانی عێراق بڵاوکرایەوە.

لەم بار و زرووفە سەختەی ئێستای کوردستاندا کە داگیرکەران تەڕ و وشک پێکەوە دەسووتێنن و سیاسەتی بنەبڕکردنی گەلەکەمان و وێران کردنی شار و گوندەکان و چۆڵکردنی نیشتمانەکەمانیان گرتۆتە بەر و بە کوشندەترین ژەهری کیمیایی هەزاران بێ تاوان شەهید دەکەن .. لەم بار و زرووفەدا کە کوردستان کەوتۆتە نێو دوو بەرداشی جەنگە وێرانکەرەکەی ئێران و عێراق، هەر هەنگاوێکی راست ئاسۆیەکی روونکتر دەردەخات و ترووسکایی و هیوا و گەشبینی دەخاتە نێو دڵی دڵسۆزانی بزووتنەوە ئازادیخوازەکەمان ...

پارتیە خەباتگێڕەکانی کوردستان بە گەیشتنیان بەو ئامانجە پیرۆزە ئەرکێکی مێژوویی گرنگی سەرشانی خۆیان بەجێ هێناوە.

چەند بڕگەیەک لە بەیاننامەی بەرەی کوردستانی عێراق

لەبەر هەستی لێپرسینەوەی مێژوویی بەرامبەر چارەنووسی گەلی کوردمان و مەسەلە ڕەواکەی و لە دەرک کردن بە پێداویستەکانی خەباتێکی سەرکەوتووانەبۆ جۆشدانی وزە و تواناکانی گەلەکەمان، حیزبە تێکۆشەرەکانی سەر گۆڕەپانی کوردستان «پارتی سۆسیالیستی کورد،(پاسۆک)، یەکێتیی نیشتمانی کوردستان، حیزبی شیوعی عێراق، پارتی دیموکراتی گەلی کوردستان، حیزبی سۆسیالیستی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان لە کۆتایی نیسان و سەرەتای ئایاری ١٩٨٨دا کۆبوونەوە و چۆنییەتی یەکخستنی تێکۆشانی دژ بە فاشییەت و جەنگیان خستە بەر باس و گەیشتنە بڕیارە مێژووییەکەیان بە دامەزراندنی «بەرەی کوردستانی عێراق»ی تێکۆشەر، وەک ئامرازێکی تاقیکراوە بۆ ڕێبەرایەتی بزووتنەوەی ئازادیخوازی کورد، بەیەکخستنی هێز و دەزگاکانی شۆڕشەکەی و لە پێناوی بەرەنگاربوونەوەی ڕژێمی دیکتاتۆری و زەبروزەنگی هەمەلایەنەی بەرامبەر گەلی عێراق بە گشتی و بەرامبەر گەلی کورد بە تایبەتی.

لەنێو دار و پەردووی کاولکراوی کوردستانی عێراقەوە، هیوای گەورە دەتریسکێتەوە کە لێوەی «بەرەی کوردستانی

www.arsivakurdi.org

شەهید و شۆڕش وردە وردە کاڵ دەبۆوە ... خەڵکێکی زۆری خاوەن تواناو و وزە لە شۆڕشەکە تەکینەوە، زیادە ڕۆیی نییە گەر بوترێ زیادبوونی جاش لە کوردستانا بەو شێوە بێ وێنەیە (جگە لە هۆکاری جەنگی ئێران و عێراق) ئەو پەرت و بڵاوی و براکوژی و هیوا براوییەش دەوری خۆی تیا بینیوە.

نەبوونی تەبایی و بەرەیەکی کوردستانی لە کوردستانی خوارووا بووە هۆی دروست بوونی چەند بەرە و هەڤگرتنێکی جۆراوجۆری دژ بەیەک کە لە بری خەباتی هاوبەش، دژی ڕژێمی دیکتاتۆری، زۆر جاران کوردستان بووە بە گۆڕەپانی یەکلایی کردنەوەی ناکۆکییەکان و خوێنی پێشمەرگەی بە ناهەق تیا کراوەتە کاسەوە ... لەجۆرە بار و زروفێکی وا ئاڵۆزدا دەشێ زۆر هەل و ڕێکەوتی مێژوویی بەخۆڕایی لەدەست بدرێ و سوودیان لێ وەرنەگیرێت.

لە کۆمەڵگای کوردەواری ئێمەدا کە ئیمرۆ چەند پارتی و ڕێکخراوی سیاسی و شۆڕشگێڕ هەیە کە هەندێ جار خاوەن بیروڕا و بۆچوونی جیاوازن، بۆ گەیاندنی بزووتنەوەکە بە ئامانجە ڕەواکانی زۆر ئاساییە کە لە هەندێ حاڵەتدا ناکۆکی لاوەکی لە نێوانیاندا هەبێت، لە کاتی نەبوونی تەبایی، نەبوونی بەرەیەک، بۆ ئەوەی سەر بۆ یەکتر دانەنەوێنن و هەر یەک بۆچوونی خۆی بسەپێنێ، وا ڕوو دەدات کە پەنا ببرێتە بەر دوژمنان و داگیرکەران بۆ لێدان و سەرکوتکردنی لایەنەکەی تر. بەڵام لە چوارچێوەی بەرەیەکی یەکگرتوودا دەشێ بەئاسانی بە شێوەیەکی برایانە، بە گیانی لەخۆبووردنەوە ئەو گیروگرفتە لاوەکییانە چارەسەر بکرێن و زاڵ نەکرێن بەسەر ناکۆکییە سەرەکییەکەدا کە لە نێوان دوو هێزی ناهاوتای دژ بە یەکدایە، واتە هێزی سەرجەمی بزووتنەوە ئازادیخوازیەکەمان و هێزی دوژمنە داگیرکەرەکان، کە دەبوایە هەر لە سەرەتای هەڵگیرساندنی ئەم شۆڕشە نوێیە گشت تواناکان بەرەو ئەم ئارمانجە ئاراستە بکرانایە.

یەکێک لە هەرە گیروگرفتە مەزن و ئاڵۆزەکانیش کە دووچاری بزووتنەوەکەمان ببوو، مەسەلەی داڕشتنی درووشم بوو، کە دامەرزاندنی ئەم بەرەیە مژدەی چارەسەرکردنی دەدات. بزووتنەوەیەکی ئازادیخوازی بەرفراوانی وەک بزووتنەوەکەمان کە خاوەنی دەیان هەزار شەهید و هەزاران گوندی سووتاو و جۆرەها قوربانیی ترە پێویستی بە درووشمێکی واقیعی و مەوزوعیە کە دەربڕی هەست و ویستی گەلی کورد بێ و بە شێوەیەکی زانستی ڕوون بکرێتەوە و بواری «تأویل» کردنی تیا نەهێڵدرێتەوە کە بەپێی شوێن و کات و بەرژەوەندی کاتی و تایبەتی هەندێک لایەن یان هەندێک کەس ملی پێ لار بکرێتەوە.

دوای ئەو تاقیکردنەوە تاڵانەی ساڵانی پێشوو کە دەشێ بەتەواوی پەندیان لێ وەربگیردرێت و ڕێگا نەدرێت بە دووپات بوونەوەیان و چی تر کوردستان نەکرێ بە تاقیگە، دوو ساڵ زیاترە ئاشتبوونەوەی گشتی هەیە لە نێوان حیزبە سیاسییەکانی کوردستاندا ... لەو کاتەوە چەندین کۆبوونەوەی سیاسی نێوان سەرکردایەتییەکان و چالاکیی شۆڕشگێڕی هاوبەش ئەنجام دراون و نەخشە کێشراوە بۆ دامەزراندنی ئەم بەرە کوردستانییە چاوەڕوانکراوە. لە ٣٠ تەمموزی ١٩٨٧دا بەیاننامەیەکی پێنج قوڵی گرنگ

Foto: S. Zaxoyi

بڵاوکرایەوە سەبارەت بەم مەسەلەیە کە تیایدا نووسرابوو «لە کۆبوونەوەکەماندا گەیشتینە ئەوەی کە پێویستە بەرەی کوردستانی دابمەزرێندرێ» تا لە پێناوی ئەم ئامانجە نیشتمانییە پیرۆزانەدا کار بکات:

١- کارکردن بۆ دامەزراندنی بەرەیەکی نیشتمانی لە عێراق.

٢- ڕوخاندنی ڕژێمی فاشی ڕەگەزپەرست و دامەزراندنی ڕژێمێکی نیشتمانی لە عێراقدا کە وڵات بخاتە سەر ڕێی بەرەوپێشەوە چوونی کۆمەڵایەتی و بیخاتە ڕیزی پێشەوەی بەرهەڵستکارانی ئیمپریالیزم و زایۆنیزم و کۆنەپەرستی.

٣- کۆتایی هێنان بە جەنگ و بەدیهێنانی ئاشتیی ڕەوا لە

www.arsivakurdi.org

بەرەی کوردستانی لە عێراق

هەنگاوێکی نوێ بەرەو رێگای راستی خەبات

ئامادەکردنی دابان

پاش هەرەسەکەی شۆڕشی ئەیلول، لە کوردستانی خواروو، زۆر گۆڕانکاری روویداوە و کێشە رەواکەمان لەم پارچە داگیرکراوەی نیشتمانەکەماندا لەبەر چەندین هۆکاری خۆیی و بابەتی دووچاری گەلێک باری ناهەموار بووە، کە وەک نەخۆشی گەر چارەسەر نەکرێن لە ناوەوە شۆڕشەکە دادەڕزێنن و پوچەڵی دەکەن.

دامەزراندنی بەرەی کوردستانی کە ئاواتی چەند ساڵەی جەماوەری رەش و رووتی کوردستانە، هەنگاوێکی مێژوویی و دروستە بۆ سەرکێشی کردنی بزوتنەوە ئازادیخوازەکەمان و دوورخستنەوەی لە ئیحتمالی دووبارەبوونەوەی ئاشبەتاڵ و سەرگەردانی و ماڵوێرانی و کۆست کەوتنی زیاتر.

لە کاتی نەبوونی پارتێکی پێشرەو یان سەرکردەیەکی میللیدا کە بتوانێ سەرتاپای خەڵکی بە لای خۆیدا رابکێشێ، بوونی چەند پارتێک کە خاوەن بیروراو بۆچونی جیاوازن لە هێڵە گشتیەکان و دوائامانجدا یەکن، گەر لە بەرەیەکدا کۆببنەوە و هەر یەک بە ئازادی بۆ مەبەستە گشتیەکە خەبات بکات، کارێکی سروشتیە و لەلایەن هەندێ لە بزوتنەوە ئازادیخوازەکانی جیهانەوە بەسەرکەوتوویی تاقیکراوەتەوە ....

بە تێپەڕبوونی کەمتر لە ساڵێک، بە پێچەوانەی ویست و خواست و لاف و گەزافی دوژمنان، دوای هەرەسەکەی ساڵی ١٩٧٥، لەسەر چیاسەرکەشەکانی کوردستان جارێکی تریش بڵێسەی ئاگری شۆڕشی چەکداری بەرز بۆوە و هیوای ئاسۆیەکی نوێی بەخشی بە گەلی کورد ...

ئەنجام ئەوە بوو کە بۆچوون و بیروڕای جیاواز پێشکەش کرا بۆ چۆنیەتی شۆڕش و گەیشتن بە ئامانجەکانی و چارەسەرکردنی کێشەی کورد ...

چەندین هێز و حیزبی سیاسی دامەزرێندران ... بەڵام لەبەر نەبوونی بەرەیەک لە کوردستان کە بتوانی خەباتیان یەک بخات و لە چوارچێوەیدا چارەسەری ناکۆکیە لاوەکیەکان بکرێ، ماوەیەکی دوور و درێژی پڕ لە ژان و ئازار، ئاگر و ئاسن حەکەمی نێوان ئەو هێزە چەکدارانە بوو ... کوردستان کە لەلایەن داگیرکەرانەوە پارچەپارچە کراوە و لەلایەن خۆشمانەوە زیاتر لەت و پەت کراوە و هەر یەکە بەپێی توانا و دەسەلاتی خۆی لەو «زەوییە ئازادکراوانە»ی پاوان دەکرد و «خەبات»ی دەکرد، بەبێ رەزامەندی خۆی پێشمەرگەی هێزەکانی تر نەتوانن پێ بخەنە سنووریەوە ... بزووتنەوەکە وەک کەشتیی ناو گەرداو کەوتە ناو چەندین تاقیکردنەوەی تاڵ و سەخت و پڕ مەترسی کە لە هەموویان نالەبارتر و سامناکتر ئەو براکوژییە درێژخایەنە بوو کە سەدان پێشمەرگەی ئازا و دڵسۆز و بەوەفای کوردستان بەدەستی یەکتر خوێنیان رژا ... گەر هیچ هۆیەکی تریش نەبێت، تەنیا بۆ لەناوبردنی تارمایی رەشی براکوژی و دووبارەنەبوونەوەی بەفیڕۆدانی خوێنی پێشمەرگە بەدەستی پێشمەرگە پێویستیمان بە دامەزراندنی ئەم جۆرە بەرەیە هەیە کە ئاشکرایە هۆی تریش یەکجار زۆرە.

ئەو هیوا و رۆشناییەی سەرهەڵدانەوەی شۆڕش خستییە دڵی جەماوەرەوە لەبەر توندی و سەختی و ناڕەوایی شەڕی براکوژیدا کز و بێ شەوق دەبوو... بێ بڕوایی تەشەنەی کرد... ئەو پیرۆزییە ئەفسانایییەی وشەی پێشمەرگە و

www.arsivakurdi.org

سروودی هەڵەبجە

شیعری /ی. وەرزێر
نەورۆزی ١٩٨٨
ئیتالیا

سەرەتا:

دەبێ شیعری مەرگەساتێ
شیعری شەهیدبوونی شارێ
بە وشەی کام ماتەمینی
کام شۆڕش و جیهان بینی
دەست پێ بکەم بەبێ گریان
بنووسم و بڵێم ژیان ؟!

* * *

ئێزگەی رادیۆی شۆڕش:

هاوار خەڵکینە، خواکانی ئاسمان
هاوار ئەی سروشت، داروبەردی جوان
هاوار ئەی دەریا و ئەی رووبار و چەم
هاوار ئەی خەندە و بزە و ئێش و خەم
هاوار بۆ ئێوە ئەی ئاشتی خوازان
هاواری مەرگە، دەنگی کوردستان

* * *

دەنگی شاعیر:

-١-

نا خەڵکینە ئەمەی دەیڵێم
شیعر نییە گوێ مەگرن لێم
ئەمە سەرەتای شێت بوونە
هاواری پاش لەناوچوونە
قیژەی مەرگی هەزارانە
سەمفۆنیای بۆمبابارانە

* * *

-٢-

ئەی خەڵکینە ئەمەی دەیڵێم
مەرگێکە هاتۆتە سەر رێم
شیوەنێکی پڕ مانایە
چواردە ساڵە لە دڵمایە
ئەمە شیعرێکە هی مردن
هی کوردستان کاولکردن

* * *

-٣-

وتم ئیتر ناگریم تا هەم
باوەش ناگرمەوە بۆ خەم
بەڵام دوژمنی کوردستان
لەناکاو هات وەکو زریان
بەهاری کردینە خەزان
هەزاران گوڵی هەڵوەران
بۆیە باوەشم پڕ خەمە
ئەم ژیانەم لا ستەمە
فرمێسکی چاوی کورد ئەمڕۆ
نیشانەی سەدەی بیستەمە

* * *

دەنگی کورد:

هاوار خەڵکینە فریامان کەون
گورگی هار کۆرپەی دڵی فرانووین
ئەی ئاشتی خوازان کەی باسمان دەکەن
لە هەرچوارلاوە خاکیان سووتانووین
کۆرپەی ساوامان لە بێشکەی مەرگا
فێردەبێ بڵێ: بژی پێشمەرگە
یان لە سەنگەرا، یان بن سێدارە
هیوای ئازادی کوردمان لێ دیارە

* * *

دەنگی پێشمەرگە:

شۆڕش وا دەکرێ، شار کاول ببێ
گەورە و بچوکمان هەر ئاوارە بێ
ئەمڕۆ یان سبەی هەر دەبێ شاد بین
لەم ژێردەستی یە دەبێ رزگار بین
جیهان گوێ بگرن ... شەهیدان دەڵێن
بۆ کورد و خاک و شۆڕشە بەڵێن
«مەرجە تا ماوین هەر پێشمەرگە بین
قوربانی خاک و ئائەم رێ یە بین»*

دێڕی ناو کەوانەکە هی شاعیرێکی دیکەیە و لێرەدا بە پێی پێویست کەڵکمان لێ وەرگرتووە و دووبارەمان کردۆتەوە.

www.arsivakurdi.org

دۆستانی هێژا

میللەتی ئێمە کە گەورەترین میللەتە لە جیهاندا تا ئیمڕۆ مافی چارەنووس و دەوڵەتی سەربەخۆی خۆی نییە و نیشتمانەکەی پارچەپارچەکراوە و بەدەست داگیرکەرانەوە دەناڵێنێ و لە زۆر مافی سادە و ئاسایی مرۆڤایەتی بێ بەری کراوە ... بواری راگەیاندن و چاپەمەنی کوردی وەک زۆربەی لایەنەکانی تری ژیان لە کوردستاندا لە بارێکی سەخت و دژواردایە ... لە دوو پارچەی وڵاتەکەماندا هەر بەتەواوی بە کوردی نووسین و بڵاوکردنەوە قەدەخەیە و لە دوانەکەی تریشدا لە ژێر فشار و زەبروزەنگی رەقابەدا بە هەناسە سواری و کولەمەرگی دەژی.

لە هەندەرانیش ئەوەی مایەی دڵخۆشکردنە، ئەوەیە کە لە چەند وڵاتێک هەلی لەبار رەخساوە بۆ کوردە ئاوارەکان کە بتوانن بە ئازادی، چالاکی خۆیان بنوێنن و چەندین گۆڤار و رۆژنامە بە زمانی کوردی یان بە زمانە بیانییەکان سەبارەت بە کورد و کوردستان بڵاوبکەنەوە.

سود وەرگرتن لەو هەلە رەخساوانە و بەفیڕۆنەدانیان و بەکارهێنانیان بۆ بەرژەوەندیی بزووتنەوەی ئازادیخوازی گەلەکەمان و بۆ ریسواکردنی داگیرکەران و بەرەوپێشەوە بردنی زمان و ئەدەبی کوردی لە ئەستۆی هەموو دڵسۆزانە.

لە پێناوی ئەو ئامانجەدا، گۆڤاری «بەربانگ» شان بە شانی گۆڤار و رۆژنامە و چاپەمەنییە کوردییەکانی تری دەرەوەی وڵات کار دەکات.

بۆ ئەوەی ئەم گۆڤارە، مانگانە بە رێکوپێکی و بەناوەرۆکێکی دەوڵەمەندەوە بگاتە بەردەستی خوێنەران، تکا لە هەموو کوردێکی دڵسۆزی خاوەن توانا دەکەین، کە پێشکەوتنی راگەیاندنی کوردیان بەلاوە مەبەستە، هاوکاریمان لەگەڵ بکەن، بابەتی هەمەچەشنەی نووسینی بۆ رەوانە بکەن، بە رەخنەی زانستی دڵسۆزانە رێنمایی بکەن.

لەگەڵ سڵاوی دۆستانەی

دەستەی نووسەران

بەربانگ

ئۆرگانی فیدراسیۆنی کۆمەڵە کوردستانیەکانە لە سوید

بەرپرسیار:

مەحموود لەوەندی

دەستەی نووسەران:

باقی نازی، دارا رەشید،

س. رێڤینگ، مونەیەد تەیب

ئابونەی ساڵانە ١٠٠ کرۆنی سویدیە بۆ دەزگاکان ٢٠٠ کرۆنی سویدیە

دەستەی نووسەران بەرپرسیار نیە لە نووسین و وتارەکانی فیدراسیۆن.
ئەو نووسینانەی بۆ بەربانگ دێ، گەر بڵاو نەکرێتەوە بۆ خاوەنەکەی ناگەڕێتەوە.

ناونیشان: Berbang
Box. 45205, 104 30 Stockholm
پۆستگیرۆ: 643880-8
تەلەفۆن: 08-68 60 60

Sal:7, Hejmar:6/88(51), 30.06.1988

Författares Bokmaskin
Stockholm 1988

www.arsivakurd.org

بەربانگ

گۆڤاری فەدراسیۆنی کۆمەڵە کوردستانییەکانە لە سوێد

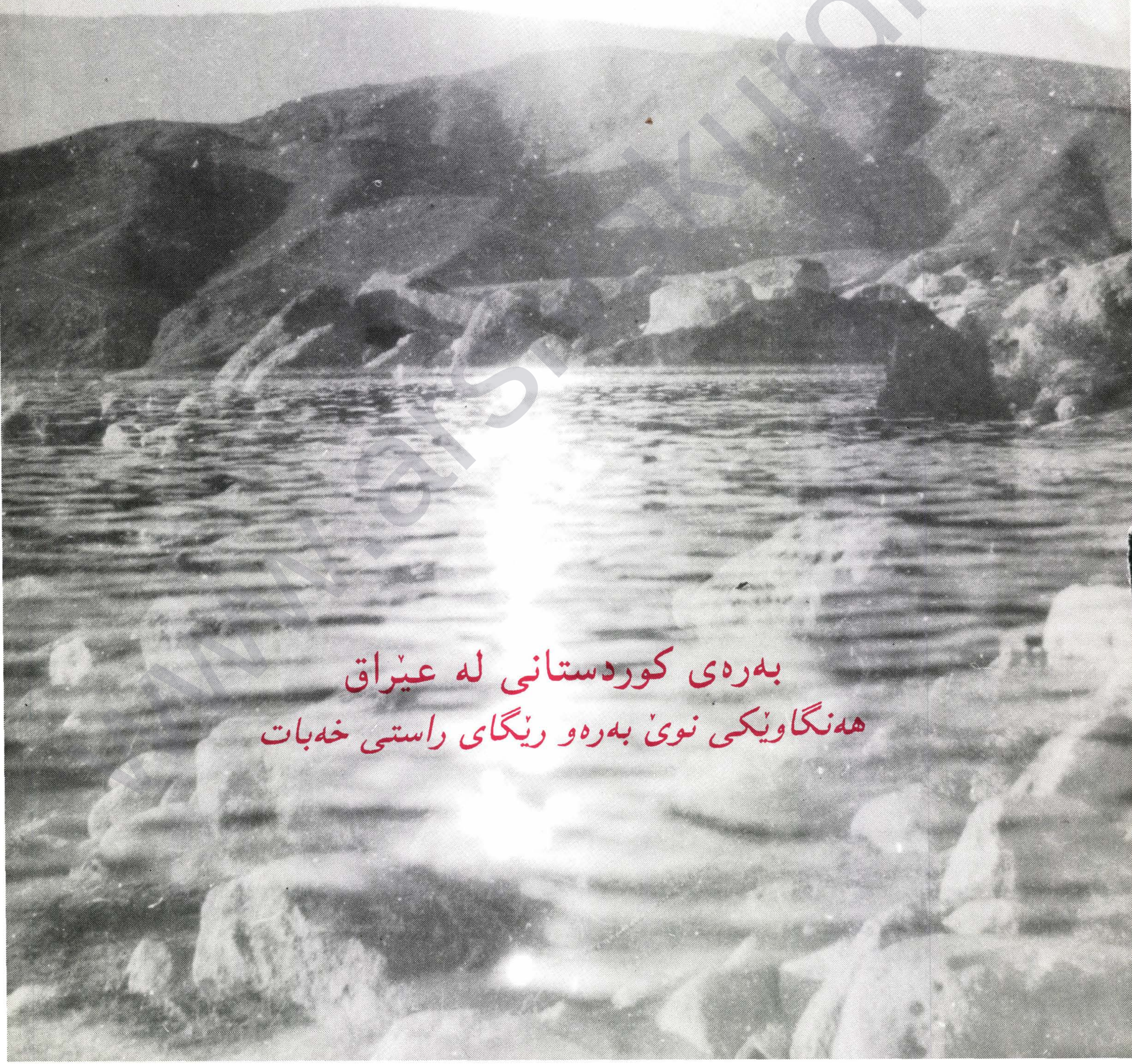

بەرەی کوردستانی لە عێراق

هەنگاوێکی نوێ بەرەو رێگای راستی خەبات